

577

А.П.О.

КН
КН

КН

ВІСЛОВИЖИ НАРЕД. ВЕСЛУЖИХ
АПОСНКИ

20311

А.П.О.

C. F. WEITZMANN

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΕΛΛΗΣΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΘΕΡΜΗΝΕΥΘΕΙΣΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΚ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ
ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΔΙΟΡΘΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΛΕΙΣΤΩΝ
ΠΡΟΣΘΗΚΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΩΝ

ΒΙΒΛ. ΟΣΗΚΗ
Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ
ΑΡΙΘ. 4438

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΥΠΟ

Ι. Α. ΛΟΝΤΟΥ

Δρ. Φιλ. καὶ καθηγητοῦ ἐν Ἀθήναις

*Ἐν ἀποτίμῳ καὶ
Νικαγ. Πόρτῳ, καὶ διὰ
τῆς Παναγιωτίδος.
ὁ ποιητής*

Βιβλ. Εισ. 12884

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΔΕΞ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

3 — Ὅδὸς Ὁφθαλματρείου — 3.

1895

109698

1930

28

1930

ML
169
• L6616
1895
CJ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΑΝΤΟΣ

Ὅτε ἐν ἔτει 1892 ἐκδιδόμενον ἤρξατο πάλιν φιλοκάλως τὸ περιοδικὸν «Καλλιτεχνικὸς κόσμος», παρεκλήθημεν καὶ ἡμεῖς σὺν ἄλλοις ὑπὸ τῶν φιλοτιμῶν αὐτοῦ ἐκδοτῶν, ὅπως τὴν ἰδίαν πνευματικὴν ἡμῶν συμβολὴν παράσχωμεν. Ἀρμοδιώτατον δὲ πρὸς τὸ περιοδικὸν τοῦτο καὶ προσήκον μάλιστα ἔργον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ὑπελάβομεν, ὅτι εἶνε ἡ σύντομος καὶ ἀξία λόγον πραγματεία περὶ τῆς παρ' Ἑλλήσι μουσικῆς τοῦ Weitzmann. Τοῦ ἔργου τούτου ὀλίγα τιρὰ ἐκ τοῦ α' κεφαλαίου ἐδημοσιεύθησαν· διότι ἀτυχῶς οἱ φιλόκαλοι ἐκδότης τοῦ «καλλιτεχνικοῦ κόσμου» μὴ τυχόντες ἤς ἔδει παρὰ τῶν δυναμένων καὶ φιλομούσων νὰ τύχωσιν ἐπιβοηθείας καὶ εἰς τὰς μεγάλας δαπάνας μὴ δυνάμενοι ν' ἀντίσχωσιν, ἠναγκάσθησαν ἀναβαλόντες εἰς εὐθετωτέρους καιροὺς νὰ παύσωσι τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡμεῖς εἰς τὴν μετάφρασιν αὐτοῦ ἱκανῶς εἰχομεν προβῆ, πολλὰς προσθήκας καὶ βελτιώσεις ἐπετεγκόντες ἐνιαχοῦ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κειμένῳ, εὐλόγον ἐκρίναμεν νὰ δημοσιεύσωμεν αὐτὸ ἔν τινι τῶν παρ' ἡμῖν ἐκδιδομένων περιοδικῶν. Ἀρτηρέχθημεν λοιπὸν εἰς τὸν τῆς Ἑστίας ἐκδότην, ὅστις ὅμως εἶχεν ἤδη, ὡς εἶπε, τότε ὑπὸ τὰ πιεστήρια τὸ ἔργον τοῦτο μεταπεφρασμένον ὑπὸ τοῦ κ. Μάλτου. Πιστεύσαντες ἀνεμένομεν τὴν δημοσίευσιν, ἥτις ἐγένετο μὲν, ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, παρελθόντων πολλῶν μηνῶν. Ἡ ἀνάγνωσις ὅμως τοῦ πονήματος τούτου προδήλως δεικνύει καὶ εἰς τοὺς μὴ ἐπαίοντας ἐτι τὰ περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων μουσι-

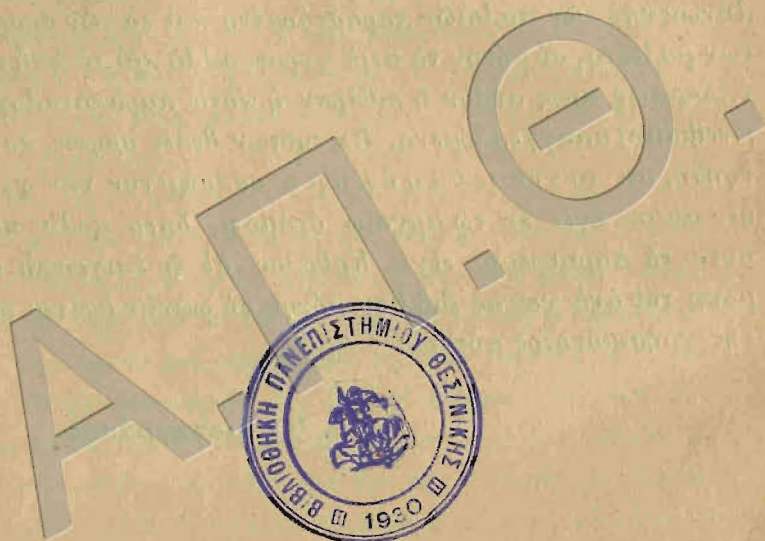
κῆς, ὅτι ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ φιλολογικὸν τοῦ ἔργου μέρος μετὰ σπουδῆς ἢ μετάφρασις ἐγένετο· διότι ἀνακρίβειαι καὶ πεπαλαιωμένα σφαιραὶ γινῶμαι, αἵτινες οὐδαμῶς ὀλίγαι καὶ ἀσήμαντοι εἶνε, ἔπρεπε γὰρ διορθωθῶσιν ὑπὸ τοῦ μεταφράσαντος. Διότι καὶ οἱ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἤδη σχολετα φοιτῶντες παῖδες, ὅτι ἄλλως ἔχουσιν ἱστορικὰ τινα γεγονότα γινώσκουσι διδασκόμενοι. Πάντων δὲ μάλιστα ἔπρεπε γὰρ διορθωθῶσι τὰ ἐξῆς: α') τὰ περὶ Ἑρμοῦ καὶ Παλλάδος λεγόμενα (σελ. 2 καὶ 3), β') ὅτι εἰς Ἑλλάδα ἐκόμισε τὰ Ὀμήρου ποιήματα ὁ Σόλων (σελ. 12), ὃ καὶ ἐν σελ. 45 περὶ Πεισιστράτου λέγεται, γ') ὁ περὶ κίμωνέου εἰρήνης μῦθος (σελ. 49), δ') ἡ περὶ ιδρύσεως σχολῶν ὑπὸ Σόλωνος δόξα (σελ. 55), ε') τὸ περὶ Ἀλκιβιάδου, ὅτι ἔργον οὐκ ἦν Περικλέους (σελ. 64), ς') τὸ περὶ ἐπὶ τὰ ἐλευθερίων τεχνῶν, (σελ. 79), αἷς ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐπιστήμης καταλέγει, καὶ τινα ἄλλα. Διὰ τοὺς σπουδαίους λοιπὸν τούτους λόγους καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἡμῶν ἐργασίαν, εἰς τὰς πηγὰς ἀναδραμόντων περὶ τῶν ἐν τῇ πραγματεῖα ταύτῃ μνημονευμένων, ὅσα ἡμεῖς ἀναγκαῖον καὶ πρέπον ἐκρίναμεν σαφέστερον γὰρ ἐξημενύσωμεν καὶ διεξοδικώτερον γὰρ ἐκθέσωμεν καὶ ἐλλείψεις γὰρ ἀναπληρώσωμεν, οὐδαμῶς ἀπωκνήσαμεν γὰρ ἐκδώσωμεν τὸ ἔργον ἐπὶ τῇ πεποιθήσει, ὅτι τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον πολλῷ πληρέστερον καὶ τελειότερόν ἐστιν.

Ὅποσον δὲ χρήσιμόν ἐστιν, οὐ πολλῶν δεόμεθα λόγων πρὸς Ἑλληνας ἱστορίαν τῆς παρ' Ἑλλήσι μουσικῆς παραδιδόντες. Ἡ εὐνοίῳνος ἀπό τινων ἐτῶν ἀρξαμένη διέγερσις καὶ ἀναζωπύρησις παρ' ἡμῖν τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος διὰ τε τοῦ παλαιμάχου Ὠδείου, τῆς Φιλαρμονικῆς καὶ τοῦ Ὀμιλοῦ τῶν φιλομούσων, ἀπόδειξις ἐστὶν ὅτι εἰς πολλοὺς πολλὴν τὴν ὠφέλειαν θέλει παράσχει, μάλιστα μὲν εἰς τοὺς δυναμένους γὰρ συγκρίνωσι τὴν ἀρχαίαν

πρὸς τὴν νεωτέραν τῶν Εὐρωπαίων μουσικὴν, λέγω δὲ τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος ὁπαδοὺς τῆς θείας τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῶν Μουσῶν τέχνης, ἰδίᾳ δὲ εἰς τοὺς ἐρασιτέχνας φιλομαθείᾳ καὶ περιεργίᾳ ἀγομένους, ὅπως εὖρωσί τι τῶν παρ' αὐτῶν ἐγνωσμένων ἐν ἐκείνῃ. Διότι διὰ τοῦ βιβλίου τούτου θέλουσι διδαχθῇ τὴν γένεσιν καὶ ἐπίδοσιν, τὴν ἀκμὴν καὶ ἀπάνθησιν τῆς ροῦν καὶ καρδίας διακατεχούσης θεοδότου τέχνης. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σπουδάζουσιν χρυσὴν νεολαίαν χρησιμώτατον τὸ ἔργον ἔσται διότι δι' αὐτοῦ καταληπτότερα αὐτοῖς ἔσονται τὰ τε περὶ ἀγωγῆς καθόλου τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν παλαιῶν παραδεδομένα καὶ τὰ τῶν δραμάτων μάλιστα, οὐ μόνον τὰ περὶ χοροῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ὑποκριτῶν πρὸς αὐλὸν ἢ κιθάραν ἢ κατὰ παρακαταλογὴν (recitative) ἀπαγγελλόμενα. Ἐκ τούτων θέλει σαφῶς κατανοηθῇ, ὅτι τὸ ρῦν μελόδραμα καλούμενον τὴν γένεσιν αὐτοῦ ἔχει ἐν τῷ ἀρχαίῳ δράματι, ὅπερ πολὺ πρὸς αὐτὸ τὸ παρεμφερὲς εἶχε. Καθόλου δὲ ἡ ἐπιγραφή καὶ μόνον τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου μόνον οὐ φωνὴν ἀφήσει περὶ τῆς χρησιμότητος αὐτοῦ.

Ὁ μεταφράσας

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΕΛΛΗΣΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ¹

I

ΠΑΝΑΡΧΑΙΟΙ ΣΚΟΤΕΙΝΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

1800 — 1000 Π. Χ.

ΟΙ ΤΩΝ ΙΕΡΕΩΝ ΥΜΝΟΙ

Ἡ Ἑλλάς, ἡ νοτιοανατολικὴ τῆς Εὐρώπης χερσόνησος, διασχίζεται ὑπ' ἀγρίων, θελκτικῶν καὶ τερπνῶν ὁρέων, ὧν πολυφύλιντα εἰς τε τοὺς θεοὺς καὶ τὰς ἐρατεινὰς Μούσας ἐνδιαιτήματα ἐγένοντο ὁ **Ὀλυμπος** ὑπὸ τῶν δώδεκα μάλιστα θεῶν οἰκούμενος, καὶ ὁ **Παρνασσός** εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἰδίως ἀφιερωμένος, ἔτι δ' ὁ προσφιλεῖς ταῖς Μούσαις **Ἑλικὼν**. Τὰ μὲν ὄρη ταῦτα αἶρουσι τὰς κορυφὰς ὑπερφάνως μέχρι τοῦ ἀνεφέλου οὐρανοῦ· ποταμοὶ δὲ καλλίρροοι καὶ διαυγέστατοι καταρδεύουσι δάση ἐλαιοδένδρων καὶ δρυῶν καὶ πλατάνων καὶ δαφνῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς

¹ Σ. Μ. Μουσικὴ κατὰ τὴν Ἀριστείδην Κοϊντιλιανὸν (περὶ Μουσ. σελ. 5 ἐκδ. Meibom.) καὶ Ἀνώνυμον (bei Foerstner Berlin 1844 p. 27) λέγεται «ἡ περὶ μέλους ἐπιστήμη». Πρὸς Βάκχιον ἐκδ. Meibom. p. 1 Διαρεῖ δ' ὁ Κοϊντιλιανὸς αὐτὴν εἰς θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν. Καὶ ἡ μὲν θεωρητικὴ διαρεῖται εἰς φυσικὸν μέρος καὶ τεχνικόν, ὃ ὑποδιαρεῖται εἰς τὸ ἁρμονικόν, ῥυθμικόν καὶ μετρικόν ἡ δὲ πρακτικὴ διαρεῖται εἰς ὀργανιστικὸν καὶ ἐξαγγελτικόν. Καὶ τοῦ μὲν χρηστικοῦ μέρους εἰσὶ μελοποιία, ῥυθμοποιία, ποίησις· τοῦ δὲ ἐξαγγελτικοῦ ὀργανικόν, ψδικόν, ὑποκριτικόν.

Ἑλλάδος διαβρεχομένης ὑπὸ θαλάσσης ἀπὸ τριῶν μερῶν, οἷς πρόκεινται ἀναρίθμητοι νῆσοι, πρωτίτως συνεσχετίσθησαν πρὸς τὰς περικειμένας χώρας τῶν τριῶν ἀρχαίων ἡπείρων διὰ τε τῆς ναυτιλίας καὶ ἐμπορίας. Τῶν δ' ἀρχαιοτάτων αὐτῆς κατοίκων διεκρίνοντο οἱ **Πελασγοὶ** μάλιστα, οἵτινες οἱ αὐτοὶ ὄντες ἴσως λαοὶ οἱ **Ἕλληνας** ἑαυτοὺς ὕστερον ὀνομάσαντες, ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν λαῶν **Γραικοί**.² Ὁ λαὸς οὗτος, κατακοσμηθεὶς δαψιλῶς ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ τελειοτάτων καὶ θαυμαστῶν χαρακτηριστικῶν τύπων καὶ διὰ πνευματικῆς εὐφυΐας δραστηκωτάτης, ἐξηπλώθη τοῦ χρόνου προϊόντος καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς κύκλῳ αὐτὴν περιβαλλούσας νήσους. Ἐπὶ τῶν μυθικῶν χρόνων παρίστανται οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης ὡς ἄγριοι ἔτι καὶ βάρβαροι, ἀγνοοῦντες μὲν πᾶσαν τοῦ βίου εὐζωίαν καὶ εὐμάρειαν, γνωστοὶ δὲ μόλις γενόμενοι διὰ τοῦ Προμηθέως, ὃς ἔδωκεν αὐτοῖς, ὅπως χρῆσονται, ἐξ οὐρανοῦ κλέψας τὸ πῦρ. Ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ τὸ μὲν κλίμα ἦν εὐκραὲς ἢ δὲ γῆ εὐφύορος, συνέρρευσαν δελεασθέντες ταχέως ἔποικοι ἐκ πεπολιτισμένων χωρῶν, οἷα ἡ Αἴγυπτος καὶ Φοινίκη καὶ μικρὰ Ἀσία. Οἱ πεπολιτισμένοι δ' οὗτοι ξένοι, εὐρόντες εὖνον ὑποδοχὴν, ἐδίδαξαν τοὺς ἐνοικοῦντας τὴν καλλιτεργίαν τῆς γῆς καὶ τὴν ἐξαγωγήν τοῦ ἐλαίου, ἔκτισαν τὰς πρώτας πόλεις καὶ εἰσήγαγον καὶ τὴν πάτριον τῶν θεῶν λατρείαν. Οἱ δ' εὐφυεῖς καὶ ὑπὸ ζωνηρᾶς φαντασίας πεπροικισμένοι Ἕλληνες προσεδέξαντο ἀσμένως τὴν λατρείαν θεοτήτων, αἵτινες οἰκείως καὶ ἐμπείρως εἶχον τῆς μουσικῆς γλώσσης, ἣν αἰσθάνονται πᾶσαι αἱ εὐαίσθητοι καρδίαι. Ὁ ἐξ Αἰγύπτου εἰς Ἑλλάδα μετενεχθεὶς Ἑρμῆς,³

² Σ. Μ. Γ ρ α ι κ ο ἰ ὀνομάζοντο ἐν μυθικοῖς χρόνοις λαὸς τις τῆς Ἠπείρου, ἐξ ἧς μεταδοθεὶς εἰς Ἰταλίαν τῆς ὀνομασίας ταύτης δι' ἐμπορευομένων Ἐτρούσκων, ἐκλήθη οὕτως ἅπαν τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθνος ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ἐν αὐτῇ ἦδη τῇ Ἑλλάδι ἀπὸ μακροῦ εἶχεν εἰς λήθην περιέλθει τὸ ὄνομα τοῦτο.

³ Σ. Μ. Ἐπειδὴ ἡ λέξις Ἑ ρ μ ῆ ς, ἥτις παρ' Ὀμήρῳ συνήθως λέγεται Ἑ ρ μ ε ῖ α ς, ἢ αὐτῇ τῇ τῶν Ἰνδῶν Σ α ρ μ ε ῖ α ς εἶνε, δῆ-

ἐφευρών τὴν λύραν¹ παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν Θεὸν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ᾠδικῆς. Κρούων δὲ τὰς χορδὰς αὐτῆς ὁ **Φοῦδος Ἀπόλλων** ἠγεῖτο τοῦ χοροῦ τῶν προστατίδων τῶν ὠραίων τεχνῶν Μουσῶν, ὧν αἱ ᾠδαὶ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἐκλείσαν ἀγῶνας. Καὶ ἡ μὲν λιθυκὴ² **Παλλὰς** ἐφεῦρε τὸν αὐλόν· ὁ δὲ ποιμενικὸς θεὸς **Πάν** τὴν ἐξ ἑπτὰ καλάμων συγκειμένην σύριγγα. Ἐξ αὐτῆς τῆς θαλάσσης ἀπήχουν αἱ δελεαστικαὶ τῶν **Σειρήνων** φωναί· ὁ δὲ **Βάκχος** ἀκολουθούμενος ὑπὸ Σατύρων καὶ Σιληνῶν εἰσῆλυνεν εἰς Ἑλλάδα ἠχοῦντων τῶν φρυγικῶν αὐλῶν καὶ συρίγγων. Ὑπολαμβάνεται, ὅτι ὁ μετενεγκὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς Λυδίας τὴν μουσικὴν τέχνην ὁ τῆς ᾠδικῆς ἦν γνώστης **Ἀμφίων**, εἰς ὃν ἰδίαις χερσὶν ὁ Ἀπόλλων ἔδωκε τὴν χρυσὴν αὐτοῦ λύραν. Ἦν δ' ὁ Ἀμφίων βασιλεὺς ἐν Θήβαις, ἃς περιέβαλε διὰ τείχους, οὗ οἱ λίθοι ὑπὸ τὸν ἦχον τῆς λύρας μόνοι ἐνηρμόζοντο. Οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς ἀνθηρᾶς καὶ δεῖ νεαζούσης αὐτῶν εὐφυνίας εἰς τοιαύτην τελειότητα προήγαγον τὰς παραδοθείσας αὐτοῖς τέχνας, εἰς οἷαν οὐδεὶς ἐξίκετο οὔτε τῶν προὔπαρξάντων, οὔτε τῶν συνακμασάντων λαῶν. Πάντα δὲ τὰ δημιουργήματα τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες τοὺς πρώτους βωμοὺς ᾠκοδόμησαν εἰς τὸν

λον γίνεται, ὅτι Ἕλληνές τε καὶ Ἴνδοι τῆς αὐτῆς φυλῆς ἦσαν, τῆς τῶν Ἀρρίων ὥστε, ἃν ὁ Ἑρμῆς μετνέχθῃ εἰς Ἑλλάδα, τὴν καταγωγὴν ἔχει πάντως ἐξ Ἀσίας.

¹ Σ. Μ. Ὁργανον συγγενὲς πρὸς τε τὴν κίθαριν καὶ κιθάραν.

² Σ. Μ. Ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ εἰκονίζει παρ' Ὀμήρῳ μάλιστα γυναιωτάτην ἑλληνικὴν θεὰν καὶ οὐχὶ λιθυκὴν, ὥς τινες ὑπ' ὄψει ἔχοντες τὸ ἐπίθετον τῆς θεᾶς *τριτογένεια* καὶ τὰ παρ' Ἡρόδοτῳ (IV. 180) περὶ λατρείας αὐτῆς ἐν Λιδύῃ περὶ τὴν λίμνην *Τριτωνίδα* λεγόμενα εἰκασάν, ὅτι ἡ Λιδύη εἶνε ὁ ἀρχαιότατος λατρείας τόπος τῆς θεᾶς. Τὴν πεπλανημένην ὅμως ταύτην δόξαν, ἣ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης πραγματείας, ἀνῆρσαν πρὸ μακροῦ ἥδη χρόνου ὁ K a n n e (Mythol. I. 160) καὶ ὁ O. M ü l l e r (Orchomenos ἐκδ. Β' σελ. 350) ἀποδείξαντες, ὅτι τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς μετήνεγκον εἰς τὴν λίμνην Τριτωνίδα Μινῶαι μεταναστεύσαντες ἐκ τῆς Βοιωτίας.

Ἀπόλλωνα κοὶ τὰς Μούσας, χάρις διέθεε καὶ μεγαλοπρέπεια θαυμαστή.

Οἱ τῶν Ἑλλήνων ἱερεῖς καὶ μάντις, εἰδήμονες εὐεργετικῶν τινῶν τῆς φύσεως δυνάμεων ὄντες καὶ ἀμεταβλήτων φυσικῶν νόμων, ἐχρησμολόγουν κηρύττοντες τοῖς βροτοῖς τὴν θέλησιν καὶ τὰ βουλευματα τῶν κατὰ τοὺς φυσικοὺς τούτους νόμους ἰσχυόντων Θεῶν· οὕτω δ' ἐγένοντο οὗτοι οἱ πρῶτοι σπορεῖς πνευματικῆς λατρείας ἐν τοῖς Ἑλλήσιν. Ἱεροὶ χρῆσμοί, θρησκευτικὰ ἔθιμα καὶ παραγγέλματα ἐξαλιναγῶνουν τὰ βίαια πάθη καὶ τὰς φιλαύτους ὁρμὰς τῶν ὤμων καὶ κατὰ φύσιν ζώντων ἀνθρώπων καὶ ἐπενήργουν εὐεργετικῶς καὶ ὠφελίμως ἐπὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Οἱ ἱερεῖς ἐμψυτεύοντες τὰς γνώσεις ταύτας, δι' ὧν παρίστασαν ἑαυτοὺς ὡς οἰκείους καὶ συνήθεις εἰς τοὺς οὐρανίωνας θεοὺς, διηκόνιζον μεταδιδόντες αὐτὰς εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν διαπλασθεῖσαν ἱερατικὴν τάξιν ὡς μυστήρια. Πᾶσα δὲ χρησιμοδότησις, πρὸς τὸν λαὸν παρεχομένη ὑπὸ τῶν χρησμοδῶν τούτων, ἐν μυστικῇ ἐγένετο γλῶσση, παρακολουθουμένη ὑπὸ συμβολικῶν καὶ ἀλληγορικῶν παραστάσεων. Ἀλλ' οἱ μεγαλοπρεπῶς ἐκφραζόμενοι μουσικοὶ φθόγγοι¹ ἐν ταῖς πανηγύρεσι, καὶ αἱ τούτους ἐπιβοηθοῦσαι πολυσήμαντοι μιμικαὶ κινήσεις, διεπλάσθησαν ταχέως, ἐκεῖνοι μὲν εἰς ἐκφραστικωτάτην ἐμψυχοῦσαν ὑμνωδίαν, οὗτοι δὲ εἰς ἔρρυθμον ὄρχησιν. Κατὰ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς ἐν πανηγυρικαῖς πομπαῖς λατρείαν ἦδοντο ὕμνοι μετὰ μιμικῶν ὀρχήσεων. Μόνος δ' ὁ πικρὸς καὶ ἀπαραμύθητος θάνατος οὐδένα εἶχε

¹ Σ. Μ. Φθόγγος ἐστὶν ἡ ἡχὴ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φωνῆς. Παρὰ δὲ Σέξτω Ἐμπειρ. (Μουσικ. 756 ἔκδ. Bekk) τάδε: «Ὅταν ἀπ' ἴσης ἐκφέρηται ἡ φωνὴ καὶ ὑπὸ μίαν τάσιν (= ἔντασιν) ὡς μηδὲνα περισπασμὸν γίνεσθαι τῆς αἰσθήσεως ἥτοι ἐπὶ τὸ βαρύτερον ἢ τὸ ὀξύτερον, τότε ὁ τοιοῦτος ἦχος φθόγγος καλεῖται, παρ' ὃ καίπτῳσι οἱ μουσικοὶ ὑπογράφοντές φασιν «φθόγγος ἐστὶν ἐμμελοῦς φωνῆς ὑπὸ μίαν τάσιν». Προβλ. Ἀριστ. Κόιντ. Μουσ. Ι. σελ. 9. Ἐκδ. Meib. Διαφέρει δὲ ὁ φθόγγος τῆς φωνῆς παρὰ Πλάτ. Φιλ. β. p. 18 B. «φωνῆς μὲν οὐ, φθόγγου δὲ μετέχοντά (τὰ φωνήεντα ἐν τῷ ἀπείρῳ) τινος»

βωμόν· μόνον χάριν αὐτοῦ οὐδέποτε ἤδοντο ἕμνοι ἀντηχοῦντες.

Ἐν Θράκῃ, τῇ πατρίδι τῶν θρησκευτικῶν μυστηρίων, τῶν χρησμῶν καὶ τῶν Μουσῶν, ἀπαντῶσιν ἱερεῖς καὶ δοῖδοί, ὧν ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα ὑπὸ ὅλως μυστηριώδους ἔτι καὶ σκοτεινοῦ πέπλου καλύπτονται. Οὗτοι δ' εἰσὶν ὁ **Μουσαῖος** καὶ **Λῆνος** καὶ μάλιστα ὁ **Ὀρφεύς**, ὅστις ἠμέρωσε διὰ τῶν ἤχων τῶν ἐκ τῆς λύρας αὐτοῦ ἀναδιδομένων καὶ ἀνθρώπους καὶ ζῶα καὶ δῆ καὶ ὄρη καὶ δένδρα, ἅτινα κατεκνολοῦντο ὑπὸ τῆς ἠδύτητος τῶν ᾠμάτων αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ τοῦ ἄδου ἄρχων ὁ Πλούτων, μὴ δυνάμενος ν' ἀντιστῇ εἰς τὴν γοητεῖαν τῶν μελωδικῶν ἤχων, παραδίδωσιν αὐτῷ αἰτοῦντι, εἰ καὶ ἀνῆκεν ἤδη εἰς τὸν ἄδην, τὴν σύζυγον Εὐρυδίκην, εἰς ἣν ἐπιτρέπεται μὲν νὰ συναναβῇ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Ὀρφεύς παρέδωκε τὴν δοθεῖσαν ἐπιταγὴν, ὅπως μὴ μεταστραφεῖς ἴδῃ τὴν σύνευνον κατὰ τὴν ἄνοδον, μεταφέρεται πάλιν αὕτη ἐκ νέου ὀπίσω ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ εἰς τὸ ζοφῶδες τοῦ σκότους βασίλειον. Τεταραγμένος ἐπὶ τοῦτω λίαν ὁ Ὀρφεύς καὶ μὴ εὐρίσκων ἀνάπαυλιν καὶ ἡσυχίαν μήτε εἰς Ἀσίαν μήτε εἰς Αἴγυπτον, εἰς ἧς ἀπεδήμησεν, ἐπιστρέφει ἐπὶ τέλους εἰς τὴν πατρίδα, ἀφιερῶν ἑαυτὸν ὅλως εἰς τὴν λατρείαν τῶν θεῶν.

Ἐνταῦθα καταργῶν τὰς φονικὰς ἐκδικήσεις, οἰκοδομεῖ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἀναιμάκτους βωμούς καὶ εἰσάγει ἐγκαθιδρύων τὴν **λύραν** ὡς σύμβολον παραστατικὸν τῆς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἀρμονίας. Ὑπέργνηρος ἤδη ὧν μετέχει

ἡ Σ. Μ. Οἱ ἐν τοῖς μυθικοῖς χρόνοις βιοῦντες Θράκες ᾤκουν οὐ μόνον τὴν καὶ νῦν ἔτι οὕτω καλουμένην ἐν Εὐρώπῃ χώραν, ἀλλὰ καὶ τὴν παρὰ τὸν Ὀλύμπον, τὴν Πιερίαν, τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν παρὰ τὸν Παρνασσὸν καὶ τὸν Ἑλικῶνα. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ δῆλον διὰ τί ὁ συγγραφεὺς τὴν Θράκην μάλιστα ὡς πατρίδα τῶν τε Μουσῶν ὑπολαμβάνει καὶ τοῦ κατωτέρω μνημονευομένου Αἰνίου, ὅστις καὶ ἐν Θήβαις ἐτιμᾶτο καὶ ἐν Ἀργεῖ. Καὶ ὁ Πλούταρχος δ' ἐν τῷ περὶ μουσικῆς III λέγει, ὅτι ὁ Αἰνὸς ἐξ Εὐβοίας ἦν ποιήσας θρήνους. Κατὰ δ' Εὐστάθιον ἐν Ἰλιάδ Σ. 570 «ἡ ἱστορία καὶ τρεῖς παραδίδωσι Αἰνίους».

τῆς τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς Κολχίδα στρατείας (περὶ τὸ 1350 π. Χ.), πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ χρυσοῦ δέρατος γενομένης, καὶ διαφυλάττει τοὺς συστρατεύοντας ἀπὸ παντοίων κινδύνων διὰ τῆς παντοδυναμίας τῶν μουσικῶν ἤχων καὶ ᾠδῶν. Ἐπανίων δὲ μετ' αὐτῶν εἰς Ἑλλάδα ἐπορεύθη εἰς τὴν πατρίδα, ἐν ᾗ προσβληθεὶς ἐφονεύθη ὑπὸ ἐκμανέντων βακχίδων, διότι περιεφρόνησε καὶ ἠτίμασε τὴν ὀργιαστικὴν αὐτῶν λατρείαν. Τὸ σῶμα τοῦ Ὀρφέως καταμελισθὲν ὑπὸ τῶν βακχίδων, ἐρρίφθη εἰς τὸν Ἑβρον ποταμόν· ἡ κεφαλὴ ὅμως αὐτοῦ καὶ ἡ λύρα, παρασυρθέντα ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἤχθησαν εἰς τὴν νῆσον **Λέσβον**, ἥτις τὸ ἀπὸ τοῦδε ἡ κοίτις ἐγένετο γλυκυτάτων καὶ χαριεστάτων μελωδιῶν.

Μετὰ τῆς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθείσης λατρείας τοῦ Βάκχου ἡ Διονύσου μετνέχθη ἅμα εἰς τὴν Ἑλλάδα νέα τις διεγερτικωτέρα ἱερατικὴ μουσικὴ ἐκ Φρυγίας, ἐν ᾗ κατὰ τὸν μῦθον πρῶτος ὁ **Ραγνὶς** πρὸς αὐλὸν ἦδε, συνοδεύων δι' αὐτοῦ τοὺς πρὸς τοὺς θεοὺς ὕμνους. **Μαρσύας** δ' ὁ τούτου υἱὸς διηγωνίσθη πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, αὐτὸς μὲν μουσικὸν ὄργανον ἔχων τὸν **αὐλόν**, ὅστις, ζῶν ἐμπνέων καὶ ἐνθουσιασμὸν, σύμβολον ὑπελαμβάνετο νέας καὶ ἐνθουσιαστικωτέρας πρὸς τοὺς θεοὺς λατρείας· ὁ δὲ Ἀπόλλων τὴν **λύραν**, ἥτις πραῦνει πάσας τὰς ἀγρίας ὀρμὰς καὶ τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων. Τὴν νίκην τοῦ ἀγῶνος, εἰς ὃν συμπαρίσταντο, ἔκριναν αἱ Μοῦσαι ὑπὲρ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις τὴν θρασύτητα καὶ προπέτειαν τοῦ Μαρσίου ἠττηθέντος ἐκδικῶν ἀπέκτεινεν αὐτὸν λαβόντα θάνατον τραγικόν. Ὁ δ' εἰσαγαγὼν εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς λατρείας τοὺς αὐλωδικοὺς ὕμνους λέγεται ὁ τοῦ Μαρσίου μαθητὴς **Ὀλυμπος**, εἰς ὃν καὶ ἀποδίδονται οὐ μόνον αἱ ὑπὸ τοῦ μεταγενεστέρου ὁμωνύμου αὐλητοῦ γενομέναι ἐφευρέσεις, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἀρχαιοτάτων, ἀπλουστάτων καὶ ἀξιολογωτάτων ᾠδῶν τῶν Ἑλλήνων,

Οἱ ἱερεῖς διέγνωσαν, ὅτι ὁ λαός, οὔτινος ὁ βίος ἦν ἐτι νηπιώδης, εἶχε νοῦν ἐπιδεκτικὸν τῶν ἐν εἴδει ἀσμάτων γενομένων διδασκαλιῶν αὐτῶν διὸ περιέβαλον ταχέως διὰ

δεσμοῦ κοινῆς θρησκευίας πάντας τοὺς λίαν ἐξηπλωμένους καὶ μεγίστην ἐπίδοσιν ἔχοντας κλάδους τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἐπειδὴ ὅμως διέφερον ἀλλήλων κατὰ τε τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ τοὺς ιδιωτισμοὺς τῆς γλώσσης, εἰς διαλέκτους διακρινομένης, οἱ τὴν ἰωνικὴν μάλιστα φυλὴν καὶ δωρικὴν καὶ αἰολικὴν καὶ ἀχαικὴν ἀποτελοῦντες, ἐχαρακτήρισθησαν ἅμα διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων οὐ μόνον αἱ ὕστερον συστάσαι παρ' αὐτοῖς καλλιτεχνικαὶ σχολαί, ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπ' αὐτῶν ἐφευρεθεὶς ἢ ἰδίᾳ εἰθισμένος τρόπος τοῦ ᾄδειν, τὰ μουσικὰ ὄργανα, τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως καὶ οἱ ὀρθοί. Ἡ ποίησις καὶ ἡ μουσικὴ ἱκανὰς ἐποιοῦντο προσόδους διαδιδόμεναι θαυμαστῶς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διὰ μεγαλοπρεπῶν πανηγύρεων, αἵτινες προήγοντο συνδεδεμέναι δι' ἀγώνων παντοίων, εἰς οὓς ἀγομένους κατὰ τακτῶς ὀρισμένης περιόδου χιλιάδες μετέχοντες αὐτῶν συνέρρεον ἀπανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἀγῶνες δ' οὗτοι συνέστησαν, ὡς φαίνεται, κατ' ἀπάφασιν τῶν προμνημονευθέντων Ἀργοναυτῶν,¹ οἵτινες πύχοντο νὰ ἴδωσι πανηγυριζομένην δι' ὁμοίων θρησκευτικῶν ἑορτῶν τὴν αἰσίως γενομένην ἐπάνοδον αὐτῶν εἰς τὴν πατρίδα καὶ νὰ διατηρήσωσι πάσας τὰς ἑλληνικὰς φυλὰς ἐν ὁμονοίᾳ κρατερᾷ. Ὀνομαστότατοι τῶν ἀγῶνων τούτων ἦσαν οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ, Πυθοῖ, (ἐν Δελφοῖς), ἐν Νε-

¹ Σ. Μ. Οὐδεὶς τῶν ἐπαϊόντων ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ σύστασις τῶν παρ' Ἑλλήσιν πανηγύρεων καὶ ἀγώνων εἰς τοὺς μυθικοὺς καὶ ἡρωικοὺς χρόνους ἀνάγεται ὅτι δ' ὅμως ὀρισμένως ἀπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν τὴν ἀρχὴν ἔχουσιν, ὡς ὁ συγγραφεὺς ἰσχυρίζεται, ἀγνωστον τυγχάνει ὄν. Ἐπιθι Ζ. Η. Krause: Ἑλληνικά. Die Gymnastik und Agonistik d. Hellenen μάλιστα ἐν § 5. σελ. 8—11. Οἱ ἀγῶνες δύνανται, συντόμως εἰπεῖν, ὁρθῶς νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὴν γυμναστικὴν, τὴν γένεσιν ἔχουσαν ἐν τῇ φυσικῇ κινήσει, ἥς τὴν δυναμικὴν ἐνέργειαν ἐξετάζων ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν ζώων κατ' Ἀριστοτέλην (Περὶ τῆς κοινῆς τῶν ζώων κινήσεως. Περὶ ζώων πορείας), καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐφαρμοζών, ἔγνω ἐκ πείρας, ὅπόσον ὠφελίμως ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὸ μυϊκὸν καὶ νευρικὸν αὐτοῦ σύστημα. Ἡ φυσικὴ δὲ κίνησις τοῦ χρόνου προϊόντος διεπλάσθη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰς πολιτισμὸν προαγομένου εἰς γυμναστικὴν, ἐξ ἧς, ὡς προεῖπομεν, οἱ ἀγῶνες προήλθον.

μέα καὶ Ἰσθμοῖ (κορινθιακῷ Ἰσθμῷ) γινόμενοι, ὧν οἱ ὀλυμπιακοὶ διήρκουν ἐκάστοτε πέντε ἡμέρας. Τῆς ἐορτῆς ἑναρξίς ἐγένετο ἀφ' ἐσπέρας δι' ἱερῶν θυσιῶν, αἷς ἠκολούθουν τὴν ἐπομένην δρόμος, σωμασκία καὶ παντοῖοι ἄλλοι ἀγῶνες, οἵτινες τὸ πέρας ἐλάμβανον διὰ ποιητικῶν καὶ μουσικῶν ἐπιδείξεων. Εἰς τοὺς ἐν τοῖς ἀγῶσι τούτοις νικῶντας ὡς ἄθλον ἐδίδοτο δάφνης ἢ δρυὸς ἢ ἐλαίας στέφανος.¹ Καὶ οἱ μὲν συμπολῖται τῶν νικῶντων ὑπερήφανοι ἐπὶ τούτοις ὄντες ἴδρουν αὐτοῖς ἀναμνηστικὰς στήλας καὶ ἀνδριάντας· δοῖδοι δὲ καὶ ποιηταὶ ὕμνον καὶ διηρώνιζον δοξάζοντες τὸ ὄνομα αὐτῶν δι' ᾠμάτων καὶ ποιημάτων. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 776 π. Χ. ἐωρτάζοντο τὰ Ὀλύμπια τακτῶς κατὰ πεντετηρίδα· τοσοῦτον δ' ἐτίμων οἱ Ἕλληνες αὐτά, ὥστε διήρουν τὴν χρονολογίαν κατ' Ὀλυμπιάδας, ὧν ἐσχάτη ἐγένετο ἡ διακοσιοστὴ ἐνενηκοστὴ τρίτη (394 π. Χ. ἐπ' αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Α'). Ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσιν, οἵτινες, τελούμενοι ἐν Δελφοῖς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος νικήσαντος τὸν δράκοντα **Πύθωνα**, ὠρισμένοι ἀρχῆθεν ἦσαν μόνον πρὸς τὴν μουσικὴν καὶ ποιητικὴν τέχνην, συνέστη ἀγώνισμα μουσικῶν ᾠμάτων, ἅπερ συνωδεύοντο μὲν κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῆς λύρας, βραδύτερον δ' ὑπὸ τοῦ αὐλοῦ, ἐλάμβανον δὲ πέρας ἐκτελούμενα μετὰ μιμητικῆς τινος ὀρχήσεως. Τὰ ᾠματα ταῦτα ἦσαν εἰς Ἀπόλλωνα ὕμνος, ὅστις πυθικός νόμος καλούμενος διηρεῖτο εἰς πέντε μέρη τὰ ἐξῆς· α' εἰς τὴν παρασκευὴν καὶ ὀπλισιν πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἀπόλλωνος, β' εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ δράκοντος, γ' εἰς τὴν ἑναρξιν τοῦ ἀγῶνος, δ' εἰς τὴν νίκην τοῦ Ἀπόλλωνος φονεύσαντος τὸ τέρας καὶ ε' εἰς τὴν ἐπινίκιον ἐπὶ

¹ Σ. Μ. Ἀκριδῶς εἰπεῖν τὰ διδόμενα τοῖς νικηταῖς ἄθλα ἦσαν πλὴν τοῦ κ λ ἄ δ ο υ ἐκ φ ο ἰ ν ι κ ο ς, διδομένου ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ τῶν τεσσάρων μεγάλων ἐθνικῶν πανηγύρεων, σ τ έ φ α ν ο ς ἐν μὲν τοῖς Ὀλυμπίοις ἀ γ ρ ι ε λ α ἰ α ς (κ ο τ ἰ ν ο υ) ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐν Ἀλταί δάσους· ἐν Ἰσθμίοις δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν σ ε λ ἰ ν ο υ, πολλῶ δὲ ὕστερον μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κορίνθου (146 π. Χ.) π ἰ τ υ ο ς στέφανος· ἐν δὲ τοῖς Νεμέοις κατὰ τινες μὲν ἐ λ α ἰ α ς, κατ' ἄλλους δὲ σ ε λ ἰ ν ο υ· ἐν δὲ τοῖς Πυθίοις δ ἄ φ ν η ς στέφανος.

τοῦτο ὄρχησιν αὐτοῦ. Ὁ Στράβων διηγεῖται, ὅτι (ἐν ὑστέροις χρόνοις) οἱ συνοδεύοντες τὸν ὕμνον αὐλοὶ ἀπεμιμοῦντο τὸν συριγμὸν τοῦ δράκοντος ἀποθνήσκοντος.¹ Πρῶτος νικήσας ἐν τοῖς ἀγῶσι τούτοις λέγεται ὑπὸ Πausανίου (X. 7. 2) ὁ Κρῆς **Χρυσόθεμις**, δεῦτερος δὲ τούτου μνημονεύεται, ὅτι ἐνίκησεν ὦδῃ ὁ **Φιλάμμων**, ὅστις πρῶτος διέταξεν ἐν τῇ πατρίδι Δελφοῖ τὰ χορικά ἄσματα τῆς ἐν τῷ ναῷ λατρείας τοῦ θεοῦ.²

Πλὴν τῶν μνημονευθέντων τεσσάρων κοινῶν ἱερῶν πανηγύρεων καὶ πᾶσα καθ' ἑαυτὴν πολιτεία αὐτόνομος καὶ δὴ καὶ πᾶσα μεγάλη ὅπωςδήποτε πόλις εἶχε τὰς ἰδίας αὐτῇ ἑορτάς, ἃς ἐφαίδρυνον πάντοτε εὐθυμίαν παρέχοντες οἱ μετέχοντες τούτων ἀοιδοί. Τῶν ἑορτῶν δὲ τούτων ὀνομαστόταται ἦσαν τὰ Ἀθήνησι **Παναθήναια** καὶ τὰ ἐν Σπάρτῃ **Κάρνεια**. Κατὰ πάσας τὰς ἑορτάς ταύτας παρείχοντο τοῖς νικηταῖς μέγιστα τιμαί, αἵτινες ἐκέντριζον μὲν σφόδρα τὴν πρὸς δόξαν ἐπιθυμίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀνεζωπύρουν τὴν δημιουργικὴν αὐτῶν δύναμιν, αἰτίαι δ' ἐγένοντο, ἵνα πᾶσαι αἱ ἐν Ἑλλάδι τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι εἰς ἀνέφικτον προαχθῶσι τελειότητα.

II

Ο Μ Η Ρ Ι Κ Ο Ι Χ Ρ Ο Ν Ο Ι

1000 — 700 π. χ.

ΤΑ ΤΩΝ ΡΑΨΩΔΩΝ ΕΠΗ

Τὰ ἀρχαιότατα ἑλληνικῆς ποιήσεως λείψανα ὕμνοι εἰσὶ θρησκευτικοί, ἀποδιδόμενοι εἰς τὸν προμνημονευθέντα Ὀρ-

¹ Στράβ. 3, 10 ἢ c. 421—422.

² Σ. Μ. Κατὰ Φερεκύδην (παρὰ τῷ ἀρχαίῳ τοῦ Ὀμήρου Σχολιαστῇ ἐν (Ὀδυσ. Γ 432) «πρῶτος (ὁ Φιλάμμων, ὅστις καὶ Θρᾷξ λέγεται) ἐδόκει χοροῦς (= χορῳδίας) συστήσασθαι». Ὁ δὲ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ μουσικῆς III λέγει «Λητοῦς τε καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Ἀπόλλωνος γένεσιν δηλῶσαι ἐν μέλεσι (τὸν Φιλάμμωνα) καὶ χοροῦς πρῶτον περὶ τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν στῆσαι»..

φέα. Ὡσαύτως οἱ παιᾶνες καὶ αἱ τῶν ἀοιδῶν προσφῶδιαι ἡδοντο ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσιν ἀρχῆθεν πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν μόνων. Ἐπειτα δ' ὅμως, ὅτε κοιναὶ ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐγίνοντο ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, οἷα ἡ τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς Κολχίδα καὶ μάλιστα ἡ ἐπὶ Τροίαν στρατεία πάντων τῶν Ἑλλήνων ἠνωμένων (1200 π. Χ.), ἀνάγκη παρέστη, ἵνα καὶ αὗται ὑμνηθῶσι καὶ ἐγκωμισθῶσιν ὡς τολμηραὶ ἡρώων πράξεις. Καὶ αἱ ἑκατὸν σχεδὸν ἔτη μετὰ τὰ Τρωικὰ ὀλοκλήρων φυλῶν γεγόμενα μεταναστάσεις ἐκ τῆς ἔνεκα ἐσωτερικῶν τότε ἐρίδων σπαρασσομένης Ἑλλάδος εἰς τε τὰς νήσους καὶ τὰς δυτικὰς τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἀκτᾶς, αἵτινες εἰς τελείας μετεβλήθησαν ἐλληνικὰς ἀποικίας, συνέτειναν καὶ αὗται εἰς ἀψύπνησιν καὶ διέγερσιν τοῦ μουσικοῦ παρ' Ἑλλήνων αἰσθήματος, καθόσον καὶ διὰ τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τοὺς μᾶλλον πεπολιτισμένους τῆς Ἀσίας λαοὺς γοργῶ τῷ ποδὶ διεδόθη ὁ πολιτισμὸς παρὰ τοῖς μετανάσταις τούτοις. Ἐτι δὲ καὶ τὰ ἐξαίσια καὶ παράβολα ἔργα τῶν ἡρώων τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου, νικητῶν εἰς τὴν πατρίδα ἐπανιόντων, ἐκέντρισαν καὶ ἀνεξωπύρηνσαν τὸ παρ' αὐτοῖς ποιητικὸν πνεῦμα. Ραψῶδοι ἀπὸ χώρας εἰς χώραν μεταβαίνοντες συνέλεγον παντοίας διηγήσεις περὶ τῶν θαυμαστῶν ἐκείνων ἔργων, ὅπως μεταδῶσιν αὐτὰ ἔπειτα ἐν ἀλληλουχίᾳ συνηρμοσμένα πρὸς τὸν λαόν. Ἡ διάδοσις δὲ τῶν συμβάντων τούτων ἐγένετο ἐκαστοτὲ δι' ἀπαγγελίας συνοδευομένης ὑπὸ μουσικῆς, ἥτις ἐνισχύουσα τὴν ἐκ τῶν λόγων αἴσθησιν, ἐδίδου αὐτοῖς ὠρισμένην διεύθυνσιν καὶ ῥυθμὸν καὶ διετύπου ἐπὶ τέλους αὐτὰ ἐν μέτρῳ πεποιημένα. Ἡ ζωνρὰ τῶν ραψῶδῶν τούτων ἀπαγγελία, συνοδευομένη ὑπὸ τῶν ἡχῶν τῶν ὑπ' αὐτῶν κρουομένων χορδῶν, διεπλάσθη εἰς ἄσμα· οἱ ἐρρυθμῶς ὅμως πρὸς ἀλλήλους συνειρμένοι ἐκείνοι μῦθοι ἐγένοντο ῥαψῶδία, ἐξ ὧν ὕστερον ἀπετελέσθη τὸ μέγα παρ' Ἑλλήνων ἔπος.

Ἴωνες μεταναστεύσαντες ἐκ τῆς Ἀττικῆς κατέλαβον ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου ἡδὴ π. Χ. αἰῶνος τὰς τε ἀκτᾶς τῆς Λυδίας

καὶ τὰς ἐπικειμένους αὐτῇ νήσους, καὶ ὠνόμασαν Ἰωνίαν. Ἐνταῦθα περὶ τὸ 900 π. Χ. ἀκμάσας ὁ μέγιστος καὶ ἐνδοξότατος τῶν ῥαψωδῶν ἐκείνων **Ὅμηρος** ἐποίησεν ἐν καλλιπεῖ γλώσσει καὶ τεχνικῷ ἐξαμέτρῳ περιπαθῆ ἐπικά ἄσματα καὶ ἐγένετο διὰ τε διδασκαλίας καὶ παραδείγματος ὁ ἡγεμὼν τῆς περικλυτῆς τῶν ἰόνων δοιδῶν σχολῆς. Εὐφύμως πάνυ καὶ εὐσεβῶς μνημονεύει ὁ Ὅμηρος τῶν προγεγεννημένων ῥαψωδῶν **Θαμύριος, Δημοδόχου καὶ Φημίου**, οἵτινες συνώδευον τὰς ἑαυτῶν ἀπαγγελίας διὰ τοῦ ἐξ Αἰγύπτου μετενεχθέντος ἐγχόρδου ὄργανου, τῆς φόρμιγγος, διὰ τῆς κιθάρας ἢ χέλυσος,¹ συγκινοῦντες τοὺς ἀκροατὰς συχνάκις μέχρι δακρύων. Ὁ θεῖος δοιδὼς ἀπ' οὐδεμιᾶς λείπων ἐορτῆς, ἐκάθητο ἐπ' ἀργυροῦ θρόνου, παρὰ τὸν στῦλον τῆς πομπικῆς αἰθούσης ἐραττομένου, καὶ ἔχων πρὸ αὐτοῦ κύπελον πλήρες ἀνθοσμίου οἴνου ἦδε κλείζων τὰ ἔργα τῶν τε θεῶν καὶ ἀνδρῶν. Τὰ δὲ νεώτατον ἄσμα ἠκούετο ἡδίστα καὶ προθυμότατα.

*Τὴν γὰρ δοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
ἥτις ἀκουόντες νεωτέρη ἀφιέλῃται.*

Ὅδυσ. α. 351 καὶ 352.

Ὁ Θαμύρις, ὑπολαμβανόμενος, ὅτι μαθητὴς ἐγένετο τοῦ προμνημονευθέντος Λίνου, τῶν πρώτων ἦν ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσι νικητὴς, συνοδεύων τὴν ἡδίστην καὶ θεσπεσίαν φωνὴν διὰ τῆς κιθάρας. Τολμήσας ὅμως ποτὲ νὰ διαγωνισθῇ καὶ πρὸς τὰς Μούσας ἠττήθη καὶ τὰς ὁψείας ὑπ' αὐτῶν διεφθάρη διὰ τὴν ἀλόγιστον τόλμην καὶ τὴν θεσπεσίαν ἀοιδὴν ἀφῆρέθη.²

Ὁ Ὅμηρος ἐγεννήθη πιθανότατα ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ.

¹ Σ. Μ. Χέλυσ κυρίως εἶνε χελώνη, ἥς τὸ κέλυφος μετεσκέυαsen ὁ Ἑρμῆς κατὰ τὸν μῦθον εἰς λύραν, ἐντείνας ἐπ' αὐτῆς χορδὰς, (Ὅρα Ὑμν. Ἑρμ. 25 καὶ ἐξῆς).

² Σ. Μ. Πλάτχ. περὶ μουσκ. III. Ὀμήρ. Ἰλ. Β. 594 — 600. Ἀπολλοδώρ. 1, 3, 3.

ἀγνοοῦμεν ὅπως ἀτυχῶς τελέως τὰ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας αὐτοῦ. Τὰ δ' ἀθάνατα ἔργα τοῦ ἀπαραμύλλου καὶ εὐμουσοτάτου τῶν ποιητῶν πιστὴ ἀπεικόνησις εἶνε τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ τοῦ τρόπου τοῦ διανοεῖσθαι τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἡ ὑφ' ἡ τοῦ λόγου εἶνε εὐγενής, μεγαλοπρεπής καὶ ἀπαθής. Διὸ ἐν τοσαύτῃ τιμῇ παρ' Ἑλλήσιν ἦν, ὥστε νομίζοντες ἐκεῖνοι ἀλάνθαστα τὰ ῥήματα αὐτοῦ θείας ἀπένεμον τιμᾶς, ἀνδριάντας ἰδρύοντες καὶ ναοὺς ἀφιεροῦντες. Οἱ ὑπ' αὐτοῦ διδαχθέντες καὶ κατὰ τὸ ἴδιον φρόνημα καὶ τὴν ἰδίαν γνώμην ἄδοντες **Ὀμηρίδαι** συνεπλήρωσαν καὶ ἐπεξέτειναν τὰς ῥαψωδίας κατὰ τὴν ὑφ' ἡ τοῦ λόγου, ἣ αὐτὸς ἐχρήσατο, καὶ μετεδίδουσιν ἐπὶ αἰῶνας ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Πρῶτος, ὡς λέγεται, ὁ Σόλων¹ (590 π. Χ.) μετεφύτευσεν εἰς Ἑλλάδα τὰ ὀμηρικὰ ἔπη, διατάξας, ὅπως ἄδονται ὑπὸ πολλῶν ἐναλλάξ ῥαψωδῶν ἐν ταῖς ἐορταῖς, αἵτινες πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς συνέσκησαν. Ὑστερον δ' ὁ Πεισίστρατος οὐ μόνον τάξιν εἰς τὰς ῥαψωδίας ἐπέθηκεν, ἀλλὰ καὶ ἀνέγραψεν αὐτάς. Εἰς δὲ τοὺς μεταγενεστέρους κριτικοὺς τοὺς Ἀλεξανδρεῖς (170 π. Χ.) ὁφείλομεν τὴν ἑγγραφὸν φυλακὴν τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας περισωθέντων 48 ὀμηρικῶν ἐπῶν.

¹ Ὁ ἐπὶ τῶν ὀμηρικῶν χρόνων ἀοιδός, πανταχοῦ ἀσπα-

¹ Σ. Μ. Πρῶτος εἰς Ἑλλάδα τὰ ὀμηρικὰ ἔπη ἤγαγε (κατὰ Πλουτ. Λυκούργ. 4, 4.) Λυκούργος ὁ τοῖς Σπαρτιάταις τοὺς νόμους δοὺς· ὁ δὲ Σόλων διέταξεν ἐν Ἀθήναις, ὅπως ἀπαγγέλλωνται δημοσίᾳ. Πρῶτος δ' ὁ Πεισίστρατος ἐν ὅλῳ ἀπετέλεσε διασκευάσας τὰς ῥαψωδίας καὶ κατὰ σύστημα τάξας διὰ τῶν διασκευαστῶν ποιητῶν, ὧν προϊστάτο ὁ Ἀθήνηθεν ὀρφικὸς ποιητὴς Ὀνομάκριτος, καὶ ὥρισεν αὐτὸς ἢ ὁ υἱὸς Ἴππαρχος (Πλατ. Ἴππαρχ. σελ. 22· Β), ἵνα ἄδονται ἐν τοῖς Παναθηναίοις. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Θουκυδίδης (VI. 55) πρ ε σ θ υ τ α τ ο ν υἱὸν λέγει οὐχὶ τὸν Ἴππαρχον, ἀλλὰ τὸν Ἰππίαν· ὥστε κατὰ Θουκυδίδην μᾶλλον εἰς τὸν Ἰππίαν τετρανήσαντα πρέπει νὰ ἀποδοθῶσι τὰ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος περὶ Ἰππάρχου λεγόμενα, ὅτι ἠνάγκαζε τοὺς ῥαψωδοὺς «Παναθηναίοις ἐξ ὑπολήψεως (ἐναλλάξ) ἐφεξῆς αὐτὰ (τὰ Ὀμήρου ἔπη) διειναι». Γνωστὸν δ', ὅτι ἡ γνησιότης τοῦ διαλόγου τούτου τοῦ Πλάτωνος ἀμφισβητεῖται.

στος καὶ περιβλεπτος ὢν καὶ ἐνθερμον εὐρίσκων ὑποδο-
χὴν, ἣν αἰεὶ ποιητὴς ἅμα καὶ ψάλτης συνοδεύων τὰ ᾄσματα
διὰ τῆς *ῥόρυγγος* ἢ *κιθάρας*, αἵτινες ἐγχορδα
ὄργανα οὔσαι κοινόν, φαίνεται, εἶχον ὄνομα *λύραν* ἢ
χέλυν. Ἡ γνῶσις δὲ τοῦ συνοδεύειν τὰ ἔπη δι' ὄργανου
ἦν οὕτως ἀναγκαία εἰς τὸν ποιητὴν καὶ ἀπαραίτητος, ὥστε
ὁ **Ἡσίοδος**, ὅστις ἀρχηγέτης ἐγένετο τῆς ἐν Βοιωτίᾳ περὶ
τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους ἢ καὶ πρότερον ἀκμασάσης δαι-
δῶν σχολῆς, «ἀπὴν ἀθάνατοῦ ἀγωνίσματος, ἅτε
οὐκ ἰθαρίζειν ὁμοῦ τῇ *ῥόδῃ* δεδιδαγμέ-
νος». ¹ Ὡς δὲ πρότερον οἱ ἱερεῖς μόνοι, οὕτω καὶ νῦν οἱ
δοιοὶ ἐκέκηντο γνώσεις, δι' ὧν ἐδύναντο νὰ ἐπιδιδάσκωσι
προτρεπτικῶς καὶ ὠφελίμως ἐπὶ τὴν ἐξευγένισιν τοῦ καθό-
λου τῶν Ἑλλήνων ἥθους. Πεζοποροῦντες οὕτοι ἀπὸ χώρας
εἰς χώραν ἐλάμβανον πείραν τῶν ἐν αὐταῖς μετεδίδουσιν τὰς
ιδίας γνώσεις καὶ συνετέλουν οὕτω τὰ μάλιστα, ὥπως παι-
δεύηται καὶ εὐήμερῇ ὁ λαός. Παρὰ πάσαις ταῖς δημοσίᾳ
καὶ ἰδίᾳ γινομέναις ἐορταῖς διήχουν τὰ τῶν δαιδῶν ᾄσματα,
χορευταὶ δ' ἄδοντες ἅμα ὠρχοῦντο πρὸς τὸν ἦχον τοῦ αὐ-
λοῦ ἢ τῆς λύρας. Καὶ οἱ εἰς βραχείας δὲ φράσεις συνιστά-
μενοι πολιτικοὶ νόμοι καὶ οἱ καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦ Δράκοντος
(624 π. Χ.) οἱ δι' αἵματος γεγραμμένοι, ² (ὡς ὑπὸ Δημάδου
ἐλέγετο), μετεδίδοντο τῷ λαῷ ἐπαδόμενοι διὸ ἡ λέξις «νό-
μοι» σημαίνει καὶ ᾄσματα καὶ νόμους ἅμα πολιτικούς.

Εἰς τὰ ἀρχαιότατα παντὸς λαοῦ μουσικὰ ὄργανα κατα-
λέγονται πάντοτε τὰ ῥυθμικῶς μόνον θορυθητικὰ καὶ τα-
ταραχῶδη· τοιαῦτα παρ' Ἑλλήσιν ἦσαν τὸ *τύμπανον*
(*ῥόπτρον*), τὰ ἐκ ξύλου πλαταγοῦντα, οἷον τὸ *κρότα-*
λον καὶ *σεῖστρον* καὶ τὰ μετάλλινα *λεκανοειδῆ*, οἷον
τὸ *κύμβαλον*. Γνωστὰ δ' εἶτα γίνονται τὰ ὁστέϊνα, κα-
λαμόφωνα καὶ συριγγόφωνα (*σύριγγες*) καὶ οἱ ἐκ σκλη-

¹ Σ. Μ. Παρὰ Πανδ. Χ, 7, 3.

² Σ. Μ. Σήμερον μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν μάλιστα τῆς «Ἀθηναίων
πολιτείας» τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ γνώμη, ὅτι παντὸς ἀμαρτήματος
ποινὴ θάνατος ἦν ὑπὸ Δράκοντος ἐπιβεβλημένος, δὲν ἰσχύει.

ροῦ ξύλον κατασκευαζόμενοι αὐλοί, οἵτινες ἐν τοῖς ὑστερον χρόνοις κεκοσμημένοι παρ' Ἑλλήσιν ἦσαν διὰ προστομίδων ἢ γλωττίδων, ὅπως ὁ ἥχος πληρέστερος ἢ ὀξύτερος γίνηται. Ὁ Ὅμηρος λόγον ποιεῖται, πλὴν τῶν ἤδη μνημονευθέντων ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐγχόρδων ὀργάνων, καὶ περὶ τοῦ μοναύλου ἢ αὐλοῦ καὶ τῆς ἐξ ἑπτὰ συνήθως καλάμων διαφόρου μήκους συνισταμένης σύριγγος, ἀλλ' ὅμως μόνον, ὅπως συνοδεύωσι πάντοτε τὰς τε φῦδὰς καὶ τὴν ὄρχησιν. Ἀντὶ δὲ σαλπίγγων χαλκίνων καὶ κερατίνων, ἃς πολλῶ ὑστερον οἱ Ἕλληνες ἐν πολλῇ τῇ χρήσει εἶχον, ὑπῆρχον ἀναπληροῦντες αὐτὰς οἱ μεγαλοφωνότατοι κήρυκες, ὧν περικλυτὸς καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον δι' Ὁμήρου ἐγένετο ὁ «χαλκεόφωνος» **Στέντωρ**.

Τὸ ἐγχορδον τῶν προγενεστέρων Ἑλλήνων ἀοιδῶν ὄργανον, οὗ ἡ εὗρεσις εἰς τὸν Ἑρμῆν ἀποδίδεται ἢ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, τέσσαρας εἶχε μεμονωμένως ἐντεταμέναις χορδαῖς. Τὸ δ' ἀρχαιότατον τετραχορδον τοῦτο ὄργανον τοσοῦτον ἀπὸ τῶν παλαιωτάτων χρόνων ἐτιμᾶτο, ὥστε ἡ ἑκτασις (τὸ διάστημα) τῶν χορδῶν αὐτοῦ (quarte)¹ ἐλαμβάνετο ὡς βάσις πάντοτε εἰς πάντα τῆς μουσικῆς τὰ συστήματα τῶν Ἑλλήνων. Οἱ ἥχοι τῶν τριῶν ἀρχαιωτάτων ἑλληνικῶν τρόπων (modi), ὧν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ ἀοιδοῦ, ὠρισμένος ἦν ἅμα οὐ μόνον ὁ ὅλος χαρακτήρ τοῦ ὑπὸ τῆς μουσικῆς συνοδευομένου ποιήματος, ἀλλὰ καὶ ὁ ῥυθμὸς καὶ ἡ ὅλη αὐτοῦ ἐκφάνσις, φαίνεται, ὅτι εἶχον τὰς ἀκολουθίους ἀναλογίας.

τρόπος λυρικὸς	τρόπος φρυγικὸς	τρόπος δωρικὸς
do re mi fa	re mi fa sol	mi fa sol la
$\underbrace{\quad\quad\quad}$	$\underbrace{\quad\quad\quad}$	$\underbrace{\quad\quad\quad}$
1 1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$ 1	$\frac{1}{2}$ 1 1

Οἱ συγγραφεῖς, οἵτινες παραδιδόασιν ἡμῖν τὰ περὶ τῆς φύσεως τῶν ἀρχαιωτάτων τούτων τετραχορδων καὶ τῆς

¹ Σ. Μ. Τοῦ τετραχορδου τούτου αἱ χορδαὶ ἡρμωσμέναι (κεχορδισμέναι) ἦσαν, ὡς οἱ παλαιοὶ ἔλεγον κατὰ τὸν διὰ τερσάρων λόγον. Πλουτ. περὶ μουσ. XXIII.

βραδύτερον γενομένης βελτιώσεως καὶ ἐπαυξήσεως αὐτοῦ, διαφωνοῦσιν ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν μέσων τόνων ὡσαύτως δ' ὑπ' οὐδενὸς τούτων ἀκριβῶς παραδίδεται τὸ ἀπὸ λυτοῦ ὕψος ὀρισμένου τινὸς τόνου τοῦ παρ' Ἑλλήνων συστήματος τῆς μουσικῆς. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ δῆλον διὰ τί αἱ μὲν ὀνομασίαι τῶν τετραχόρδων τούτων συνεχῶς ἤδη παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐναλλάσσονται πρὸς ἀλλήλας, οἱ δὲ νεώτεροι συγγραφεῖς μόνον κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς δύνανται νὰ ἀποδώσωσι διὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν μουσικῶν σημείων τὸ τονικὸν αὐτῶν ὕψος.

III

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

700 — 535 π. Χ.

ΛΥΡΙΚΟΙ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Οἱ ἐκ τῆς ὁμηρικῆς σχολῆς προελθόντες ἀοιδοὶ διέδωσαν τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς ἀκτὰς καὶ τὰς νήσους τῆς μικρᾶς Ἀσίας οὐ μόνον τὴν ποίησιν καὶ μουσικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν περὶ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἐπιστήμην καὶ αἴσθησιν καὶ πολιτισμὸν ἡμεροῦντα τὰ ἄγρια ἤθη. Οἱ δὲ τῶν ἀποικιῶν τούτων κάτοικοι ἐν στενῇ ἐπικοινωνίᾳ ὄντες διὰ τε τῆς ναυτιλίας καὶ ἐμπορίας πρὸς τὴν μητρόπολιν ἔσπειραν καὶ ἐν αὐτῇ τὸν σπόρον εὐγενεστέρου καὶ λεπτοτέρου πολιτισμοῦ. Περσὼν δ' ὁ σπόρος οὗτος ἐφ' ἀπαλὴν καὶ ἀγαθὴν γῆν ἐπὶ τοσοῦτον ἀνεπτύχθη προαχθεὶς κατὰ μικρὸν εἰς ἀκμὴν, ὥστε, ὥσπερ πρότερον ἡ Ἀσία καὶ Ἀφρική, οὕτω νῦν ἡ Εὐρώπη ἡ κυρία ἐδρα ἐγένετο καὶ κοιτὶς λεπτοτέρων καὶ βαθυτέρων ἐπιστημονικῶν γνώσεων. Καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἄρα, ἧς ὁ περίλαμπρος ἥλιος νὰ διαφωτίσῃ ἔμελλε τὴν ἐτι ὑπὸ ὀμίχλης κεκαλυμμένην Εὐρώπην, ἡ μουσικὴ ἐγένετο ἐν τῶν οὐσιωδῶν μέσων, ὅπως ἡμερώτερα καὶ λεπτότερα γένωνται τὰ ἤθη καὶ εὐγενῆ ἐμπνευσθῶσι καὶ ἀναζωπυρρηθῶσιν αἰσθήματα. Οὕτως ὁ Πολύβιος

διηγείται, ὅτι οἱ πρῶτοι τῶν Ἀρκάδων νομοθῆται ἰδρύοντες τὴν ἑαυτῶν πολιτείαν καὶ ῥυθμίζοντες τὸ πολίτευμα, ὑπ' ὧσι μάλιστα ἔσχον τὴν εὐεργετικὴν τῆς μουσικῆς ἐπίδρασιν ἐπὶ τὰ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων. Οἱ παῖδες ἐθιζόμενοι εἰς τὴν μουσικὴν ἡδὸν ὕμνους εἰς τε τοὺς θεοὺς καὶ ἐπιχωρίους ἥρωας καὶ διδασκόμενοι ὄρχησιν ἡσκοῦντο ἅμα εἰς τὰ πολεμικὰ ἡχοῦντος τοῦ αὐλοῦ. Καὶ ἐν πάσαις μὲν ταῖς τοῦ βίου ἀσχολίαις ποικίλα ἡδοντο ἄσματα, ἐν δὲ ταῖς τοῦ Βάκχου ἑορταῖς διηροῦντο παῖδες καὶ ἔφηβοι εἰς δύο χοροὺς καὶ ἐτέλουν πρὸς τὸ μέλος τῶν αὐλῶν, πανηγυρικοὺς ἀγῶνας.¹

Ἡ **Σπάρτη** ἐκέκτητο ἤδη ἀπὸ τοῦ 888 π. Χ. διὰ Λυκούργου νόμους, δι' ὧν τοῦτο μάλιστα ἐσκοπεῖτο, ἔντονα καὶ νευρώδη τὰ σώματα νὰ γένωνται καὶ νὰ ἐνθαρρυνθῶσι καὶ καρτερικοὶ οἱ πολῖται διὰ τούτων ν' ἀποδειχθῶσιν, ὅπως ἀνδρείως ἀμύνωνται ἐπερχομένους τοὺς πολεμίους. Ἡ τῶν Λακεδαιμονίων πολιτεία προσελάβετο διὰ τῶν νόμων τούτων μείζονα πολιτικὴν δύναμιν ἐπικρατήσασα τῶν ταυτοχρόνως διαπλαττομένων ἀσθενεστέρων ἑλληνίδων πόλεων, ὧν ἡγεμὼν ἦν, ἄχρις οὗ αἱ Ἀθῆναι μεγάλαι γενόμεναι διὰ νόμων, οἵτινες ἔτι καὶ τὰς πνευματικὰς τῶν πολιτῶν δυνάμεις ἀνέπτυссον καὶ προῆγον, ὑπερέβαλον τὴν Σπάρτην περὶβομένην. Ὁ Λυκούργος, πρὶν γένηται νομοθέτης, ἀπῆλθεν εἰς Κρήτην, ὅπως γνωρίσῃ ἐκεῖ καὶ σπουδάσῃ τοὺς ἐπὶ μακρὸν δοκιμασθέντας νόμους τοῦ Μίνως. Ἐνταῦθα ἐγνώρισε τὸν **Θαλῆν** ἢ **Θαλήταν**, ὃς παρὰ τὰς ἀμφιβόλους εἰδήσεις, ἃς περὶ αὐτοῦ ἔχομεν, συχνὰ ὑπολαμβάνομένου καὶ ἀντὶ τοῦ ἐπὶ Σόλωνος ἀκμάσαντος Θάλητος τοῦ Μιλησίου, φαίνεται ὅμως συνενῶν ἐν ἑαυτῷ πλεονεκτήματα πολιτικοῦ ἀνδρός, παγκοσμίῳ ἀπολαύον-

¹ Σ. Μ. Ὁ Πολύβιος ἐν IV. 21, 3 λέγει «καὶ πρὸς τούτοις συνόδους κοινὰς καὶ θυσίας πλείστας ὁμοίως ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ κατεῖθισαν, ἔτι δὲ χοροὺς παρθένων ὁμοῦ καὶ παιδῶν, καὶ συλλήδην πᾶν ἐμμηχανήσαντο, σπεύδοντες τὸ τῆς ψυχῆς ἀτέραμνον (τραχύ) διὰ τῆς τῶν ἐθισμῶν κατασκευῆς ἐξημεροῦν καὶ πρᾶνεναι».

τος φήμης ὡς σοφοῦ καὶ αἰδοῦ. Τὰ ἄσματα τοῦ Κρητὸς Θαλήτου οὐ μόνον ἀκαταμάχτην, ὡς ἐλέγето, ἥσκουν κράτος ἐπὶ τὰς καρδίας, ἀλλὰ μάλιστα φαίνονται ἔχοντα τὴν δύναμιν νὰ ἰδῶνται καὶ νόσους διὸ καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον μετεπέμψατο αὐτὸν εἰς Σπάρτην, ὅπως καταπαύσῃ διὰ τῶν μαγευτικῶν ῥόδων τὸν ἐν αὐτῇ λοιμὸν. Ἀκολουθήσας λοιπὸν τῷ Λυκούργῳ¹ εἰς Σπάρτην ἐψυγάδευσε διὰ τῶν ἁσμάτων τὴν νόσον, ὡς λέγεται, καὶ λόγῳ τε καὶ ἔργῳ προτρέπων εἰς ὁμόνοιαν καὶ πρὸς τοὺς νόμους ὑπακοὴν ἀρωγὸς ἦλθε τῆς ἀνακαινιζομένης μὲν καὶ ἀνασχηματιζομένης Σπάρτης, συντεταραγμένης δ' ἔνεκα ἐσωτερικῶν ἐρίδων. Ἐποίησε δ' ὁ Θαλήτας ὕμνους (π α ι ᾱ ν α ς) καὶ θρησκευτικὰ χορικά ἄσματα (ὑ π ο ρ χ ῆ μ α τ α), πρὸς τὴν τῶν θεῶν λατρείαν ἀρμόττοντα, καὶ διέταξε τὰς ἐ ν σ π λ ῖ ο υ ς ὀρχήσεις (π υ ρ ρ ῖ χ η ν), ἅς, αποτελούσας ἅμα μέρος τῆς γυμναστικῆς, ἐδιδάσκετο ἡ ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀνατρεφόμενη νεότης.² Αἱ δωρικαὶ μελωδίαὶ τοῦ Θαλήτου ἤδοντο ἐν Λακεδαίμονι ἐπὶ μακρὸν ἔτι μετὰ τὴν τελευταίην αὐτοῦ· ὁ δὲ Πυθαγόρας, ὅστις ἤκμασε τριακόσια ἔτη ὕστερον, λέγεται, ὅτι καὶ οὗτος ἐτέρπετο θελγόμενος ὑπὸ τῶν ἐκείνου παιάνων.

Οἱ τοῦ Λυκούργου νόμοι συνταχθέντες καὶ τοῖς πολίταις παραδοθέντες δὲν ἀνεγράφησαν, ἀλλὰ διεμνημονεύοντο αἰετοῦ ἀδόκτοι ἢ ἀπαγγελλόμενοι ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ νόμοι οὗτοι ἐκράτυνον μὲν καὶ ἐπαιδαγώγουν τὸν λαὸν οὕτως, ὥστε ἀπτόητος νὰ βαίνει πρὸς τὸν πόλεμον, ἐκώλυον ὅμως ἅμα καὶ πᾶσαν πρόοδον καὶ ἐμποδὼν ἐγίνοντο διὰ δεσμῶν ἀνασταλτικῶν εἰς προαγωγὴν τῶν ἐλευθερίων καὶ καλῶν τεχνῶν. Οὕτως ἄρα περιωρίσθη καὶ ἡ τῶν Σπαρτιατῶν μουσικὴ εἰς τοὺς τέσσαρας τόνους τοῦ ἀρχαίου δωρικοῦ τετραχόρδου καὶ εἰς τὰς σεμνὰς καὶ ἀπλὰς θρησκευτικὰς χορῳδίας, αἵτινες διακυ-

¹ Σ. Μ. Κατὰ Κ. Ο. Μύλλερων (Ἱστορ. τ. ἐλλ. φιλολ. I. σελ. 234 κατὰ μετὰφρ. Κυπριανοῦ) ὁ Λυκούργος ἦν πολὺ προγενέστερος τοῦ Θαλήτου ἀκμάσαντος περὶ τὸ 620 π. Χ.

² Σ. Μ. Μάλιστα ἐν ταῖς γυμνοπαιδαίαις (Ἀθην. XV.).

μαινόμενοι ἐν αὐτοῖς κατεστάθησαν ἐπὶ πάντα τὸν χρόνον ὠρισμένοι διαρκῶς. Καὶ ὅμως περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο πάντες οἱ μελωδοί, ὅπως ἀναγνωρισθῶσιν ὡς δόκιμοι καὶ ἐπαινεθῶσι καὶ ἐν τῇ ἡγεμονίδι τῆς μουσικῆς Σπάρτῃ. Οἱ δ' εὐτολμότετοι καὶ εὐφυσέτατοι τούτων πολλαχῶς καὶ ἐτόλμυσαν πολλάκις νὰ διαρρήξωσιν ἢ τοῦλάχιστον εὐρύνωσι τοὺς φραγμούς, οἵτινες τεθειμένοι ἐνταῦθα ἦσαν ἐπὶ τὴν ἐλευθέρειον τῆς μουσικῆς τέχνην. Διὸ ματαίως προσεπάθησαν οἱ αὐστηροὶ Ἑφθοροὶ νὰ ἀποκωλύσωσι τὴν Σπάρτην ἀπὸ παντοίων ἀναμορφώσεων· ἡ νέα ἄλλων χρόνων μουσικὴ ἐγένετο μὲν καὶ ἐνταῦθα ἐν πλήρει ὁμοφωνίᾳ δεκτὴ, ἀλλὰ μόνον βραδύτερον καὶ μετὰ πολλῆς δυσκολίας.

Τίνα δύναμιν ἱκανὴ ἦν μουσικὴ ἐνθουσιῶσα νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν τραχέων καὶ ὠρῶν Σπαρτιατῶν ἀποδεικνύουσι τὰ ἐν τῷ β' μεσσηνιακῷ πολέμῳ (682 π. Χ.) γενόμενα. Ἡττηθέντων τῶν Σπαρτιατῶν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Μεσσηνίους μάχαις, συνεβούλευσεν αὐτοῖς ἐρωτηθὲν τὸν δελφικὸν μαντεῖον νὰ προσλάβωσιν ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπως εὐτυχήσωσι, στρατηγόν· οἱ δ' Ἀθηναῖαι ἔπεμψαν αὐτοῖς ὡς τοιοῦτον πρὸς χλαῖνῃ μετὰ πονηρίας ὑποκεκρυμμένης τὸν χῶλον καὶ τῆς νεότητος διδάσκαλον καὶ ἀοιδὸν Τυρταῖον.¹

¹ Σ. Μ. Τῶν παλαιῶν, ὅσοι περὶ Τυρταίου λόγον ποιοῦνται, ὁ μὲν τοῦ Πλάτωνος Σχολιαστῆς (Νόμ. Ι. σελ. 629 Α), ὁ Πausanias (IV, 15, 3) καὶ ὁ Σουίδας (ἐν λ. Τυρταῖος) παραδιδόσιν, ὅτι ὁ Τυρταῖος καὶ χῶλος τὸν ἕνα πόδα ἦν καὶ ἀμβλὺς τὸν νοῦν καὶ διδάσκαλος γραμμάτων. Οἱ προγενέστεροι ὅμως τούτων Πλάτων (ἐν τῷ προμνημονευθέντι χωρίῳ) καὶ Λυκούργος (Λεωκρ. § 106) καὶ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. Θ (Ε), 6 (7) 2) ἀγνοοῦσι ταῦτα. Τούναντίον δὲ καὶ ὁ Λυκούργος καὶ Διόδωρος (XV, 66, 3) καλοῦσιν αὐτὸν ὁ μὲν στρατηγὸν ὁ δὲ Διόδωρος ἡγεμόνα (Λακεδαιμονίων) καὶ ποιητήν. Καὶ ὁ Πausanias δὲ λέγει περὶ αὐτοῦ, ὅτι «καὶ τὰ ἐλεγεία καὶ τὰ ἐπὶ σφίσιν (Λακεδαιμονίοις) τὰ ἀνάπαιστα ἤδεν»· ὁ δὲ Σουίδας καλεῖ αὐτὸν ἐλεγεῖοποιον καὶ αὐλητήν. Ἐκ δὲ τῶν εἰς ἡμᾶς περιωθέντων ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τυρταίου ποιημάτων καὶ συνετὸς φαίνεται καὶ οὐχὶ ὁ τυχών, ἀλλ' ἀγαθὸς ποιητής. Διὰ τῶν ποιημάτων δὲ τούτων τοιοῦτον ἐνέπνευσε τοῖς ἀποτεθαρρυσμένοις Σπαρτιαταῖς ἐνθουσιασμόν καὶ καταφρόνησιν πρὸς τὸν θάνατον, ὥστε λαμπρῶς ἐνίκη-

Καταφρονήσαντες ὅμως καὶ ὀλιγωρήσαντες αὐτοῦ οἱ Σπαρτιᾶται, ἠττήθησαν πολεμήσαντες. Ἀλλὰ νῦν ἐνέτεινεν ὁ Τυρταῖος τὴν φωνὴν ὑψώσας καὶ ἐξέκαυσε διὰ τῶν θουρίων ἄσμάτων πρὸς φρυγικὸν αὐλὸν ἀδομένων τὸ θάρρος αὐτῶν· ἐν τινι δὲ νέα μάχῃ¹ πολεμήσαντες πρὸς τοὺς Μεσσηνίους ἐνίκησαν νίκην λαμπράν. Εἰς τὸν Τυρταῖον, ὅστις ἐν μελωδίαις συγκινοῦσαις ἐξόχως καὶ τὴν ἀνδρείαν ὕμνησε καὶ τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα καὶ τὴν πρὸς τὸν θάνατον καταφρόνησιν, ἀπένειμαν οἱ Σπαρτιᾶται τὰς μεγίστας τῶν τιμῶν πολίτην Σπαρτιάτην ποιήσαντες, καὶ ἤδον τὸ ἀπὸ τοῦδε τὰς ῥόδας αὐτοῦ καὶ τοὺς παιᾶνας πάντοτε πρὸ τῆς μάχης, ἡχούντων τῶν λιγυρῶν αὐλῶν.

Πέρας λαβόντων τῶν μεσσηνιακῶν πολέμων, διατρίβων ἐν Σπάρτῃ καὶ δὴ καὶ ἐνδημος ἦδη γενόμενος ἐν αὐτῇ ὁ

σαν τοὺς Μεσσηνίους. Ἀστεία δὲ πάνυ φαίνεται ἡ μεταποίησις, ἣν τινες τῶν παρ' ἡμῖν ἱστορίας συγγραψάντων ἐποίησαν τῶν λόγων τοῦ Πausανίου «γραμμάτων διδάσκαλος» εἰς γ ρ α μ μ α τ ο δ ι δ α σ κ α λ ο ς, αὐτοί, φαίνεται, τοιοῦτοι ὄντες. Ἀληθῶς δὲ καὶ ὑπὸ τῶν παιδαρίων αὐτῶν ἀκατάληπτον ὑπολαμβάνεται, πῶς ἡλίθιος καὶ εὐτελής ποιητὴς κατάρθωσεν ὅ,τι ἀνευ αὐτοῦ ἡδυνάτουν οἱ Σπαρτιᾶται. Ἐτι δὲ ἡ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης ἀντιζηλία, ἥς ἔνεκα διέθεν τοιοῦτον εὐτελεῖ ποιητὴν ἔπεμψαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐν μεταγενέστεροις ἀνεπτύχθη χρόνοις μάλιστα ἀπὸ τῶν Περσικῶν διότι ἡ δύναμις τῆς Σπάρτης ἐν οἷς ἐξῆν χρόνοις ὁ Τυρταῖος (β' μεσσην. πόλεμ. 645 — 628 κατὰ τὰς νεωτέρας ἐρεῦνας) οὐδαμῶς ἦν σφόδρα ἐπιφύοδος, φιλίως δὲ μάλιστα δύναται τις εἰπεῖν διέκειντο καὶ τότε καὶ πολλῷ ἔτι ὕστερον οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας, οὓς ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν (515 π. Χ.), ὅπως ἐξωσθῇ ὁ Ἰππίας. Τὸ τῆς χωλότητος τοῦ ποιητοῦ ἐξηγεῖται προελθὼν ἐκ τῆς τῶν ποιημάτων χωλότητος, ἀνίστων τῶν στίχων τοῦ εξαμέτρου καὶ πενταμέτρου ὄντων. Οἱ μεταγενέστεροι λοιπὸν συγγραφεῖς ἐξ ὕστερων κρίνοντες καὶ ἀποκρύφους καὶ ἐπιπολῆς γεγραμμένας παραδόσεις ὑπ' ὅψει ἔχοντες ἴσως, ἃς ἀδασανίστως παρέλαβον, ἐπὶ τὸ χλευαστικώτερον ἐμνημόνευσαν τοῦ Τυρταίου. Ἐκ τούτων ἄρα πάντων εὐδηλον, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀγαθὸν ἔπεμψαν τοῖς Σπαρτιάταις ποιητὴν, ὅστις πιθανῶς καὶ τῆς στρατηγικῆς, μάλιστα ἐν ταῖς πολιορκίαις, εἰς ἃς οἱ Ἀθηναῖοι διεκρίνοντο, οὐχὶ παντάπασιν ἄμοιρος ἦν.

¹ Σ. Μ. Ἐν τῇ μεγάλῃ λεγομένῃ τ ᾱ φ ρ ω.

Λυδὸς τὸ γένος Ἀλκμάν, κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἀκραιφνῇ καὶ ἄθρυπτον πρὸς τε τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικὴν ἔρωτα. Ἡ τῶν Δωριέων λυρική χορική ποίησις, δι' ἧς ἐδοξάζοντο καὶ ὑμνοῦντο ἐν μελωδίαις παραστατικαῖς ὁρμηῖς ἐν θοοσιώδους, οἷ τε θεοὶ καὶ ἡ γλυκυτάτη πατὴρ καὶ ἐπηνεῖτο ἡ πρὸς ἀρετὴν ἐμμονὴ τῶν ὀπλιτῶν ὡς πᾶσαν εὐδαιμονίαν τοῖς ἀνθρώποις παρέχουσα, προσελάβετο νῦν πρῶτον δι' αὐτοῦ μείζονα σπουδαιότητα καὶ τεχνικὴν διάπλασιν. Ὁ Ἀλκμάν ἐμελοποίησεν ᾠδὰς παρθενίους (ἀδομένας ὑπὸ παρθένων), καὶ ἐγένετο, ὡς ὑπελαμβάνετο, καὶ ὁ εὐρετῆς τῶν ἐν Λακεδαίμονι πολεμικῶν ἄσμάτων, ὀνομαστῶν διὰ τε τὴν λακωνικὴν βραχυλογίαν, τὴν δύναμιν καὶ ζωτικότητα.

Χορὸς τῶν γερόντων

ἄμμες ποκ' ἤμεες ἄλκιμοι νεαῖται.

Χορὸς τῶν ἀκμαζόντων

ἄμμες δὲ γ' εἰμέν· αἱ δὲ λῆς πεῖραν λαβέ.

Χορὸς τῶν παίδων

ἄμμες δὲ γ' ἐσόμεθα πολλῶ κάρρονες.¹

Διὰ τῆς ποιήσεως ὑμνοῦντο τὸ κατ' ἀρχὰς ὡς ἐν τοῖς ἔμ-προσθεν εἶπομεν, θεοὶ ἢ ἥρωες θείαν περιδεδλημένοι αἶγλην· τὸ ἀπὸ τοῦδε δ' ὅμως ὑμνεῖτο καὶ ὁ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἀνδρίαν ἔρω καὶ ἐπηνεῖτο οἱ ἐν πολέμοις ἀριστεύοντες ἥρωες καὶ οἱ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσι νικηταί. Ὑπηρετικὴ δὲ μάλιστα νῦν ἐγένετο ἡ ποίησις καὶ τοῖς ποιηταῖς αὐτοῖς, ὅξέως ἐπιτιθεμένοις καὶ ἰσχυρῶς ἀμυνομένοις, εἰ προσεβάλλοντο. Τῶν ἀρχαιοτάτων προβιδαστῶν τῆς εὐ-

¹ Σ. Μ. Πλουτ. Λυκουργ. 21. Προβλ. Λακεδαιμ. ἐπιτηδ. XV. Αἱ ᾠδαὶ αὗται κατὰ Πολυδεύκην (Ὀνομαστ. IV, 197) ἐκαλοῦντο τριχορῖα, ἣν συνέστησεν, ὡς ἐπιστεύετο, ὁ Τυρταῖος. Τὰ μὲν «παρθένια» δὲν ἦσαν ποιήματα πρὸς παρθένους ἔρωτικά, ἀλλὰ ποικίλα, σεμνὰ καὶ πανηγυρικά ἄσματα ὑπὸ παρθένων ἀδόμενα· τὸ δὲ «λακωνικόν» λεγόμενον μέτρον, ὃ ἐστὶν εἶδος ἀναπαιστών, ἐξ ὧν τὰ ἐμβατήρια ὁ Τυρταῖος ἐποίησεν, ἀμφίβολον, ἂν ὁ Ἀλκμάν ἐξεύρην.

ρυτάτας διαστάσεις λαβούσης ᾠδικῆς ταύτης λέγεται ὁ τῇ τῶν Ἰώνων σχολῇ καὶ αὐτὸς καταλεγόμενος **Ἀρχιλόχος** ὁ Πάριος (688 π. Χ.), ὅστις πρὸς τε ἄλλοις ἴσα τῷ Ὀμήρῳ ἐτιμῆθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀφιερωθείσης μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἰς ἀνάμνησιν ἀμφοτέρων. Αἱ μὲν ᾠδαὶ αὐτοῦ, ὡς αἱ τοῦ Ὀμήρου ῥαψωδίαί, ἀπηγγέλλοντο δημοσίᾳ βραδύτερον ὑπὸ ῥαψωδῶν· ἐν δὲ τοῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσιν ἔτυχε βραβεῖον ποιήσας ὕμνον εἰς Ἡρακλέα. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται καὶ ἡ εὕρεσις τοῦ $\iota \alpha \mu \beta \omicron \upsilon$, δι' οὗ ἐκαυτηρίαζε τὴν μωρίαν καὶ τὴν κακοήθειαν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἀρχιλόχου τοσοῦτον ἦν ἐνδεῆς φύσεως ἀνδρικῆς καὶ τὰ ἱαμβικὰ ποιήματα τοσοῦτον δικτικά ἦσαν, ὥστε οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπηγόρευσαν ἔνεκα τούτου οὐ μόνον αὐτῷ τὴν εἰς τὴν Λοκεδαίμονα εἰσόδον, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ποιημάτων εἰσαγωγὴν.¹ Λυκάμπης ὁ συμπολίτης τοῦ Ἀρχιλόχου παραβὰς τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν, ὥπως ἐκδώσῃ αὐτῷ εἰς σύζυγον τὴν νεωτάτην τῶν θυγατέρων Νεοβούλῃν τοσοῦτον καυστικῶς καὶ πικρῶς προσεδλήθη καὶ ἐμυκτηρίσθη διὰ τινος τοῦ Ἀρχιλόχου μεστοῦ ἐκδικήσεως ποιήματος, ὥστε καὶ οὗτος καὶ ἡ θυγάτηρ ἐξ αἰσχύνης καὶ θλίψεως πολλῆς εἰς ἀπελπισμὸν καταντήσαντες ἀπηγχονίσθησαν. Κατὰ Πλούταρχον ὁ Ἀρχιλόχος ἐτελειοποίησε τὴν ῥυθμοποιίαν τὴν μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνου ἐπικρατοῦσαν ἔτι ἐν τοῖς ποιήμασι καθόλου προσεξευρὼν τὸ (ἐξ ἑπτὰ ποδῶν) τρίμετρον καὶ τὸ (ἐξ ὀκτῶ ποδῶν) τετράμετρον καὶ τὴν μετάβασιν ($\mu \epsilon \tau \alpha \beta \omicron \lambda \eta \nu$) ἀπὸ ῥυθμοῦ τινος εἰς ἕτερον. Τὸ ἡμιπεντάμετρον — — — — —, ᾧ συνήθως ἐχρῆτο, καλεῖται ἀρχιλόχειον. Λέγεται δὲ προσέτι, ὅτι συνέζευξε τὴν κροῦσιν τῶν ἐγγόρδων ὀργάνων, οἷς ἔτι ἐχρῶντο οἱ δοιοὶ μάλιστα, ὥπως συνοδεύωσιν ἀπαγγέλλοντες τὰ ποιήματα

¹ Σ. Μ. Ὁ Ἀρχιλόχος ἐξεώσθη τῆς Σπάρτης ὡς ῥήψασπις. Πλουτ. Λακεδαιμ. ἐπιτηδ. XXXIII. Ἐν δὲ τοῖς ὑπὸ Berg ἐκδοδομένοις ἀποσπάσμασιν αὐτοῦ (Lyr. Gr. p. 468, 5. Πρὸλ. Στραβ. I, 2, 17. IB, 3, 20) πολεμιστῆς τις τῶν Σαίων Θρακῶν χαίρει εὐρών τὴν Ἀρχιλόχου ἀσπίδα, ἣν οὗτος παρὰ θάμνον κατέλιπε φυγὼν ἐκ τῆς μάχης.

αὐτῶν, πρὸς πᾶν τῆς ποιήσεως μέτρον, ὥστε ὅτε μὲν ἤδοντο, ὅτε δὲ κροουμένων τῶν ὀργάνων ἀπηνυγέλλωντο μόνον.¹

Διὰ τοιούτων καινοτομιῶν, οἷαι αἱ προμνημονευθεῖσαι τοῦ Ἀρχιλόχου, οὐ μόνον ὠδηγῆθησαν οἱ μελοποιοί, ὅπως συντονώτερον ἐπιμεληθῶσι τῆς μουσικῆς συνοδείας ἀπαγγελλομένων τῶν ποιημάτων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐν τοῖς ῥυθμικοῖς γένεσιν οὕτω καὶ νῦν προσεπάθθησαν νὰ καταστήσωσι καὶ τοὺς ᾠδικοὺς τόνους ποικιλωτέρους. Τὸ ἔκπαλαι ὅμως ὡς ἱερὸν ὑποληφθὲν σύστημα τῶν τετραχόρδων οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ καταργήσῃ· διὸ πᾶσαι αἱ μεταβολαί, γινόμεναι μόνον εἰς ἀμφοτέρους τοὺς μέσους τόνους τῶν ἀρχαίων ἐκείνων τετραχόρδων, ἀπετέλεσαν πλὴν τοῦ προμνημονευθέντος διατονικοῦ γένους καὶ χρωματικὸν καὶ ἐναρμόνισιν βραδύτερον. Κατὰ ταῦτα καὶ εἰς τὰ τρία γένη ἀφείθησαν μὲν ἀμετάδλητοι αἱ ἑξωτερικαὶ σταθερῶς ὀρισμέναι ἢ ἀκίνητοι χορδαὶ τῶν τετραχόρ-

¹ Σ. Μ. Παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἡ χρῆσις αὕτη ἐλέγετο «ἄδειν ἢ λέγειν παρὰ τὴν κροῦσιν», «κροῦσις ὑπὸ τὴν ᾠδὴν». Πρὸβλ. Πλουτ. Περί μουσ. κεφλ. XXVIII.—Ἐν τῷ αὐτῷ κεφ. λέγονται τὰ ἑξῆς· «οἶονται δὲ καὶ τὴν κροῦσιν τὴν ὑπὸ τὴν ᾠδὴν (= τὴν πρὸς τὸ ἥσμα συνοδίαν ἐγχορδου ὀργάνου) πρῶτον εὐρεῖν (Ἀρχιλόχου), τοὺς δ' ἀρχαίους πάντας πρὸ ὁσχορδα κρούειν» (= τοὺς αὐτοὺς τόνους τοῦ ἁσματος κρούειν ἐπὶ τῆς κιθάρας). Ταῦτα σαφηνίζονται ἐξ ὅσων περὶ Λάδου ἐν κεφαλ. XXIX λέγει. «Λᾶδος δὲ ὁ Ἑρμνεύς εἰς τὴν διθυραμβικὴν μεταστήσας τοὺς ῥυθμούς καὶ τῇ τῶν αὐλῶν πολυφωνίᾳ κατακολουθήσας πλείοσι τε ᾠδόγγοις καὶ διεσρημμένοις (διαφόροις δῆλον ὅτι τόνοις ἢ οἱ τοῦ ἁσματος) χρυσάμενος εἰς μετὰθεσιν τὴν προϋπάρχουσαν ἡγάγε μουσικὴν». Πρὸβλ. Πλατ. Νόμ. VII, 16. p. 812. D. E. Ἐκ τούτων καὶ πολλῶν ἄλλων χωρίων δῆλον, ὅτι ἐγίνωσκον οἱ Ἕλληνες τὴν πολυφωνίαν (ἁρμονίαν, ὡς ἡμεῖς αὐτὴν νοοῦμεν). Πρὸβλ. Ἀριστοτ. Πρὸβλ. XIX, 16. 39. Ἀθῆν. XIII, 46.—Ὁ Γαυδέντιος ἐν § 11 λέγει «παράφωνοι δὲ οἱ μέσοι συμφώνου καὶ διαφώνου, ἐν δὲ τῇ κρούσει φαινόμενοι σύμφωνοι». Πρὸβλ. Εὐκλ. Εἰσαγ. ἁρμον. σελ. 20 ἔκδ. Meibom. καὶ τὴν τούτου ἑρμηνείαν παρὰ J. Papastamatopulos Studien zur alt. griech. Musik σελ. 40 καὶ ἑξῆς.

δων, ἔσχον ὅμως αἱ δύο μέσαι μεταβληταὶ ἢ κινηταὶ χορδαὶ τὰς ἐξῆς διὰ γραμμάτων καὶ ἀριθμῶν κατὰ προσέγγισιν σημειούμενας τονικὰς σχέσεις.

διατονικὸν τετράχορ. χρωματικ. τετράχορδον ἑναρμόνιον τετράχορ.

si do re mi	si do ♯ re mi	si do ♯♯ re mi
$\underbrace{\quad\quad\quad}_{1/2}$ $\underbrace{\quad\quad}_{1}$ $\underbrace{\quad\quad}_{1}$	$\underbrace{\quad\quad\quad}_{1/2}$ $\underbrace{\quad\quad}_{1/2}$ $\underbrace{\quad\quad}_{1\frac{1}{2}}$	$\underbrace{\quad\quad\quad}_{1/4}$ $\underbrace{\quad\quad}_{1/4}$ $\underbrace{\quad\quad}_{2}$

Ὁ τρίτος τόνος τῶν τετραχόρδων τούτων περιλαμβάνοντων ἐκάστοτε δύο τόνους καὶ ἡμῖσιν σημειοῦται ἐνταῦθα διὰ τοῦ re, re bemol (διέσεως) καὶ double bemol. Ὡνόμαζον δ' αὐτὸν οἱ Ἕλληνες (ἐν τῷ βαρυτάτῳ τετραχόρδῳ) λιχανὸν μετὰ τῆς ἀκριβέστερον ὀρισμένης προσθήκης διὰ τὸ ν ο ν, χ ρ ω μ α τ ι κ ὸ ν ἢ ἑ ν α ρ μ ὶ ο ν ι ο ν. Ἐκ τῶν μουσικῶν ὅμως τούτων γενῶν ἔχρδοντο οἱ Ἕλληνες συχνότατα μὲν καὶ κοινότατα αἰετοτε τῷ διατονικῷ, σπανιώτατα δὲ τῷ ἑναρμονίῳ ἕνεκα τῶν δυσκόλων ὑποδιαρέσεων ἐνὸς τετάρτου τόνου. Ἐνίοτε ἐμίγνυσιν συνδυάζοντες καὶ τὸ διατονικὸν πρὸς τὸ χρωματικὸν καὶ ἑναρμόνιον γένος, ἢ ἐποιοῦντο χρῆσιν καὶ τῶν τριῶν γενῶν ἐν συνειρμῷ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ᾄσματι.

Ἐντεῦθεν τοῦ ἑναρμονίου τῆς μουσικῆς γένους τῶν Ἑλλήνων λέγεται ὁ **Ὀλυμπος**.¹ Οἱ αὐλῶδικοὶ δ' αὐτοῦ

¹ Σ. Μ. Παρὰ Πλάτ. περὶ μουσ. XI. Ὁ νεώτερος οὗτος Ὀλυμπος ἀπόγονος ὑπολαμβάνομενος κατὰ Πλούταρχον τοῦ μυθολογουμένου ἐκ Φρυγίας ὁμωνύμου, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἐγένετο ἡδὴ λόγος, συνήροσε τὴν φρυγικὴν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν μουσικὴν, ἣν ἐξέμαθε διατρίψας ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐν ᾗ ἀγωνισθεὶς μάλιστα ἐν Πυθίοις κατὰ νέους μουσικοὺς τρόπους ἔσχε μαθητὰς τὸν Κροάτητα καὶ Ἰέρακα (Πλούτ. περὶ μουσ. VII καὶ XXVI. Πολυδεύκ. Ὀνομ. IV, 10, 79. Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωμ. I. p. 363. Potter). Περὶ δὲ τῆς προσαυξησέως, ἥτοι τῆς εὐρέσεως τοῦ τρίτου ῥυθμικοῦ γένους, ὅπερ καλεῖται ἡμιόλιον, ἴδε Ἱστορ. ἑλλ. φιλ. Κυπριανοῦ I. σελ. 231—233. Ὁ Ὀλυμπος οὗτος, ὑπολαμβάνεται πρεσβύτερος μὲν τοῦ Θαλήτου, νεώτερος δὲ τοῦ Τερπάνδρου, περὶ οὗ κατωτέρω ἔσται λόγος, ἀκμάσας περὶ τὸ 660 — 620 π. Χ. διότι κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἑλλ. μουσικῆς καὶ μαρτυρίας ἀσφαλεῖς ἡ κιθαροδία ἀρχαιότερον ἤκμασε τῆς αὐλῳδίας.

ν ό μ ο ι οί πρὸς ὥδᾱς καὶ αὐλοὺς ἐκτελούμενοι καὶ εἰς τὸ γένος τοῦτο ἀνήκοντες κατέθελγον καὶ νῦφραινον τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροωμένων. Πρῶτος ὁ Ὀλυμπος οὐ μόνον ἀπέδωκεν εἰς τὸν αὐλὸν ἦν καὶ ἡ κιθάρα εἶχε σπουδαιότητα καὶ ἀξίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μουσικὴν καθόλου ἔδωκε ζῶν, εὐκίνησίαν καὶ εὐστροφίαν διὰ σπουδαίας προσανξήσεως τῶν ῥυθμῶν. Ἐξεῦρε δὲ σὺν ἄλλοις καὶ τοὺς ῥυθμούς, ἐν οἷς συσχετίζονται ἡ ἄρσις καὶ θέσις ὡς 2 πρὸς 3, ὡς παρὰ τοῖς παῖοσι (— — — — ἢ — — — —) καὶ κριτικοῖς (— — — —), ἐνῶ οἱ προγενέστεροι ἐχρῶντο ἐκείνοις τοῖς ῥυθμοῖς, ἐν οἷς τὰ μνημονευθέντα μέρη ἐν ὁμοίῳ ἦσαν λόγῳ, ὃ ἐστὶν ἐν τῷ 1 πρὸς 2. Ὁ Ὀλυμπος ὑπολαμβάνεται ἅμα καὶ ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἀρχαίας καλῆς μουσικῆς, αἱ μελωδίαὶ δ' αὐτοῦ φαίνεται, ὅτι ἐπὶ Πλάτωνος ἔτι καὶ Ἀριστοτέλους ἦσαν ἐν χρήσει. Ὡς δὲ πᾶσαι αἱ καινοτομίαι οὐδέποτε ἄνευ ἐχθροτήτων μένουσιν, οὕτω καὶ αἱ πλήρεις αἰσθήματος μελωδίαὶ αὐτοῦ κατεχλευάσθησαν ἕστερον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν τοῖς ἱ π π ε ῦ σ ι ν ὡς ἐξῆς·

Δημοσθένης. ἀδελφο δὴ πρόσελθ', ἔνα

ἐναυλίαν κλαύσωμεν Οὐλύμπου νόμον.

Δημοσθ. Νικίας μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ μὴ.

(στίχ. 8 — 10).

Οἱ μὲν πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων ἱ ε ρ ο ἰ ἀ ο ι δ ο ἰ, οἱ ἱερεῖς, πληρώσαντες οὐρανὸν καὶ γῆν, δάση καὶ ποταμούς δι' ὄντων, ὑπὲρ ἄνθρωπον φύσιν ἐχόντων, ἔτρεψαν τὸν νοῦν καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ λῆαν αἰσθητῶς καὶ κατὰ φύσιν ζῶντος ἀνθρώπου ἐπὶ τὴν περιβάλλουσιν αὐτὸν φύσιν, ἥτις ζογοῦναι τὴν ψυχὴν καὶ τέρπει τὸ πνεῦμα. Οἱ δὲ κ ο σ μ ι κ ο ἰ ἀ ο ι δ ο ἰ ἐν ἡμερωτέροις καὶ μᾶλλον πεπολιτισμένοις ἀκμάσαντες χρόνοις προήγαγον ἐπὶ τὸ βέλτιον τὸν ὑπὸ τῶν ἱερέων ἀρξάμενον διαμορφωτικὸν ἀγῶνα, παρακελεύοντες καὶ παρορμῶντες πρὸς μίμησιν τῶν ὑπ' αὐτῶν ὕμνουμένων ἡρώων, οἵτινες ὡς ἀστέρες φαινοὶ ἐξέλαμψαν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ π α ρ ε λ θ ό ν τ ο ς καὶ διεφύλαχθησαν

προστατευθέντες ὑπὸ τῶν θεῶν ἐκείνων. Οἱ δ' ἐπακολου-
θήσαντες κυκλικοὶ ποιηταὶ ἐποίησαν ἐν ἀλληλου-
χίᾳ τοὺς τε ποικίλους περὶ τῶν θεῶν καὶ τῶν δημιουργιῶν
αὐτῶν μύθους (θεογονίαν καὶ κοσμογονίαν) καὶ ἐπεξεργά-
σθησαν ἐνίους τῶν μύθων καθ' ἐκάστους καὶ τὰ θαυμα-
στά τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ἔργα. Βραδύτερον δ' ἔτι αἱ διδα-
σκαλῖαι τῶν ἱερέων συνδεθεῖσαι καὶ συμμιχθεῖσαι πρὸς τὴν
φιλοσοφίαν τοῦ λαοῦ ἀπετέλεσαν τὰ διδακτικὰ καὶ
γνωμικὰ ποιήματα. Ἐκ δὲ τῶν κατὰ πάντα χρόνον ἐν
πολλῇ τῇ χρήσει ἀσπασίων τοῦ λαοῦ ἀσμάτων, ἅτινα καὶ
ἐν τῇ Ἑλλάδι, ὡς ἀπανταχοῦ, ἀπετέλουν ἀρχῆθεν ἐσωτε-
ρικόν τινα σύνδεσμον ποιήσεως, μουσικῆς καὶ ὁρχήσεως,
συνέστη ἡ λυρική ποίησις, ἀφ' ἧς νῦν πρῶτον ἤρ-
ξατο καλλιεργούμενον τὸ οἰκεῖον τῇ μουσικῇ ἔδαφος. Οἱ
λυρικοί, ὧν τὸ ὄνομα ὑποσημαίνεται ἤδη ἐν τῇ τῶν ποιη-
μάτων συνοδείᾳ διὰ τῆς λύρας, τότε μόνον ἐδύναντο νὰ
προφανεύωσιν, ὅτε πάντες ἐπεθύμουν νὰ ἀπολαύσωσι τὰ δα-
ψιλῇ καὶ ποικίλᾳ τοῦ κόσμου ἀγαθὰ, προελθόντα ἐξ ἐλευ-
θέρας συνειδητέως καὶ παιδραῖς περὶ βίου θεωρίας. Οὗτοι
ἀφ' ἑαυτῶν τὰς ἐμπνεύσεις τούντεῦθεν λαμβάνοντες, ἦδον
τὰς παραχρῆμα καὶ στιγμιαίας τῆς ψυχῆς διαθέσεις καὶ
ἐδίδασκον τὴν μετὰ συνέσεως ἀπόλαυσιν τοῦ παρόντος.

Πάντες οἱ προμνημονευθέντες λυρικοὶ τῆς τε δωρικῆς
καὶ ἰωνικῆς σχολῆς ἀνέπλασαν ἐξεργασθέντες τὸ ῥυθμικὸν
ἐν μάλιστα μέρος τῆς μουσικῆς τέχνης· τὴν πλήρη ὅμως
αἰσθήματος μελωδικὴν λυρικὴν εὐρίσκομεν ἀκμάζουσαν
καὶ εὐδοκιμοῦσαν ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς μικρᾶς Ἀσίας ὁδοποιοῦ
καὶ φιλαοιδοῦ νήσου Λέσβου θαυμαστῶς καλλιεργου-
μένην ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἐπιχωρίων αἰολέων ἀοιδῶν. Ἡ
παραδεισιακὴ φύσις τῆς νήσου ταύτης, διασχιζομένης μὲν
ὑπὸ χαριέντων λόφων καὶ ὀρέων, καταφύτου δ' ἐκ μυρρι-
νῶνων οὔσης καὶ ἐλαιῶνων καὶ συκεῶνων, ἧς ὁ συγκε-
ραυνῶν φρένας¹ ἡδύποτος οἶνος ὀνομαστὸς ἦν ὡς
ὁ ἄριστος τῶν ἐν Ἑλλάδι, προσεῖλκυσε ἀπὸ τῶν ἀρχαιο-

¹ Σ. Μ. Ἀρίωνος ἀποδπάσμ. 79.

τάτων ἤδη χρόνων αἰολικὰς ἐξ Ἑλλάδος ἀποικίας. Μεταξὺ τῶν παρακτίων καὶ ἐπιχαρίτων πόλεων, αἵτινες διὰ τοῦ χρόνου εὐδαίμονες ἐγένοντο καὶ πολυάνθρωποι, ἡ Μυτιλήνη ἦν ἡ Ἀντισσα καὶ ἡ Μήθυμνα, αἵτινες γενέθλιοι πόλεις ἐγένοντο τῆς Σαπφούς, τοῦ Ἀρίονος καὶ Τερπάνδρου. Ἐν αὐταῖς ἀναρίθμητοι ἰδρύθησαν βωμοὶ εἰς τε τὸν Ἑρώτα, τὸν Βάκχον καὶ τὴν Ἀφροδίτην, πᾶσα δὲ ἡ νῆσος ποίησιν ἀποπνέουσα καὶ μουσικὴν παραδεδομένη ἦν εἰς ἔρωτας καὶ ἡδονάς, ἄκρατον τῶν ἐρωτικῶν ἀπόλαυσιν καὶ φαιδρὰν ἀνάπαυλιν. Κατὰ τὸν μῦθον οἱ Μηθυμναῖοι θάψαντες τὴν κεφαλὴν τοῦ φονευθέντος ὑπὸ τῶν μαινάδων Ὀρφέως ἀφίερωσαν τὴν λύραν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Ὁ δ' ἀρχηγέτης τῆς μουσικῆς θεὸς ἔδωκεν ἀντὶ τούτου τοῖς Λεσβίοις τὴν τέχνην τοῦ μελωδικῶς ᾄδειν, ἥτις ἀπὸ τῆς νήσου ταύτης διεδόθη ἔπειτα ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ μουσική, ἥτις παντάπασιν ὑπηρετικὴ ἦν πάντοτε μέχρι τοῦδε εἰς τὴν ποίησιν, ἕνεκα δὲ τούτου συνεζεύγνυτο προσπλεκομένη πρὸς τὴν φυσικὴν τῆς γλώσσης μελωδίαν καὶ διεκυμαίνετο εἰς μόνον τὸ περιορισμένον τοῦ τετραχόρδου σύστημα, εἶχεν ἀνάγκην ἐντελοῦς ἀνακαινίσεως, ὥπως προσαρμοσθῇ πρὸς τε τὸ πνεῦμα σπινθηροβολούντων ποιημάτων καὶ τὸν ἄνετον βίον τῶν αἰολέων λυρικών. Πάντες οἱ συγγραφεῖς ἐν ὁμοφρονίᾳ ἀποδέχονται, ὅτι τοιοῦτος ἀνακαινιστὴς ἐγένετο ὁ ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ἐκείνης νήσου γεννηθεὶς **Τέρπανδρος**, ὅστις μάλιστα ὑπολαμβάνεται καὶ ὁ μόνος δημιουργὸς τῆς νεωτέρας τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς. Περὶ δὲ τῆς προσανξίσεως τοῦ ἀρχαιοτέρου τῆς μουσικῆς συστήματος μαρτυρεῖ αὐτὸς οὗτος λόγος.

ἡμεῖς τοι τετράγῃην ἀποστέρξαντες αἰοδῇν
ἐπτατόνῳ φόρμῳ γῆ νέονς κελαδήσομεν ἕμνονες». ¹

¹ Σ. Μ. Εὐκλείδου εἰσαγ. ἀργ. σελ. 19. Στραβ. XIII. σελ. 618. Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωμ. VI. σελ. 814 Potter. Τῶν δύο τούτων στίχων τῶν μόνων τοῦ Τερπάνδρου, οὓς ἔχομεν, ἀμφισβητεῖται ἡ γνησιότης καὶ ὑπὸ τῶν παλαιῶν αὐτῶν.

Πρῶτος ὁ Τέρπανδρος ἀπήγγειλε μελωδικώτερον πρὸς κιθάραν ὁμηρικὰς ῥαψωδίας προτάξας ὕμνους (π ρ ο ο ί μ ι α) πρὸς κιθάραν. Αἱ ᾠδαὶ αὐτοῦ, αἵτινες συνήρπαζον τοὺς ἀκροωμένους, τοιαύτης ἔτυχον φήμης, ὥστε μετεκλήθη εἰς Σπάρτην, ὅπως καταπαύσῃ δι' αὐτῶν στάσιν τινά. Ὁ Τέρπανδρος ἀποδοὺς εἰρήνην καὶ γαλήνην εἰς τὴν πόλιν δι' ἁσμάτων, ἅτινα συντεθειμένα ἦσαν ὡς προσῆκεν εἰς τὴν Λυκούργου νομοθεσίαν, ἐτελειοποίησε τὴν ἐν τοῖς γυμνασίοις λυρικὴν καὶ εἰσήγαγεν εἰς Σπάρτην τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθέντας κιθαρωδικοὺς νόμους (645 π. Χ.) Καὶ ἐκλήθη μὲν εἰς ἀπολογίαν ὑπὸ τῶν Ἐφόρων¹ ἕνεκα τῶν καινοτομιῶν αὐτοῦ, ἀπελύθη ὅμως ὑπὸ τοῦ λαοῦ, εἰς ὃν ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀννέχθη, διότι ἐπεσήμηνεν, ὡς ἐλέγετο, ὅτι ἁγαλμά τι τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπτάχορδον ἔφερον εἰς χεῖρας λύραν. Τετράκις βραβευθεὶς ἐν πυθικοῖς καὶ ἅπαξ ἐν καρνείοις ἀγῶσιν, ἀναριθμήτους προσεξεῦρε νόμους, οἵτινες ἀφορμὴ ἐγένοντο, ὅπως ὅμοιαι τοῖς Καρνείοις συσταθῶσιν ἑορταί· ὁ δ' ὑπ' αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα εἰσαχθεὶς λεσβιακὸς τρόπος τοῦ ἄδειν² διεφύλαξεν ἐπὶ μήκιστον τὴν μετὰ θάνατον εὐκλείαν. Οἱ Σπαρτιᾶται τοσοῦτον ἐσέβοντο τὸν Τέρπανδρον, ὥστε ἀπηγόρευσαν εἰς τοὺς μισητοὺς αὐτοῖς εἴλωτας νὰ ἄδωσι τὰ ᾠσματα καὶ τούτου καὶ τοῦ μνημονευθέντος Ἀλκμᾶνος. Τὸ λεγόμενον ὅμως, ὅτι ὁ Τέρπανδρος ἐκόσμησεν ἥδη ὁμηρικὰ ἔπη διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ προσεξευρεθέντων σημείων μουσικῶν (ἴσως τῶν γραμματικῶν τόνων, εἰ καὶ βραδύτερον ἢ σημασία αὐτῶν φαίνεται ἐτυμολογικὴν μόνον ἔχουσα δύναμιν) στερεῖται ὀρθῆς βάσεως.

¹ Σ. Μ. Ὁ Πλούταρχος ἐν Λακεδ. ἐπιτηδ. XVII λέγει τὰ ἑξῆς· «ἀλλὰ καὶ τὸν Τέρπανδρον ἀρχαϊκώτερον ὄντα καὶ ἀριστον τῶν καθ' ἑαυτὸν κιθαρωδῶν καὶ τῶν ἡρωϊκῶν πράξεων ἐπαινέτην, ὅμως οἱ ἔφοροι ἐζημίωσαν καὶ τὴν κιθάραν αὐτοῦ προσεπαττάλευσαν φέροντες ὅτι μίαν μόνην χορδὴν ἐνέτεινε περισσοτέραν, τοῦ ποικίλου τῆς φωνῆς χάριν. Μόνα γὰρ τὰ ἀπλούστερα τῶν μελῶν ἐδοκίμαζον». Πρὸβλ. Müller, Dorier II. S. 320.

² Σ. Μ. Πλουτ. Περί τῶν ὑπὸ τ. θείου βραδ. τιμωρουμένων XIII. «Λέσβιος φῶδος».

Οὕτω πρέπει νὰ ὑποληφθῶσι καὶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ **Τουλίου Πολυδεύκου**, ὅτι ὁ **Τέρπανδρος** συνέταξε νόμον μετὰ προοιμίου προκιθαρίσματος, θέματος, μετατροπῆς αὐτοῦ, ἐπαναγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὸν κύριον τόνον, μεταστροφῆς τῶν θεμάτων, περιπλοκῆς αὐτῶν, τέλους καὶ ἐξοδίου ἐπιλόγου·¹ διότι συσχετίζονται πάντως πρὸς τὴν διάταξιν τῶν μερῶν τοῦ ποιήματος, ἅτινα προοιμιάζετο μὲν μόνον ἡ μουσική, συνεδέοντο δὲ καὶ ἐφωδιασμένα ἦσαν διὰ τινος ἐξοδίου. Ἡ συναρμογὴ τῆς ἐπταχόρδου τοῦ **Τερπάνδρου** κιθάρας συνίστατο ἐκ τῆς συνθέσεως δύο ὁμοειδῶν διατονικῶν τετραχόρδων·² ἂν ὅμως ταῦτα δι' ἐνός συνεδέοντο κοινοῦ τόνου (si do re mi fa sol) ἢ ἀσύνδετα ἦσαν, ὁπότε εἰς ἓν τούτων νὰ λείπῃ ἔπρεπεν εἰς τόνος (do re mi fa sol la—do), περὶ τούτου ἀσυνιφωνία ὑπάρχει.

Μαθητεύσας ὑπὸ διδασκάλῳ τοσοῦτον φιλελευθερίῳ, οἷος ὁ **Τέρπανδρος** ἦν, διέρρηξεν ὁ μνηστῆρας ἀοιδὸς **Ἀρίων** (624 π. Χ.) διὰ τῶν τολμηρῶν αὐτοῦ διθυράμβων, οἵτινες ἦσαν ὑπεράγαν ἐνθουσιαστικοί, πάντα τοὺς μέχρῃς αὐτοῦ νομίμους ὑπολαμβανομένους τῶν ἀσμάτων ῥυθμούς. Ἡ διὰ κραιπάλης ἀληθοῦς ἢ μόνον φανταστικῆς προαχθεῖσα ζωνρὰ πρὸς ἐπίδειξιν ἀπαγγελία βακχικῶν ὕμνων, οὗς ἐκόσμουεν φανταστικαὶ εἰκόνες, τετολμημένη λέξεων συνάφεια καὶ προπέτεια ἰδεῶν ἀλόγιστος, διεσπάσθη διὰ βακχικῶν χορῶν καὶ ὀργιαστικῶν καὶ ἀκολάστων ὀρχήσεων. Ὅτε δὲ βραδύτερον προῆλθεν ἐκ τοῦ διθυράμβου τὸ ἐλληνικὸν δρᾶμα,³ ἀφιερῶθη καὶ τοῦτο ὥσπερ τὰ

¹ Σ. Μ. «Ἐπαρχα, μέταρχα, κατάτροπα, μετακατάτροπα, ὁμφαλός, σφραγίς, ἐπίλογος». Πολυδ. IV, 9, 66.

² Σ. Μ. Τὸ ἀπλοῦν δηλ. τετραχόρδον ἐγένετο διπλοῦν. Τὰ περὶ τούτου λεπτομερέστερον περιγράφονται ἐν τῇ ὑπὸ Κυπριανοῦ μεταφρασθεῖσῃ Ἱστορίᾳ τῆς φιλολ. τοῦ Μυλλέρου. Τόμ. I. σελ. 221—222.

³ Σ. Μ. Ὅτι ἡ τραγωδία ἀρχὴν ἔχει ἐκ τοῦ περὶ τὰς βακχικὰς τελετὰς σφθοροῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τοῦ συναφούς αὐτῇ διθυράμβου, οὗ ἀνακαινιστὴς ἐγένετο ὁ Ἀρίων, διαρρηθὲν διαμνημονεῦσι ὁ Ἀριστοτέλης ἐν οἷς ἔλεξεν ἐν τῷ «περὶ ποιητικῆς» βιβλίῳ IV, 15. «ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθυράμβον». Ἦν δὲ ὁ διθυράμβος ἐνθουσιῶδες

θέατρα, ἐν οἷς ὅμοιαι παραστάσεις ἐγίνοντο, εἰς τὸν θύοντα ταῖς χάρισι Διόνυσον. Ὁ Ἀρίων καταλιπὼν τὴν πατρίδα Λέσβον, ἀπῆλθεν εἰς ἀφνειὸν Κόρινθον, ὅπως διδάξῃ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ τυράννου Περιάνδρου τοὺς διθυράμβους, ἐφαπτομένους ἤδη τῶν ὀρίων τοῦ δράματος. Μετὰ μακρὰν ἐνταῦθα διατριβὴν ἐφιέμενος πλούτου καὶ δόξης ἐπλευσεν ὁ κράτιστος τῶν συγχρόνων κιθαρωδῶν εἰς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν, ἐν αἷς ἀπὸ τοῦ ὀγδόου ἤδη π. Χ. αἰῶνος ἀποικοὶ Ἕλληνες ὥκουν. Τυχὼν δ' ἐν Τάραντι νικητηρίου στεφάνου ἐν τοῖς μουσικοῖς ἀγῶσι καὶ ἄργυρον ἄγων καὶ χρυσὸν πολὺν ἐπέβη κορινθιακοῦ πλοίου, ὅπως ἐπανέλθῃ πρὸς τὸν ἐρίτιμον αὐτοῦ προστάτην καὶ φίλον εἰς Κόρινθον. Οἱ ναῦται ὅμως ἐν τῷ πελάγει γενόμενοι μαρὰν ἐβουλεύσαντο βουλὴν ἐποφθαλμιῶντες πρὸς τοὺς κόπη κτηθέντας θησαυροὺς, νὰ ἀποκτείνωσι τὸν Ἀρίωνα. Ὁ δὲ νοήσας παρεδίδου αὐτοῖς τὰ χρήματα, ὅπως σώσῃ τὴν ζωὴν· ἐπειδὴ ὅμως ἀνένδοτοι οἱ πορθμεῖς ἦσαν, ῥητήσατο ὑπακούσας τῷ Ἀπόλλωνι παραινοῦντι, ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἐν τῇ σκευῇ πᾶσῃ ἅπαξ ἔτι πρὸ τῆς τοῦ βίου τελευτῆς νὰ ἐντείνῃ τὴν φωνὴν τὸ κύκνειον ἐξάδων μέλος. Συγχωρηθέντος αὐτῷ, ἐνεδύσατο ὡς ἐντάφιον τὸν ἐναγῶνιον κόσμον καὶ λαβὼν τὴν κιθάραν ἔκρουσε τὰς χορδὰς καὶ ᾄδατο ἄδων νόμον τὸν ὀρθιον. Ἡ ἡδύτης τῆς φωνῆς καὶ οἱ μαγεύοντες τῆς λύρας τόνοι εἴλκυσαν περὶ τὴν ὁλκάδα δελφῖνας δελεασθέντας. Ὅτε δὲ ὁ Ἀρίων περαίνων τὸ ἥσμα ἔρριπεν ἑαυτὸν εἰς τὰ κύματα τοῦ πόντου, εἰς τῶν δελφίνων, τιμηθεὶς ἔνεκα τούτου μεταξὺ τῶν

ἥσμα εἰς Διόνυσον, ἐκφράζον ἐν ὑπερβολῇ καὶ χαρὰν καὶ θλίψιν· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἦδετο ἀνευ ῥυθμικῆς ἀκριβείας καὶ ἦν μεστὸν ὁλολυγμῶν ἀνάρθρων· ἀπὸ δὲ Ἀρίωνος ἦδον χοροὶ κύκλιοι περὶ τὸν βωμὸν τοῦ Διονύσου (Ἀριστοτέλ. παρὰ Φωτίῳ Βιβλ. κώδ. 239) ὀρχούμενοι. Καὶ θλίψιν μὲν ἐξέφραζον οἱ χοροὶ ἄδοντες ἐπὶ τοῖς παθήμασι καὶ κινδύνοις τοῦ Διονύσου μετὰ μιμικῶν κινήσεων οὕτως, ὥς εἰ τὰ ἀδόμενα ἐν τῷ χρόνῳ ἐκείνῳ συνέβαινον· χαρὰν δὲ καὶ συμπάθειαν ὑπεράγαν ζωηρὰν ἐξεδιήλουν ἄδοντες ἐπὶ τῇ ἀποτροπῇ καὶ ἀποφυγῇ τῶν παθιμάτων.

ἀστέρων,¹ ἀνέφερε σφῶν αὐτὸν καταδυόμενον ἐπὶ τῶν νό-
των εἰς τὴν μεμακρυσμένην τοῦ Ταϊνάρου ἀκτὴν. Καὶ οὗ-
τος μὲν ἀφίκετο εἰς Κόρινθον· οἱ δὲ ναῦται ὅμως δὲν διέ-
φυγον τὴν ὑπὸ Περιάνδρου ἐπιβληθεῖσαν προσήκουσαν
ποινήν. Ἐν ὑστέροις χρόνοις οἱ παραπλέοντες τὸ Ταίναρον
ἔδλεπον ἐπ' αὐτῷ ἀνάθημα Ἀρίονος χαλκοῦν ἐπὶ δελφίνος.²

Καὶ ἡ ἐγκωμιασθεῖσα δὲ καὶ ἔρωτι παρ' ὅλον τὸν βίον
διακαιομένη μελωδὸς Σ α π φ ὦ λεσβία ἦν, γεννηθεῖσα ἐν
Μυτιλήνῃ περὶ τὸ 612 π. Χ. Ἀνθηροτάτῃ ἐτι ἐν χρεία γε-
νομένη, συνήγαγε περὶ ἑαυτὴν παρθένους, ὧν μάλιστα
προεῖχεν ἡ ἀγαστὴ καὶ λίαν πνευματώδης **Ἡριονα**, μυ-
οὔσα αὐτάς τὴν τοῦ ἄδειν τέχνην. Προσέξευρούσα ἡ ἐν χρή-
σει ἔχουσα καὶ διαφερόντως ἀγαπῶσα τὸ ὅμοιον μὲν πρὸς
τὴν λύραν πλείονας ὅμως χορδὰς ἔχον ὄργανον βάρβι-
τον (κατ' ἄλλους τὴν πικτίδα),³ πρώτη, ὡς λέγεται, αὕτη

¹ Σ. Μ. Παρ' Ἐρατοσθένει ἐν Καταστερισμοῖς κεφ. 31.

² Σ. Μ. Περί τοῦ χαλκοῦ τούτου συμπλέγματος, οὐ μνημονεύουσιν
ὁ Ἡρόδοτος (I. 24), Πausanias (III. 25, 7) καὶ ἄλλοι, ὅτι τοῦ Ἀρίο-
νος ἦν, διαφωνοῦσιν οἱ ἀρχαιολογοῦντες. Καὶ ὁ μὲν Ο. Μύλλερ (ἐν
Ἰστ. ἐλλ. φιλ. I. σελ. 306 Σημ. 2) νομίζει, ὅτι ἦν ἀνάθημα εἰκονί-
ζον «τὸν Τάραντα ἐπὶ δελφίνος ὀχοῦμενον» (πρὸς Dorier. II. S. 369),
ἄλλοι δὲ, ὅτι εἰκόνιζε Ποσειδῶνα. Ὁ Πaus. ἐν IX, 30, 2. μνημονεύει
καὶ ἑτέρου ἀγάλματος Ἀρίονος ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος «Ἀρίων δ' ὁ Μη-
θυμναῖός ἐστιν ἐπὶ δελφίνος».

³ Σ. Μ. Πικτίς (ἡτις μετασκευασθεῖσα μετωνομάσθη σ α μ β ὤ-
κη) μάγαδις καὶ βάρβιτος ἢ βάρβιτον πολλὴν φαίνον-
ται ὁμοιότητα ἔχοντα τριγωνοειδῆ ἔγχορδα ὄργανα, περιλαμβάνοντα
δύο διὰ πασῶν, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ Ἀθηναίου (XIV, 635 καὶ ἐξῆς) λέ-
γοντος «Μέναιχμος ... τὴν πικτίδα, ἣν τὴν αὐτὴν εἶναι τῇ μαγάδι
Σαπφῷ φησὶν εὔρεῖν ... Διόπερ καὶ Πίνδαρον εἰρηκέναι ... τὴν μά-
γαδιν ὀνομάσαντα ψαλμὸν ἀντίφθογγον, διὰ τὸ δύο γενῶν ἅμα καὶ
διὰ πασῶν ἔχειν τὴν συμφδίαν, ἀνδρῶν τε καὶ παιδῶν». Πρὸς. καὶ
IV, 182. Ὁ Πλάτων σὺν ἄλλοις καὶ τὸ βάρβιτον, ὅπερ ἐξ ἐλέφαντος
ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατασκευαζόμενον καὶ τρίχορδον ἦν (Ἀθην. VI, 183)
καὶ τετράχορδον (Tischbein Collection Bd. I. Tafel 50) καὶ ἐξάχορδον
(αὐτόθι Band. IV. Taf. 38) ἐξέωσε τῆς ἑαυτοῦ πολιτείας· διότι ἐκεῖνα
μόνον ἐνέκρινε τῶν ὀργάνων, ἅτινα ἀπεδίδοσαν πρὸς χορδα τὰ
φθέγματα τοῖς φθέγμασι· τὴν δ' ἑτεροφώνιαν καὶ ποικιλίαν τῆς λύ-

ἐκρυσσε τὰς χορδὰς διὰ τοῦ π λ ή κ τ ρ ο υ, ὅπερ ἐν κοινῇ χρήσει βραδυτέρον ὄν, ἐπειδὴ μίαν μόνην ἐκρυσσε τῆς λύρας χορδὴν, καθίστην πᾶσαν νῦν ἀρμονικὴν συνοδείαν, οἷαν ἡμεῖς σήμερον αὐτὴν νοοῦμεν, ἀδύνατον. Διὰ τῶν περιπαθῶν ὥδων ἐκτίσαστο ἡ Σαπφῶ πολλοὺς θαυμαστάς, οὗ ἕνεκα ὅμως φθονηθεῖσα καὶ μισηθεῖσα ἐξωρίσθη· διὸ βουλὴν ἔθετο νὰ διαγάγῃ τὸν ὑπόλοιπον τοῦ βίου χρόνον μακρὰν τῆς πατρίδος ἐν Σικελίᾳ, ἐν ἣ ὁ περίφημος Ἀθήνηθεν χαλκοτέχνης Σιλανίων ἴδρυσεν αὐτῇ μετὰ θάνατον ἀνδριάντα.¹

ρας ἄλλα μὲν μέλη τῶν χορδῶν ἰεῖσδων, ἄλλα δὲ τοῦ τὴν μελωδίαν ξυνθέντος ποιητοῦ ... ἐναντία ὄντα καὶ ἄλληλα ταράττοντα, δυσμάθειαν παρέχει». Νόμ. VII, 812, D). Προβλ. Ἀθην. IV. 482, ἐν ᾧ τὰ ἐξῆς εἰσὶν «Πλάτων δὲ φησιν οὐκ ἄρα ... πολὺν χορδίας γε αὐτὸς παναρμονίου ἡμῖν δεήσει ἐν ταῖς ᾠδαῖς τε καὶ μέλεσιν. Οὐ μοι, ἔφη, φαίνεται. Τριγώνων ἄρα καὶ τετραγώνων καὶ πάντων ὀργάνων ὅσα πολύχορδα καὶ παναρμόνια».

¹ Σ. Μ. Τῆς Σαπφούς, ἣν οἱ παλαιοὶ λεσβίαν ἀπὸ τὸν ἐκάλουν καὶ δεκάτην μοῦσαν (Ἀνθολ. ἐλλ. I, 105), ὁ δὲ Πλάτων καλεῖν (Φαίδρ. 235, C), οἱ μὲν ἀρχαιότατοι συγγραφεῖς ἐξαίρουσι τὴν παρθενικὴν ἀγνότητα καὶ σωφροσύνην πικρῶς μεμψαμένης καὶ σκολιάσης τὸν ἀδελφὸν Χάραξον· διότι ἐταιρικὸν διήγε βίον. (Ἡροδ. II. 135. Ἀθην. XIII. σελ. 596). Ἀντίθετα ὅμως τούτων νεώτεροι συγγραφεῖς περὶ αὐτῆς ἀποφαίνονται λέγοντες, ὅτι διεβίου ἀκολάστως καὶ ἐταιρικῶς. Ἐκ τούτου ἐπλάσθη, ὅτι δύο ἐγένοντο ποιήτριαι ταῦτο φέρουσαι ὄνομα, ὅπερ οὐχὶ ὀρθόν· διότι αἱ δυσφημίζουσαι τὴν Σαπφῶ μαρτυρίαι, μάλιστα αἱ τῶν ἀττικῶν κωμικῶν, προῆλθον ἐκ τε αὐτῶν τῆς μελωδοῦ τῶν ποιημάτων, ἐν οἷς ἀφελῶς λίαν ἐκφράζει τὰ διακατέχοντα καὶ διαφλέγοντα τὴν καρδίαν αὐτῆς σφοδρὰ αἰσθήματα καὶ ἐκ τοῦ ἐλευθερίου βίου, ὃν τὸ γυναικεῖον ἐν Λέσβῳ φῦλον διήγε. Τὸ δὲ λεγόμενον, ὅτι ἐν προδεβηκυῖα ἡλικίᾳ ἐρασθεῖσα νέου τινὸς καλλίστου τὴν ὄψιν Φάωνος ἢ Φαέθονος, ἀλλὰ καταφρονηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ, ἐρρίφθη ἀπὸ πέτρας τηλεφανοῦς τῆς νήσου Λευκάδος (Στράβ. I. 452) εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως κατασδέσθῃ ἐν τοῖς κύμασι τὸν καταβλέγοντα αὐτὴν ἔρωτα, οὐδαμῶς φαίνεται τῆς ἀληθείας τυγχάνον· διότι πρῶτον μὲν οὐδαμοῦ τῶν ποιημάτων αὐτῆς μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ Φάωνος, ἔπειτα δὲ τὸ θανάσιμον ἀπὸ τῆς λευκαδίας πέτρας ἄλμα εἶνε μᾶλλον ἐρωτικῶν παθημάτων ποιητικῇ εἰκῶν, οἷονεὶ καθαρτήριον (ἄλμα τὸ τοῦ ἐρωτα σπαύειν πεπιστευμένον κατὰ Στράβ.) τοῦ κατατήκοντος

Ὁ δὲ Ἀλκαῖος, ὅστις διάσημος ἐγένετο διὰ τῶν εὐτόλμων καὶ εὐθύμων αὐτοῦ ῥόδων, ὁ ἐξυμνήσας τὴν ἐλευθερίαν, τὸν Ἑρωτα καὶ τὸν οἶνον, συμπολίτης ἦν καὶ παρὰ-φορος λάτρις τῆς πρὸ μικροῦ μνημονευθείσης Σαπφούς, ἥτις ὅμως ἀπέπεμψεν αὐτὸν ψυχρῶς παρωθήσασα. Διὸ ἀνταλλάξας οὗτος τὴν λύραν πρὸς τὸ ξίφος ἀπεδήμησεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπως καὶ ἐκεῖ σπείρῃ τὸν σπόρον ἐλληνικῆς ποιήσεως καὶ τὴν τοῦ σωφρόνως ζῆν ἐπιστήμην.¹

Ἑρωτος ἄλμα. Ὁμοίου συμβάντος μνημονεύει καὶ ὁ Σπιδίχορος (παρ' Ἀθην. XIV, 619) παρθένου τινὸς καὶ ὁ Ἀνακρέων μᾶλλον ἀηρημένως καὶ εἰκονικῶς. Καὶ ἴσως μὲν τινες εἰς ἀπόγνωιν ἐξ ἐρωτικῆς μανίας καταντήσαντες ἀπετόλμησαν τὸ πᾶνμα τοῦτο, ἢ εἰκὼν ὅμως παρελήφθη πάντως ἐκ τῆς ἐν Λευκάδι ἀγομένης καθαρτηρίου εἰς Ἀπόλλωνα θυσίας, καθ' ἣν κακοῦργοι, ῥιπτομένοι ἀπὸ ἱερῆς πέτρας προκλινοῦς εἰς τὴν θάλασσαν, ἐσυγαθεύοντο, εἰ σφάζοντο. Ἀκατανόητα καὶ οὐδαμῶς ἀληθῆ εἶνε τὰ περὶ τῶν ἐρωτικῶν καὶ ὑπεράγαν τρυφερῶν τῆς Σαπφούς σχέσεων πρὸς παρθένας καὶ γυναῖκας λεσβίας. Καὶ ἡ δόξα αὕτη προῆλθε πάντως ἐκ τοῦ πάνυ φαιδρουῦ ἐν Λέσβῳ βίου τῶν γυναικῶν. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς καὶ ἐν Σπάρτῃ, πεπαιδευμένοι δέσποιναι καὶ φιλόσοφοι ἀνεδέχοντο νὰ παιδεύσῃσι παρθένας εἰς τε τὴν μουσικὴν καὶ ποίησιν, νύδοκίμουν δ' ἐκείναι μάλιστα, αἵτινες διὰ τὴν λεπτότητα καὶ χάριν τῶν τρόπων διεφθymiζοντο. Τῶν ποιημάτων τῆς Σαπφούς, δεινῶς ἐπισκωποῦσθαι τὰς ἀντιτέχνους, χαριέστατα εἶνε τὰ ἐπιθαλάμια, διακρινόμενα ἐπὶ τῇ ζωγραφικῇ δεινότητι (διότι καὶ φιλανθής σφόδρα ἦν) τοῦ τε ἀνδρικοῦ καὶ γυναικείου κάλλους καὶ ἐπὶ τῇ ἀφελείᾳ, μεθ' ἧς ἐκφράζει τὰ συνταράσσοντα τὴν καρδίαν αὐτῆς αἰσθήματα. Καθόλου δὲ οἱ παλαιοὶ περιπαθῶς ἠγάπησαν τὰ ποιήματα τῆς λεσβίας μελωδοῦ διὰ τὴν περισδὴν χάριν καὶ ἡδυμέλειαν. Κατὰ δὲ Στροβῶνα (IG' 617) «ἡ Σαπφὼ θαυμαστόν τι χρῆμα ἦν· οὐ γὰρ ἴσμεν ἐν τῷ τοσοῦτῳ χρόνῳ τῷ μνημονευομένῳ φανείσαντινα γυναῖκα ἐνάμιλλον οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἐκείνῃ ποιήσεως χάριν». Κατὰ Πολυδεύκ. IX, 6, 84 οἱ Μυτιληναῖοι ἔκοψαν νόμισμα φέρον τὴν προτομὴν τῆς Σαπφούς. Ἴδε καὶ τὰ ἀποσπάσματα τῆς Σαπφούς ἐν ἐκδῶ. Bergk poet. lyr. Graec. σελ. 874. Stob. X, 452. XVII 805. XXIX, 28. Αἰλ. ποικιλ. ἱστορ. XII, 18, τοὺς ἀρχαίους λεξικογράφους καὶ τὸ περισπούδαστον ἔργον τοῦ O. Müller Dorier ἐκδ. β' I. σελ. 233. II 293. 298.

¹ Σ. Μ. Περὶ Ἀλκαίου προσθετέα τὰ ἐξῆς· ὁ βίος αὐτοῦ ἐξ ἐπιφανῶν καταγομένου στενῶς συνδέεται πρὸς τὰ πολιτικά τῆς πατρί-

Ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ Λέσβιοι ἀοιδοὶ διεθρύπτοντο ἀπολαύοντες τοῦ παρόντος μάλιστα καὶ ἤδον τὰ τε καλὰ καὶ λαμπρὰ τοῦ ζῆν καὶ ἐξύνουν τὰς τε χάριτας καὶ τὰς κατ' αἰσθησιν ἡδονάς, δὲν ἔμμενον ὅμως καὶ ἄθικτα ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ τὰ κακὰ καὶ σκιερὰ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. **Μίμνερμος** ὁ Κολοφώνιος (600 π. Χ.), ὃς ἐρασθεὶς ἐν γήρα ἔμμανῶς τῆς νεαρᾶς αὐλητρίδος Ναννοῦς ἠτύχησε, κατ' ὥκτειρε καὶ ἐθρήνησε διὰ τῶν ἐπιχαρίτων καὶ αἰμύλων ῥόδων τὴν ταχεῖαν τῆς νεότητος φθίσιν καὶ παρακμὴν καὶ τὸν μετ' αὐτῆς συμπαρανθοῦντα καὶ συναπομαραινόμενον ἔρωτα, δι' οὗ μόνου μακάριος καὶ εὐδαίμων ὁ ἄνθρωπος γίνεται. Ὁ Μίμνερμος ὑπολαμβάνεται, ὅτι ἐγένετο ἰδρυτῆς τῆς θρηνώδους ἐρωτικῆς ἐλεγείας·

δος τυραννουμένης. Εἰς ῥῆξιν πρὸς τοὺς κρατοῦντας περιελθὼν ἠναγκάσθη ν' ἀποδημήσῃ εἰς Αἴγυπτον, ἐξ ἧς ἐπανὼν μετὰ πολυπλάνητον βίον ἐδυνάσθη νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν πατρίδα συμπράξας μετὰ τοῦ σοφοῦ Πιττακοῦ, ὃν ὅμως βραδύτερον ψέγει ἐν τοῖς διχοστασιαστικοῖς ποιήμασι δεινῶς καὶ ὑδριζὼν καὶ χλευάζων. Ἐν τοῖς ποιήμασι, τοῖς ἀρρενωπὸν χαρακτῆρα ἔχουσιν, ὅτε μὲν ἐνθαρρύνει τοὺς συμπολίτας καὶ προτρέπει ἀδεῶς ἐπὶ τοὺς πολέμους νὰ ἐπέρχωνται μηδαμῶς αὐτοὺς φοβούμενοι, ὅτε δὲ πάλιν, ὡς ὁ Ἀρχίλοχος, μετ' ἀφελείας πολλῆς λέγει ('Απόσπασ. 32), ὅτι ἐσώθη ἐκ τινος μάχης, ἀπορρίψας τὰ ὄπλα, ἅπερ οἱ πολέμιοι ('Αθηναῖοι) ἔλαβον. Μέτρῳ ἐν τοῖς γενναῖον χαρακτῆρα ἔχουσι ποιήμασιν ἐκρήσατο ὁ Ἀλκαῖος τῷ προσφιλεῖ τοῖς Αἰολεῦσι λογαοιδικῷ, συγκειμένῳ μάλιστα ἐκ δακτύλων καὶ τροχαίων. Ἀρμόδιον δὲ εἶνε τὸ μέτρον τοῦτο εἰς ἐκδήλωσιν τρυφερῶν αἰσθημάτων.

¹ Σ. Μ. Διὰ τῆς λέξεως ἐλεγείας σημαίνεται κυρίως οὐχὶ ἡ οὐσία, ἡ φύσις, τὸ περιεχόμενον τοῦ ποιήματος, ἀλλὰ ὁ μετρικὸς χαρακτῆρ, τὸ εἶδος τοῦ μέτρου. Τὸ ἐλεγεῖον δὲ μέτρον ἦν ἐξάμετρον μετὰ δακτυλικοῦ πενταμέτρου. Ἡ λέξις παράγεται παρὰ τὸ ἐλεγος, ὃ σημαίνει θρηνῶδες ἄσμα οὐδεμίαν ἔχον σχέσιν πρὸς τὸ μέτρον. Καταγωγὴν δὲ φαίνεται ἔχον ἀσιατικὴν· διότι οἱ Ἀσιᾶται ἐχρῶντο θρηνητικαῖς μελωδίαις, ὥς συνάδενον δι' αὐλοῦ. Καὶ ὁ Μίμνερμος δὲ κατὰ Πλούταρχον «ἠύλησε τὸν ἀρχαῖον νόμον κραδίας» ἐν ἀρχῇ γὰρ ἐλεγεία μεμελοποιημένα οἱ αὐλοδοὶ ἤδον. Ἐλεγείαις ἐκρήτο καὶ Σακάδας ὁ Ἀργεῖος ποιητῆς μελῶν. (Πλουτ. Περὶ μουσ. VIII).

ἡ δὲ μετρική, ἥ πρὸς τοῦτο ἔχρητο συνδέων τὸ ἐξάμετρον πρὸς τὸ πεντάμετρον, ἔμεινε τὸ ἀπὸ τοῦδε ἰδιάζουσα ἐν τῷ γένει τούτῳ τῶν ᾠδῶν.

Ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις, ἐν οἷς ἐπίδοσιν μεγάλην ἔλαβον πάντες τῆς μελωδίας οἱ κλάδοι, ἀνεκαινίσθησαν καὶ οἱ ἱεροὶ χοροί, οἱ ἐν ταῖς θυσίαις ἐκτελούμενοι. **Στησίχορος** ὁ Ἱμεραῖος, Σικελιώτης, ὃς ἐν ἐσχάτῳ γῆρα τὸν βίον ἐτελεύτησε (τῷ 556 π.Χ.), κατέστησε τοὺς χοροὺς τούτους εὐπρεπεστεροὺς τὴν στάσιν καὶ κοσμιωτέροους τὸ σχῆμα διὰ τινων κανονικῶς γινομένων ἀναπαύσεων, ὅτε περιήρχοντο τὸν βωμόν, καὶ προσέθηκεν εἰς τὴν στροφὴν καὶ ἀντιστροφὴν αὐτῶν ἀκροτελεύτιόν τι ᾄσμα, τὴν ἐπὶ φ ὁ ὧ ν. Ὡς δ' ὁ Πλούταρχος διηγείται, περιέθηκεν ὁ Στησίαρχος τοῖς δωρικοῖς αὐτοῦ ποιήμασι καὶ τὰς μελωδίας, καθ' ἃς ἐκεῖνα νῦν ᾄδονται ἔδει.¹

Πᾶσαι αἱ τῆς ψυχῆς διαθέσεις, πάντα τὰ τῆς καρδίας αἰσθήματα ἀντήχουσιν εὖρον εἰς τοὺς τόνους τῶν λυρικῶν ποιητῶν, δι' ὧν γνωριμώτεραι τοῖς ἀνθρώποις ἐπὶ μᾶλλον ἐγίνοντο ποίησις καὶ μουσική. Σεμνὰ καὶ εὐφρόσυνα ᾄσματα ἀντήχουν παρὰ φιλικῶς συμποσίοις καὶ ἄλλαις ἐορταῖς. Τὰ δ' ἐπὶ τοῦ Ἀλκμᾶνος, Ἀρχιλόχου, Τερπάνδρου, Σαπφῶς, Ἀλκαίου, Σόλωνος, Ἀνακρέοντος, Λάσου, Πινδάρου

¹ Σ. Μ. Πλουτ. Περὶ μουσ. III. Ὁ Στησίχορος πρότερον Τισίας καλούμενος μετωνομάσθη κατὰ Σουίδαν οὕτω διὰ τὸ ἰσθάναι χορούς, οἰονεὶ χοροδιδασκαλός. Ὁ χορός, ὃν ὁ Στησίχορος συνέστησεν ἐξ ὀκτῶ χορευτῶν κατὰ στίχους παρατασσομένων, ἦρχετο ᾄδων τὴν στροφὴν πρὸς κιθάραν καὶ βαδίζων ἄμα ᾄδων δὲ πάλιν τὴν ἀντιστροφὴν ἐπέστρεφεν εἰς τὴν θέσιν πρότερον ἦν. Τούτοις προσέθηκεν ὁ Στησίχορος τὴν ἐπὶ φ ὁ ὧ ν, ἣν ὁ χορός ἦδεν ἰσθάνμενος. Ὁ Στησίχορος δύναται νὰ ὑποληφθῇ, ὅτι ἐγένετο ὁ πρόδρομος τῆς τε βουκολικῆς ποιήσεως (Ἀθην. XIV, 619. Αἰλιαν. ποικ. ἰστορ. X, 18) καὶ τῆς ἐν ὑστέροις χρόνοις ἐπίδοσιν λαβούσης μυθιστορίας· διότι ἐποίησεν ᾄσματα ἐρωτικά οὐχὶ μὲν ὅμοια πρὸς τὰ τῶν Λεσβίων, περιέχοντα ὅμως ὑποθέσεις ἐρωτικὰς ἐκ μύθων καὶ δημοτικῶν παραδόσεων καὶ ᾠμάτων, ὡς δῆλον ἐξ Ἀθην. XIII, 604. XIV, 618. 620. Πausan. IX, 44, 2. X, 26, 9. καὶ Στράβ. VIII, 347.

καὶ ἄλλων συχνὰ πρὸς γνωστὰς τοῦ λαοῦ μελωδίας συν-
τεθέντα Σκόλια¹ ἤδοντο ὅτε μὲν μονοφώνως, ὅτε δ' ἐν
χορῷ ἐν σ υ ν ο υ σ ί α ις (συναναστροφαῖς) ἀλλήλων, συν-
οδεύόμενα διὰ τῆς ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα μεταφερομένης
κιθάρας. Ἡ βραδύτερον γενομένη εἰσαγωγή τῆς Σ α μ β ὕ-
κ ης,² ὅπως συνοδεύωνται τοιαῦτα ἐν ἀναστροφαῖς ἀλλή-
λων ᾄσματα ἀποδίδονται εἰς τὸν ἔνεκα τοῦ τραγικοῦ αὐτοῦ
θανάτου γνωστὸν λυρικὸν Ἰβικὸν τὸν Ῥηγῖνον (550
π. Χ.),³ ὃν εἰς Σάμον εἴλκυσεν ἡ φήμη τοῦ φιλοτέχνου καὶ
λίαν δυστυχοῦς τυράννου Πολυκράτους.

¹ Σ. Μ. Σκόλια ἢ σκολία ἦσαν παροιμίαι μέλη ἢ
ᾄσματα (Σχολ. Ἀριστοφ. Σφήκες 1231. Πολύβ. VI, 108. Ἀθην. Χ,
427), ἅτινα, διακρινόμενα τῶν κοινῶν παρὰ πότον ᾄσμάτων, λαβόν
τὸ ὄνομα τοῦτο εἴτε ἐκ τοῦ μέτρου, εἴτε ἐκ τῆς μελωδίας, εἴτε ἐκ τῆς
διεξαγωγῆς καὶ ἐκτελέσεως αὐτῶν, καθ' ἦν κατὰ Ἀθηναίων (XV, 694)
κατὰ τρεῖς τρόπους ἤδοντο ἢ νόμοις. Καὶ κατὰ μὲν τὸν α' τὰ ᾄσματα
ταῦτα ἤδοντο ὑπὸ πάντων τῶν συμποσιαστῶν· κατὰ δὲ τὸν β' ὑπὸ
πάντων μὲν, ἀλλ' ὑφ' ἑνὸς ἐκάστου τούτων χωρὶς καὶ κατὰ σειρὰν·
κατὰ δὲ τὸν γ' ὑπὸ μόνων τῶν ἀριστα ἐπισταμένων ᾄδειν ὅποιοιδή-
ποτε καὶ ἂν ἐκάθηντο. Τὸ τρίτον εἶδος τῶν ᾄσμάτων τούτων, ἐπειδὴ
ἀκανονίστως («ὥς ἀταξίαν τινὰ μόνον παρὰ τὰλλα ἔχον») ἤδετο,
οὔτε δηλ. ὑπὸ πάντων οὔτε κατὰ σειρὰν, ἀλλ' ὅπου ἕκαστος ἦν τῶν
«συνετῶν δοκούντων εἶναι μόνων» ἐν τῷ ᾄδειν, ἐκλήθη σ κ ὀ λ ι ο ν.
Τῷ ὀνόματι τούτῳ ἐκλήθησαν ὕστερον καὶ πάντα τὰ παρὰ πότον
ᾄδόμενα ᾄσματα. Καὶ εὐρετῆς μὲν τῶν σκολίων κατὰ Πίνδαρον
(παρὰ Πλουτ. περὶ μουσ. XXVIII) λέγεται ὁ Τέρπανδρος, ποιηταὶ δὲ
τούτων ὁ Πιπτακός, ὁ Ἀλκαῖος. Ἀνακρέων, Πράξιλλα ἡ Σικωνία,
ὁ Σιμωνίδης καὶ ἄλλοι καὶ Πίνδαρος (Ἀθην. XV, 693 καὶ 694). Τῶν
σκολίων τούτων, λίαν ἀγαπητῶν ἐν Ἀθήναις ὄντων, προσφιλέστα-
τον ἦν τὸ εἰς Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα (Ἀθην. XV, 695).

² Σ. Μ. Σ α μ β ὕ κ η ἢ σ α μ β ὕ ξ τρίγωνον ἦν ἔγχορδον ὄργανον
(Ἀριστοτελ. Πολιτ. Ε. 6.1341.β. πρὸς Ἀθην. IV, 175. XIV, 633) διακρι-
νόμενον τῆς Ἰ α μ β ὕ κ ης, ἣ ἔχρῳντο οἱ παλαιοὶ πρὸς συνοδίαν
ἰάμβων ἀπαγγελλομένων (Ἀθην. XIV, 636. Ἠσύχ. Φώτιος. Σουῖδ).
Πρὸς Σημ. 3. σελ. 30.

³ Σ. Μ. Γνωστὸν εἰς τοὺς γερμανομαθεῖς εἶνε, ὅτι ὁ Schiller ἐν
τῷ ποιήματι: die Kraniche des Ibykus εὐφυσῶς καὶ ἐπιχαρίτως ἐπρα-
γματεύσατο τὸν ὑπὸ ληστῶν φόνον τοῦ Ἰβίκου παρὰ τὴν Κόρινθον
καὶ τὴν τοῦτου ἐκδίκησιν ὑπὸ γεράνων. Τῶν ᾄσμάτων τοῦ Ἰβί-

Σύγχρονος τῷ Ἰδύκῳ ἦν ὁ ἀείποτε φαιδρὸς καὶ γέρων
ἔτι τὰς τοῦ βίου τέρψεις ἐπάδων **Ἀνακρέων** ὁ Τήιος
(530 π. Χ.). Οἱ ἱαμβοὶ καὶ αἱ πανταχοῦ τότε ἀδόμεναι πα-
ροίνιοι ᾠδαὶ τοῦ Ἀνακρέοντος ἀπωλέσθησαν, ἀλλὰ τὰ ὀνό-
ματα τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐγκωμιασθέντων ἐρωμένων διεφυλά-
χθησαν ἐν μέρει ἐν τῇ μέχρις ἡμῶν περισωθείσῃ συλλογῇ
ὑπὸ τὸ ὄνομα **Ἀ ν α κ ρ ε ὄ ν τ ε ι α**. Ἔζη δ' ὁ ποιητὴς ἐν
τοῖς βασιλείοις τοῦ Πολυκράτους, οὗ καὶ φίλος ἦν ἀγαπη-
τότατος καὶ εὖνους ὑμνητής· ὕστερον δ' ἀπεδήμησε, πέμ-
ψαντος πεντηκόντορον Ἱππάρχου τοῦ Πεισιστρατίδου,¹
εἰς τὰς ἰοστεφάνους καὶ λαμπρὰς Ἀθήνας, ἐν αἷς ὡσαύ-
τως φιλόφρονος ὑποδοχῆς ἔτυχεν, ἰδρυθείσης αὐτῷ ἐπὶ
τῆς Ἀκροπόλεως καὶ εἰκόνος χαλκῆς.² Ὁ Ἀνακρέων τῶν
τελευταίων ἐνδόξων λυρικῶν ποιητῶν γενόμενος ἦν ἅμα
καὶ ὁ ἔσχατος σπουδαῖος ἀοιδὸς τῆς ἰωνικῆς σχολῆς, ἀφ'
ἧς ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως ᾄρξατο.³

κου ὀνομαστότατα ἦσαν τὰ φλογερὰ εἰς καλοὺς παῖδας ἐρωτικά, ἃ
ἤδε χορὸς πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ ἐπαινουμένου εἴτε ἐπὶ τοῖς γενε-
ολλοῖς εἴτε ἐπὶ νίκῃ ἐν τῷ γυμνασίῳ.

¹ Σ. Μ. Πλάτ. Ἱππάρχ. 228 G. Αἰλιαν. π. ἱστορ. VIII, 2.

² Σ. Μ. Πausan. I, 25, 1.

³ Σ. Μ. ὁ Πολυκράτης κατ' Αἰλιανὸν (ποικίλ. ἱστορ. IX, 4.) «ἐτίμα
καὶ διὰ παιδείας ἡγε (Ἀνακρέοντα) καὶ ἔχαιρεν αὐτῷ καὶ τοῖς ἐκεί-
νου μέλεσι» διὸ καὶ κατὰ Στράβωνα (XIV, 638.) «πᾶσα ἡ ποίη-
σις πλήρης ἐστὶ τῆς περὶ αὐτοῦ (Πολυκράτους) μνήμης». Ἀπέθανε
δὲ, ὡς λέγεται, καταπιὼν ἀσταφίδαν (Plin. H. n. VII, 7, 5), ὃ καὶ
περὶ Σοφοκλέους λέγεται περὶ βραγὸς σταφυλῆς. Ὁ Ἀνακρέων ἐποίη-
σεν ᾠδὰς πρὸς τὸ βάρβιτον ἢ τὴν πηκτίδα ἀδόμενας καὶ εἰς τε
τὰ θεραπεύοντα τὸν Πολυκράτη εὐγενῆ καὶ καλὰ μεῖράκια ἀνα-
φορὰν ἐχούσας. μεθ' ὧν σ υ ν η β ᾶ ν καὶ σ υ μ π α ἰ ζ ε ι ν ἐπεθύ-
μει (Ἀποσπ. 14, 24, 46), καὶ εἰς τὰς παρθένους, ὧν μίαν ὀνομάζει
ἑμμανῶς ἐρῶν, τὴν ξ α ν θ ᾶ ν Εὐρυπύλην. ἔτι δὲ καὶ εἰς τὸν
θεὸν τῆς ἀμπελουργίας, τὸ χ ᾶ ρ μ α τῶν β ρ ο τ ῶ ν (καθ' Ὁμηρον)
Διόνυσον. Ὅμως δὲ, ἐπειδὴ πρὸς τούτους ἐγράφησαν αἱ ᾠδαί, δὲν
πρέπει νὰ ὑποληφθῇ, ὅτι ὁ Ἀνακρέων διήγε βίον ἀκόλαστον καὶ
ἀνειμένον· τοῦναντίον μετὰ μέτρου καὶ σ ω φ ρ ο σ ὺ ν ης ἔχρῃτο τῇ
διαίτῃ (Μάξ. Τύρ. XXIV, 297)· διότι δὲν ἐξέφραζεν ἐν αὐτοῖς ἰδίαις
αὐτοῦ ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ διετύπου ἐπιχαρίτως, φιλόγελως ὧν φύσει,

Ἐν τοῖς ἐπικοῖς τῶν Ἑλλήνων ᾄσμασι τὸ μέλος, ἡ μουσικὴ τῆς ποιήσεως, ῥυθμικὴ μᾶλλον ἢ μελωδικὴ οὔσα, ὑφισταμένη ἦν ὅλως καὶ ὑποκειμένη τῇ ποιήσει. Τὸ ἀπὸ τοῦδε δ' ὅμως ἡ μελωδία οὐ μόνον ἐκτῆσατο ὑπεροχὴν ἐν τοῖς λυρικοῖς ᾄσμασιν, ἀτινα τὰς ἐσωτάτας ἔθιγον τῆς καρδίας χορδὰς, ἀλλὰ καὶ ἐπίδοσιν τοιαύτην ἔλαβεν, ὥστε ἱκανὴ ἐγένετο νὰ χωρισθῇ τῆς ποιήσεως, ὅπως, ἐκδηλοῦσα τὰς ποικίλας τῆς ψυχῆς διαθέσεις, κατακτήσῃται τοὺς ἀκροωμένους. Οἱ μελοποιοὶ τούντεῦθεν πειρῶμενοι ὁμοίας πλήρεις ἐκφράσεως μελωδίας νὰ ἐκδηλώσωσι διὰ τῶν ὀργάνων αὐτῶν, κατῴρθωσαν νὰ χωρίσωσι τὴν ποίησιν ἀπὸ τῆς μουσικῆς, εἰ καὶ μέχρι τοῦδε στενῶς συνδεδεμέναι ἦσαν καὶ ἀδελφαὶ ὑπελαμβάνοντο, ὅπως αὐθυπαρξίαν ἡ μουσικὴ λάβῃ καὶ ἐπιδόσεως τύχῃ μείζονος. **Σακάδας** ὁ Ἀργεῖος διάσημος αὐλοῦχος, πρῶτος ἄγωνισθεὶς τῷ 586 π. Χ. ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσι ἀγῶνα αὐλοῦ ἀνευ ᾄσματος¹ ἐνίκησε τυχὼν βραβείου.² Δεύτερος μετὰ τοῦτον ἐνίκησεν ἀγωνισθεὶς τῷ 576, 572 καὶ 568 **Πυθόκριτος** ὁ Σικυώνιος³ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀγῶσι· ὥστε ἀπὸ τοῦδε

τὰ παρὰ Πολυκράτει ἢ ἀλλαχοῦ που συμβαίνοντα μεγαλοποιῶν καὶ αὐξάνων μετὰ τέχνης καὶ ἐπιτηδειότητος. Εἰ καὶ ἀσχάλλει ἐν ταῖς χαριεστάταις ᾠδαῖς, ὅτι ὁ ἔρως αὐτοῦ ἀποκρούεται, ὅμως οὐδαμῶς φαίνεται τὴν ψυχὴν θλιδόμενος. Ἀπομιμήσεις τῶν ποιημάτων τοῦ Ἀνακρέοντος, ὃς διὰ τε τὴν χάριν καὶ εὐτραπελίαν δημοτικώτατος καὶ ἀγαπητότατος ἐγένετο, ἀπαντῶσι μέχρι τοῦ δεκάτου μ. Χ. αἰῶνος. Εὐφυῶς αὐτὸν ἐμιμήθη ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὁ Χριστόπουλος νέος ἐπικληθεὶς Ἀνακρέων. Σημειωτέον, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν φερωνύμων αὐτῷ ποιημάτων εἶνε νόθα.

¹ Σ. Μ. Πausan. II, 22, 8.

² Σ. Μ. Πολυδ. IV, 7, 9.

³ Σ. Μ. Πausan X, 74. VI, 14. 10.

⁴ Σ. Μ. Ὁ Πausan. ἐν VI, 14, 10. λέγει, ὅτι ἐξάκις ἐνίκησε «Παρὰ δὲ τὸν Πύρρον ἀ ν ῆ ρ μ ι κ ρ ὸς αὐλοῦς ἔχων ἐστὶν ἐκτετυπωμένος ἐπὶ στήλῃ. Τούτῳ πυθικαὶ νίκαι γεγόνασι τῷ ἀνδρὶ δευτέρῳ μετὰ Σακάδαν τὸν Ἀργεῖον· Σακάδας μὲν γὰρ τὸν ἀγῶνα τὸν τεθέντα ὑπὸ Ἀμφικτιόνων οὐκ ὄντα πω στεφανίτην καὶ ἐπ' ἐκείνῳ στεφανίτας δύο ἐνίκησε, Πυθόκριτος δὲ ὁ Σικυώνιος τὰς ἑφε-

οἱ μὲν ἀγῶνες τοῦ συνοδεύοντος τὸ ποῖνμα αὐλοῦ ἐξηφανίσθησαν ὅλως, ἡ δ' αὐθυπαρξία τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς ἐξενίκησεν ἥδη ἐπικρατήσασα, οἱ δ' ἄριστοι ἀγωνισταὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν. Τῷ 556 π. Χ. **Ἀγέλαος** ὁ Τεγεάτης ἐπειράθη ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσι νὰ ἀγωνισθῇ πρὸς κιθάραν ἄνευ ἄσματος¹. Ὡς δὲ οἱ προηγηθέντες αὐτῷ ἐν τῷ ἀγῶνι τολμηροὶ ὄντες ἐνίκησαν, οὕτω καὶ οὗτος νικήσας ἐστεφανώθη ἐπευφημοῦντος τοῦ παρεστῶτος πλήθους. Τῷ 396 π. Χ. ἔτυχον βραβεῖου ἀγωνισθέντες ἀγῶνα σάλπιγγος καὶ κέρατος ὁ **Τίμαιος** καὶ **Κράτης** ἐν Ὀλυμπίοις. Ὁ μνημονευθεὶς ἄριστος ἀγωνιστῆς Σακάδας λέγεται, ὅτι ἐγένετο εὐρετῆς τοῦ τριμεροῦς νόμου,² δι' οὗ ἡ μὲν α' στροφὴ ἤδετο δωριστί, ἡ δὲ β' φρυγιστί, ἡ δὲ γ' λυδιστί, συνδέσας διὰ τούτων πρὸς ἄλλα τρία κατὰ τὸν χαρακτῆρα ὅλως διάφορα μουσικῆς μέρη εἰς ἓν ὅλον, ὅπερ ὅμως ἦν συναρξὴ πρὸς τὴν τῶν λόγων ἔννοιαν. Ἀνοικοδομουμένης τῆς πόλεως Μεσσήνης ὑπὸ Ἐπαμινώνδου πᾶσαι αἱ ἐργασίαι ἐξετελέσθησαν³ ἡχοῦντων τῶν αὐλῶν καὶ μάλιστα τῶν τοῦ Σακάδα μελῶν, ὃς τοιαύτην ἐκτίσαστο φήμην, ὥστε ἰδρῦθῃ αὐτῷ ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος ἀνδριᾶς ἐν τῇ χειρὶ ἔχων αὐλόν.⁴

ἤς τούτων πυθιάδας ἐξ. μόνος δὲ οὗτος αὐλητῆς. Δῆλα δὲ ὅτι καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τῷ ὀλυμπίῳ ἐπινύλησεν [ἐξάκις] τῷ πεντάθλῳ. Πυθοκρίτῳ μὲν γέγονεν ἀντὶ τούτων ἡ ἐν Ὀλυμπίᾳ στήλη»

¹ Σ. Μ. Ὁ ἀγὼν ἐγένετο ἐν τῇ ψιλοκιθαριστικῇ (κατὰ Πausan. X, 1, 7: «ἐπὶ τῶν κρουμάτων τῶν ἀφώνων»), ἣν πρῶτος εἰσήγαγε κατ' Ἀθηναίων (XIV, 637) Ἀριστόνικος ὁ Ἀργεῖος, ἐτροποποίησε δὲ Λύσανδρο ὁ Σικυώνιος κατὰ Φιλόχωρον (παρ' Ἀθην. αὐτόθι).

² Σ. Μ. Πλουτ. περὶ μουσ. VIII.

³ Σ. Μ. Πausan. IV. 27, 7.

⁴ Σ. Μ. Κατὰ Πausan. (IX, 30, 2) ὁ πλάσας τὸν ἀνδριάντα ἐξίδωκε τοὺς αὐλοὺς πρὸς τὸ μῆκος τοῦ σώματος τοῦ Σακάδα «ὁ πλάσας... οὐ συνεῖς Πινδάρου τὸ εἰς αὐτὸν (Σακάδα) προσίμιον, ἐποίησεν οὐδὲν εἰς τὸ μῆκος τοῦ σώματος εἶναι τῶν αὐλῶν μείζονα τὸν αὐλητὴν».

IV

ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

585 — 440 π. Χ.

ΤΟ ΔΡΑΜΑ

Ἀπὸ τῶν μυθικῶν ἤδη χρόνων πολλαχῶς καὶ θαυμα-
στῶς διεπίστωσεν ἐν Ἑλλάδι ἡ μουσικὴ τὴν ἑαυτῆς δύ-
ναμιν, ἕως οὗ ἐπὶ τέλος προαχθεῖσα εἰς αὐθύπαρκτον
καὶ ἀνεξάρτητον τέχνην ἔτυχεν ἔνεκα τούτου τριαύτης
σποιδαιότητος, ὥστε ὁ καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον περικλεῆς
γενόμενος Πυθαγόρας (585—505 π. Χ.) ὤρμηθη ἐξ ἑαυτοῦ
ριζικὴν αὐτῆς νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐξέτασιν. Οἱ μέχρι τοῦδε
ἀκμύσαντες μελοποιοί, ἀσκοῦντες τὴν καλὴν ταύτην τέ-
χνην, ὠδηγοῦντο ὑπὸ μόνῃς τῆς ἀορίστως βοηθοῦσης
αἰσθήσεως τῆς ἀκοῆς· ὁ Πυθαγόρας ὅμως κατῴρθωσε νὰ
δεσμεύσῃ τοὺς πτερόεντας τόνους καὶ ἀναγάγῃ τὰς πρὸς
ἀλλήλους ἀναλογίας αὐτῶν ἐπὶ ὀρισμένην μαθηματικὴν
βάσιν. Ἄπας ὁ βίος τοῦ βαθεῖαν κεκτημένου σύνεσιν φι-
λοσόφου τούτου περιβάλλεται ὑπὸ αἰνιγματώδους λυκό-
φωτος. Καὶ δὲν συνέγραψε μὲν πιθανώτατα συγγράμματα,
χρήσιμον ὅμως ἑαυτὸν παρέσχεν εἰς πνευματικὴν τῶν
Ἑλλήνων παιδευσιν. Πάντα δ' ὅσα περὶ αὐτοῦ γινώσκο-
μεν προέρχονται ἐκ παραδόσεων μόνων καὶ ὑποδηλώσεων
μεταγενεστέρων συγγραφέων, οἵτινες πολλάκις διαφωνοῦσι
πρὸς ἀλλήλους. Γεννηθεὶς ἐν Σάμῳ περὶ τὸ 585 π. Χ.
ὤρμηθη προτραπείς ὑπὸ τοῦ μνημονευθέντος τυράννου
Πολυκράτους νὰ ἀποδημήσῃ εἰς Αἴγυπτον, ἐν ἣ ἐξόχως
μάλιστα προήχθησαν αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι. Μυθεῖς
ἐνταῦθα ὁ Πυθαγόρας τῶν ἱερέων τὰ μυστήρια ἵδρυσεν
ἐπανίων εἰς τὴν πατρίδα σχολήν, ἐν ἣ μετεδίδου τοῖς

ἐαυτοῦ μαθηταῖς τοῦ πλουσίου θησαυροῦ τῆς ἐαυτοῦ ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀθροισθείσης ἐμπειρίας. Ὑστερον μεταδὰς εἰς Ἰταλίαν ἐγένετο ἐν τῷ ὑπὸ Ἑλλήνων ἀποίκων τὸν ὄγδοον π. Χ. αἰῶνα κτισθέντι Κρότωνι ὁ ἰδρυτὴς τῆς ὀνομαστῆς μυστικῆς ἐταιρίας,¹ ἥτις σκοπὸν προϋτίθετο τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπίδοσιν τῶν πρὸς ἀλλήλους τῶν συνόντων σχέσεων.² Τῇ μουσικῇ ἐχρήσατο πολλαχῶς πρὸς ἀνακούφισιν καὶ παραμυθίαν καὶ βελτίωσιν τῆς ψυχικῆς διαθέσεως. Ὑπελάμβανε δέ, ὅτι διὰ τῆς μουσικῆς, ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρίας ὡς βάσεων ἀσφαλῶν ἐδύνατό τις νὰ τύχῃ βαθυτέρας μαθήσεως, καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι οἱ νόμοι τῆς ἀρμονίας συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἀποστάσεις καὶ τὰ μεγέθη τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξετασθέντων πλανητῶν, οἵτινες ἔνεκα τούτου πάντως, καθ' ἃ ἐδόξαζε, περιφερόμενοι ἐν τῷ αἰθέρι ἀποτελοῦσι σφαιρῶν ἀρμονίαν. Οἱ ἀριθμοὶ ἐλογίζοντο παρ' αὐτῷ ὡς θεμέλιον πάσης γνώσεως καὶ αἰτία τῶν ὄντων. Συνεδύαζε λοιπὸν καὶ τὰς πρὸς ἀλήλειαν τῶν τόνων ἀναλογίας πρὸς τοὺς ἀριθμούς, οὓς ὥριζεν ἀντὶ τῶν τονιαίων ἐκείνων διαστημάτων, ἅπερ τούντεῦθεν ὡς ἀρμονία (ὁμοφωνία τόνων) ὑπελαμβάνετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ἡ ἀκριβοὺς ἀναλογία τῆς διὰ πασῶν (χορδῶν) (Octave) ὥριζετο ὡς 2 : 1, ἢ τῆς διὰ τεσσάρων (quarte³) ὡς 4 : 3 καὶ ἡ τῆς διὰ 5 (quinte) ὡς 3 : 2.⁴ Ἐὰν λοιπὸν ἐξετάσωμεν τοὺς τό-

¹ Σ. Μ. «τεροῦ συλλόγου» καλουμένου κατὰ Ἱεροκλέους «χρυσῶ ἐπν». Τοῦ συλλόγου τούτου μετεῖχον καὶ γυναῖκες, αἵτινες ὀνομασθαὶ ἐγένοντο.

² Σ. Μ. Παρὰ Πλάτωνι (Πολιτ. 600 Β.) «πυθαγόρειον τρόπον τοῦ βίου».

³ Σ. Μ. Ἡ καὶ σὺ λ α δ ἢ παρ' ἀρχαίοις καλουμένη, ὡς συνένωσις πρῶτη συμφωνούντων τόνων.

⁴ Ἄν δὴλ. χορδὴ ἐντεταμένη διαιρεθῇ εἰς δύο ἰσα μέρη, τὸ ἐν τούτων ἐμφαίνει τὴν διὰ πασῶν (Octave) αὐτῆς· ἂν δὲ διαιρεθῇ εἰς τέσσαρα ἰσα μέρη, τὰ τρία τούτων (3 τεταρτημόρια τῆς χορδῆς) ἐμφαίνουσι τὴν διὰ τεσσάρων (quarte)· ἂν δὲ διαιρεθῇ εἰς τρία ἰσα μέρη, δύο τούτων (2 τριτημόρια τῆς χορδῆς) ἐμφαίνουσι τὴν ἀκριβοῦς διὰ πέντε (quinte) τῆς ὅλης χορδῆς.

νους τῆς διατονικῆς μουσικῆς κλίμακος ὑπ' ὅψει ἔχοντες μόνον τὴν χρῆσιν τῶν ἐνταῦθα ἐπισημανθέντων ἀναλογιών καὶ συζεύξωμεν πρὸς ἀλλήλους, θέλομεν εὑρεῖν, ὅτι τὰ μὲν δίτονα (die grossen Terzen) (81 : 64) ἠχοῦσιν ἐν αὐτῇ παρὰ πολὺ· τὰ δὲ τριημιτόνια (32 : 27) πολὺ ὀλίγον.¹ Τοῦτο δ' ὑπολαμβάνεται ὑπὸ νεωτέρων συγγραφέων ὡς

¹ "Ἄν τις ὁπλ. διαιρέσῃ τὸ μῆκος χορδῆς, ἥτις δίδωσι τὸν τόνον (si) ὡς ὁ Πυθогоράς, εἰς 8192 μέρη, εὐρίσκει τὴν ἀκριβῆ διὰ τεσσάρων (quarte) αὐτῆς, ἠχοῦντων 3 τεταρτημορίων τῶν μερῶν τούτων, ὁπλ. 6144. "Ἄν δέ τις λάβῃ ἐκ τοῦ μῆκους τῆς χορδῆς τοῦ νέου τούτου τόνου (mi) τρία τεταρτημόρια, ὁπλ. 4608 μέρη, ἔχει τὴν ἀκριβῆ (quarte) διὰ τεσσάρων (la) τοῦ τελευταίου τόνου. "Ἄν τις ἐξακολουθήσῃ τοῦτο ποιῶν, ἔχει κατὰ μικρὸν τὴν ἐξῆς σειρὰν τόνων si mi la re sol do fa. "Ἄν τις ὀρίσῃ τοὺς τόνους Si-Mi-La εἰς σταθερὰς χορδὰς καὶ θέσῃ τοὺς λοιποὺς τόνους μεταξὺ αὐτῶν, μετατιθεῖς αὐτοὺς διὰ διπλασιασμοῦ τοῦ μῆκους τῶν χορδῶν αὐτῶν εἰς βαρεῖαν διὰ πασῶν (Octave), ἀποτελεῖται ἡ μουσικὴ κλίμαξ Si do re Mi fa sol La. "Ἄν δέ τις προσθέσῃ ἥδη διὰ διπλασιασμοῦ τοῦ μῆκους τῆς χορδῆς τοῦ τόνου La ἔν τι ἐκτὸς τοῦ τετραχόρδου ὃν βαρὺ La (ὁπλ. διὰ $2 \times 4608 = 9216$ μέρη), ἔχει μουσικὴν κλίμακα, ἥς οἱ τόνοι εὐρέθησαν διὰ τῶν ἐπομένων μερῶν χορδῆς τινος:

La.	4608
Sol.	5184
Fa.	5834
Mi.	6144
Re.	6912
Do.	7776
Si.	8192
La.	9216

Τὸ δίτονον (grosse Terz) do-mi ἔχει ἀναλογίαν 7776 : 6144 ἢ, ἂν τις τοὺς ἀριθμοὺς τούτους διὰ 96 σμικρύνῃ, 68 : 64· ὥσαύτως δὲ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ δίτονα τῆς κλίμακος ταύτης, τοῦ ἀκριβοῦς μεγάλου διτόνου ἔχοντος ἀναλογίαν 80 : 64 ἢ 5 : 4. Τὸ μικρὸν δίτονον La-do ἔχει ἀναλογίαν 9216 : 7776 ἢ, ἂν τις σμικρύνῃ διὰ 288 ἀμφοτέρους τοὺς ἀριθμοὺς, 32 : 27, ὡς πάντα τὰ ἄλλα μικρὰ δίτονα τῆς κλίμακος ταύτης, τῶν μικρῶν διτόνων ἀναλογίαν ἔχόντων 30 : 25 ἢ 6 : 5.

αἰτία, ὅτι τὰ τονιαῖα ταῦτα διαστήματα δὲν κατελέγοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ἀρμονίας, εἰ καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς νῦν οὐχὶ ἀμιγρὴς ἀλλὰ μικτὴ χορδοτονία (ἀρμονία, accord) οὐδαμῶς ἡμᾶς κωλύει, ὅπως λάβωμεν αὐτὰ ὡς τοιαῦτα. Ὅπως δὲ λογίσονται ὁ Πυθαγόρας τὰς μνημονευθείσας τονιαίας ἀναλογίας, ἐξεῦρε τὸ μ ο ν ὁ χ ο ρ δ ο ν ὄργανον μετὰ κινουμένης μαγάνος ¹ καὶ ἐχρήσατο πρῶτος τοῖς ἑλληνικοῖς γράμμασιν ὡς μ ο υ σ ι κ ο ῖ ς σ η μ ε ῖ ο ι ς. Ἐτι δὲ προσέθηκεν εἰς τοὺς ἑπτὰ τόνους τοῦ προτέρου τῶν Ἑλλήνων μουσικοῦ συστήματος καὶ ὄγδοον· ἀλλ' ὅμως οἱ συγγραφεῖς οἱ περὶ χορδοτονίας (accord) τοῦ «πυθαγορείου ὀκταχόρδου» λόγον ποιούμενοι διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους. Τὸ ὀκτὰχόρδον τοῦτο ἢ ἀπετέλει τὴν ἐξῆς κλίμακα La, Si do re Mi fa sol La, ἢ γένος αὐτῆς διὰ πασῶν, οἷα ἐπὶ παραδείγματι ἢ ἐπομένη μουσικὴ κλίμαξ, ἥς μνημονεύουσιν οἱ ἀρχαιοτάτοι περὶ μουσικῆς συγγράψαντες Ἀριστοτέλης τε καὶ Ἀριστοξένος, Mi fa sol La Si do re Mi.

Τελευτήσαντος τοῦ Πυθαγόρου (505 π. Χ.), ἀνεφάνη πρῶτος παρ' Ἑλλήσι μουσικῆς συγγραφεὺς ² **Λᾶσος** ὁ Ἑρμιονεύς, ὅστις, δοὺς κανόνας πρὸς σύνθεσιν ᾠμάτων καὶ εἰσαγαγὼν τὴν χρῆσιν τοῦ χρόνου ἄρσεως καὶ θέσεως, διέταξε διθυραμβικοὺς χορούς. Τὰ ὑπ' αὐτοῦ ὅμως συγγραφέντα καὶ ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων μνημονεύμενα θεωρητικὰ περὶ μουσικῆς ἔργα δὲν διεσώθησαν. ³ Ὁ Λᾶσος ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ πολλαχῶς ὑμνη-

¹ Σ. Μ. Μαγὰς ἡ καθ' ἑλληνικὴν ἑξυλάριον ἦν, ἐφ' οὗ ἐστηρίζοντο αἱ χορδαὶ τῶν ἐγχόρδων ὀργάνων, ὅπερ γαλλιστὶ chevalet καλεῖται.

² Σ. Μ. ὁ Σουίδας λέγει «πρῶτος περὶ μουσικῆς λόγον ἔγραψε».

³ Σ. Μ. Ὁ Λᾶσος διατρίβων ἐν Ἀθήναις ἐν μεγάλῃ ἦν τιμῇ παρ' Ἱππάρχῳ τῷ Πεισιδιστρατίδῃ· μελοποιὸς δ' ὢν (Σχολ. Ἀριστοφ. φῶκ. 1410) «κατηκολούθει τῇ τῶν αὐλῶν πολυφωνίᾳ» (Πλουτ. περὶ μουσ. XXIX) καὶ ἐχρῆτο διθυράμβοις μάλιστα. Πρῶτος εἰσαγαγὼν καὶ ἀγῶνας διθυραμβικοὺς, οἱοὶ οἱ τῶν τραγικῶν χορῶν («διθυράμβον» — κατὰ Σουίδαν — «εἰς ἀγῶνα εἰσῆγαγε»), περιῆλθεν εἰς ἔριν πρὸς Σιμωνίδην τὸν νεώτερον. Ἐν τοῖς ἀσέγγυμοις ᾄσμασι τοῖς καὶ Κενταύροις ἐπιγραφομένοις καὶ τῷ πρὸς Δῆμητραν ὕμνῳ,

θέντος **Πινδάρου** τοῦ Θηβαίου ¹ (520—456 π. Χ.), δι' οὗ ἡ τῶν Ἑλλήνων λυρική ποίησις εἰς τὸ ὑψιστον αὐτῆς θρίγκωμα ἐξίκετο διὰ τῶν ἐνθουσιωδῶν αὐτοῦ ὕμνων καὶ ῥόδων, διθυράμβων καὶ σκολίων. Ὁ Πίνδαρος ἐγκωμιάζων τοὺς νικητὰς τῶν ἐν ταῖς τέσσαρσιν ἱεραῖς πανηγύρεσι τελουμένων ἀγώνων συνενεκωμιάζε μετ' αὐτῶν ἅμα καὶ ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν ῥόδων, ὧν ἐν δωρίῳ γραφέντων διαλέκτῳ θαυμαστὴ εἶνε ἡ ἀπαναγάζουσα μεγαλόνοια καὶ μεγαλοπρεπὴς ἡ τοῦ λόγου ὑφή. Συνώδευε δ' ὁ ποιητὴς τὰς ῥόδας διὰ τῆς λύρας, ἣν δεξιῶς πάνυ ἐχειρίζετο ἄριστος ὧν λυρωδός. Μόνη ἡ διὰ τὸ κάλλος ἐξοχος καὶ τὰς κεχαριτωμένας ῥόδας διδασκῶς ὡς ὁ Πίνδαρος **Κόριννα** ² ἐδυνήθη νὰ ὑφαρπάσῃ αὐτῷ ἐνίοτε τὸν

ὅς, εἰς ἓνα μόνον σφζόμενος στίχον καὶ ἐν ὁμοίᾳ διαλέκτῳ γραφεῖς, ἐμελοποιήθη κατ' αἰολικὴν ἁρμονίαν, ἀπέρριπτεν ὡς κακόφωνον τὸ σίγμα. (Ἀθην. Χ, 455. XIX, 626 πρὸς Χ, 448).

¹ Σ. Μ. Κυρίως ἐγεννήθη, ὡς φαίνεται ἐξ Εὐστάθιου (ἐν Προλόγῳ τῶν Πινδάρ. παρεκβολῶν σελ. 25) καὶ Στεφάνου Βυζαντίου, ἐν τῇ παρὰ τὰς Θήβας κώμῃ Κυνοῦρεα καὶ ἀλλὰ εἰς ἐπειδὴ ὅμως τὸ πλεῖστον τοῦ βίου διέτριψεν ἐν Θήβαις, δύναται νὰ κληθῇ Θηβαῖος, ἅτε καὶ οἶκον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κεκτημένος (Παυσαν. IX, 25, 3). Τὸ δὲ λεγόμενον περὶ συμβάντος τῷ Πινδάρῳ, νεανίσκῳ ἔτι ὄντι, ὅτι «ἀρχὴ Πινδάρῳ ποιεῖν ᾠδαὶ ἐγένετο τοιαύτη», ὅτι «μέλισσαι αὐτῷ καθεύδοντι ἐκ καμάτου προσεπέτοντό τε καὶ ἐπλασθόν πρὸς τὰ χεῖλη τοῦ κήρου», εὐρίσκει τις παρὰ Παυσαν. IX, 23, 2. Αἰλ. π. ἱστορ. XII, 45 Φίλοστρ. πρεσβύτερ. Εἰκόνες II, 42 καὶ Εὐστάθ. σελ. 19.

² Σ. Μ. Καὶ ἡ Μύρτις ἠγωνίσθη ἐν δημοσίοις ἀγῶσι πρὸς τὸν Πίνδαρον (Berg Lyr. Gr. p 815, 21). Ἐν Τανάγρα δὲ τῆς Βοιωτίας (κατὰ Παυσαν. IX, 22, 3) πατρίδι οὔσῃ τῆς Κορίνθους ὑπῆρχε «γραφή (εἰκὼν) ταινία τὴν κεφαλὴν ἡ Κόριννα ἀναδουμένη τῆς νίκης ἕνεκα, ἣν Πίνδαρον ᾠδαὶ ἐνίκησεν ἐν Θήβαις». Νικήσασα δ' αὐτὸν πεντάκις (Αἰλ. π. ἱστορ. XIII, 24. Σουίδ. ἐν λ. Πίνδαρος) «ἐνουθέτησεν ὡς ἄμουςον ὄντα καὶ μὴ ποιοῦντα μύθους». "Οτε δὲ κατάχρησιν τῆς νουθεσίας ἐποιήδατο, «γελάσασα ἡ Κόριννα τῇ χειρὶ δεῖν ἔφη σπείρειν ἀλλὰ μὴ ὄλφ τῷ θυλακίῳ. Τῷ γὰρ ὄντι συγκεράσας καὶ συμφορήσας πανσπερμίαν τινὰ μύθων ὁ Πίνδαρος εἰς τὸ μέλος ἐξέχεεν». (Πλουτ. Πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ π. ἢ κ. δ. ἐνδοξότεροι IV). Μαθητεύσας ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῷ Λάσῳ καὶ ἄλλοις (Εὐστάθ. ἐν Προλόγῳ

τῆς νίκης στέφανον. Καὶ ἔτι μὲν αὐτοῦ ζῶντος ἴδρυσαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνδριάντα, οἱ δὲ Σπαρτιάται καὶ ὕστερον Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἐφείσθησαν τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ ἐγεν- νήθη, ὅτε νικηταὶ εἰσελαύνοντες εἰς τὴν πατριον πόλιν διήρπαζον καὶ ἐλεηλάτουν αὐτήν, ἐρήμωσιν καὶ φθορὰν εἰς πάντα ἐπιφέροντες. Τῶν ῥόδων τοῦ Πινδάρου διεσώ- θησαν 45 ἐπινίκιοι καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς πρώτης πυθικῆς ῥοῆς κοσμουμένης δι' ἑλληνικῶν μουσικῶν σημείων, ἅτινα εὐ- κόλως σαφηνίζονται· ἠθέλομεν δ' ἔχει δι' αὐτῶν λίαν ἀξιό- λογον δοκιμασίας ἔλεγχον τῶν σφόδρα ὑπερβαλλόντων τὴν καθ' ἡμᾶς νῦν μουσικὴν ὡς πρὸς τε τὴν ἐνέργειαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα *μελῶν τῶν χρόνων ἐκεί- νων*, ἂν μὴ σπουδαῖαι ἀμφιβολίαι ὑπῆρχον περὶ τῆς γνη- σιότητος αὐτῶν. Ὡσαύτως δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Β. Μαρκέλλου¹ περισωθὲν ἀπόσπασμα ὁμηρικοῦ ὕμνου μεθ' ἑλληνικῶν μουσικῶν τόνων, παραδίδεται καὶ τοῦτο ἀνευ δηλώσεως

τῶν Πινδ. παρεκδοῶν (σελ. 19. 20) περιῆρχετο πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα κατὰ τὰς μεγάλας πανηγύρεις, ὅπως ἡ μόνος τὰς μου- σικὰς τῶν ῥασμάτων εἰσαγάγῃ συνθέσεις, ἢ φίλους ἐπισκέψῃτε προσ- φιλεῖς, οἱοὶ ἦσαν ὁ τῶν Ἀκραγαντίνων *μονάρχης* Θῆρων, ὁ τῶν Συρακουσῶν τύραννος Ἰέρων ὁ πρεσβύτερος, μεταπεμψάμενος αὐ- τὸν ἀπὸ τῶ Σιμωνίδι καὶ Βακχυλίδι, καὶ οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ *βασίλεις*, *ταγοὶ* (Ἡροδ. VII, 6) Ἀλευάδαι, ἢ ὅπως ἐκ τοῦ δύνεγγυς γνωρίσῃ τὸ πνεῦμα τοῦ ἑλλήν. ἔθνους, ὅλον περιλαβὼν ἐν τοῖς ποιήμασιν, ἐν αἷς ἐγκατέμιξε πάσας τὰς διαλέκτους. Ἀξίον δὲ σημειώσεως, ὅτι τὸν Πίνδαρον ὑπὲρ ἐνὸς μόνου ῥήματος, ὅτι τὴν πόλιν (Ἀθῆνας) ἔρεισμα τῆς Ἑλλάδος ὠνόμασεν, οἱ μὲν μηδίσαντες Θηβαῖοι διὰ χιλίων δραχμῶν ἐξημῶσαν, οἱ δὲ μηδοφόνοι Ἀθηναῖοι «οὕτως ἐτί- μησαν, ὥστε καὶ πρόξενον ποιήσασθαι καὶ δωρεὰν μυρίας αὐτῷ δοῦ- ναι δραχμὰς» Ἰσοκρ. περὶ Ἀντιδ. 166. Εὐσταθ. ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 21. πρὸλ. Πausan. I, 8, 4). Ἐτελεύτησε δ' ὀγδοικοντούτης ἐν τῷ ἐν Ἀργεὶ θεάτρῳ ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ πολυφιλήτου Θεοξένου ἡσύ- χως καὶ ἀπόνως, ὡς τοῦ θανάτου *ἄριστον τοῖς ἀνθρώποις* παρὰ θεῶν ὑποληφθέντος δώρου. (Πλουτ. Παραμυθ. εἰς Ἀπολλῶν. XIV. Εὐσταθ. σελ. 16. Ἡσύχ. Σουίδ. ἐν λέξει Πίνδαρος).

¹ Σ. Μ. ἐπισκόπου Ἀγκύρας (336 μ. Χ.) γράψαντος «περὶ τῶν παρ' Ἑλλήσιν παροιμιῶν».

περὶ τῆς πηγῆς. Ἐτι δὲ αἱ τρεῖς τῆς Ἀνθολογίας μελωδίαί ὕμνων εἰς τὴν Καλλιόπην, τὸν Φοῖβον καὶ τὴν Νέμεσιν ἔργα εἰσὶ πιθανῶς κατὰ νεωτέρας ἐρεῦνας τοῦ δ' μ. Χ. αἰῶνος· διδὸ οὐδαμῶς συντελοῦσιν, ὅπως παράσχωσιν ἡμῖν ἔννοιάν τινα περὶ τῆς τότε μουσικῆς, ἥτις, εἰ καὶ ἄνευ τοῦ κόσμου τῆς νῦν παρ' ἡμῖν ἀρμονίας, διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν ὅμως, τὴν μεταρσιοῦσαν τὰ πνεύματα σεμνότητα, τὴν πλήρη ἐκφράσεως μελωδίαν καὶ τὸν ἰσχυρὸν καὶ εὐτονον ῥυθμὸν ἱκανῇ ἦν μαγευτικῶς νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὰς καρδίας τῶν ἀκροωμένων.

Ἐνισχυθεῖσα ἡ Σπάρτη διὰ τῆς ἀρπῆς τοῦ Λυκούργου νομοθεσίας ἡ μεγίστη ἐγένετο ἐν Ἑλλάδι πόλις. Ἐξ ὅτου ὅμως αἱ Ἀθηναῖαι διὰ τοῦ σοφοῦ Σόλωνος ἐκτίσαντο νόμους (594 π. Χ.), δι' ὧν οὐδαμῶς ἐσκοπεῖτο, ὥς διὰ τῶν τοῦ Λυκούργου, ἡ ἐξίσωσις τῶν πολιτῶν ἐν τε τῇ παιδείᾳ καὶ τῇ οὐσίᾳ, ἀλλ' ἡ ἀπαιστος καὶ σύντονος δραστηριότης, ὅπως ἀριστεύσωσιν οὗτοι καὶ εὐδαιμονήσωσιν ἐν τῷ μέλλοντι· ἔτι δέ, ἐπειδὴ οὐδὲ ἡ καταπίεσις πάσης ἐπὶ τὸ βέλτιον προκοπῆς ἐσκοπεῖτο διὰ τῶν τοῦ Σόλωνος νόμων, ὥς διὰ τῶν τοῦ Λυκούργου, ἀλλὰ τούναντίον ἡ εὐνοία καὶ πρὸς τὴν πρόδοον βοήθεια καὶ συνεργία, ὅπως ἐπιδώσωσι καὶ προαχθῶσι πᾶσαι αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις, — ἀναμφισβητήτως ἔδει αἱ μὲν Ἀθηναῖαι ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις νὰ προαχθῶσιν, οἱ δὲ νόμοι αὐτῶν οὐ μόνον ὁ ὑπογραμμὸς τούτων νὰ γένωνται, ἀλλὰ καὶ ἡ κρηπίς, ἐφ' ἣν στριχθέντες προήχθησαν εἰς τὴν τοῦ δικαίου ἐπιστήμην οἱ τε ὕστερον ἀκμάσαντες Ῥωμαῖοι καὶ οἱ ἔτι βραδύτερον ἡμερωθέντες ἐν Εὐρώπῃ λαοί. Ὁ Πεισίστρατος (560—527 π. Χ.), τηρήσας τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος καὶ εἰσαγαγὼν εἰς Ἑλλάδα τὰ ὁμηρικὰ ἔπη,¹ συνέλεγε συγγράμματα² καὶ διὰ πάντων τῶν τότε σοφῶν

¹ Σ. Μ. Τίς πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς Ἑλλάδα τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐλέχθη ἐν σελ. 12. Σημ. 1.

² Σ. Μ. Πρῶτοι ἐν Ἑλλανοὶ δημιουργοὶ βιβλίου ἡ κ. κ. λέγονται ὑπὸ Γελλίου (Ἀττικ. νύκτ. VI, 17), Ἀθηναίου (I, 3) καὶ Ἰσίδου.

προϋθυμείτο καθόλου, ὥπως παιδεύσῃ καὶ εὐδαίμονας ἀποδείξῃ τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες, αὐτοῦ τυραννοῦντος, μακρὰς ἀπῆλανον καὶ ἀγαθουργοῦ εἰρήνης. Αἱ Ἀθῆναι, αἱ τοσοῦτον εὐνοηθεῖσαι, παραλαβοῦσαι πᾶν, ὅ,τι μέγα καὶ καλὸν παρ' Ἑλλήσιν ὑπῆρχεν, ἐξηνυγένισαν καὶ ἐπὶ τοσοῦτον προήγαγον, ὥστε ταχέως ἐγένοντο τὸ κέντρον τοῦ ἐν Ἑλλάδι πνευματικοῦ βίου, Ἑλλάς Ἑλλάδος κληθεῖσαι. Ἡ μὲν σχολὴ τῶν ἡρέμως ἐχόντων Ἰόνων, ἐξευροῦσα τὸ ἔπος, τὸν ἱαμβὸν καὶ τὴν ἐλεγείαν, ἐστήριξε τὸν μουσικὸν ῥυθμὸν καὶ ἐνίσχυσεν· οἱ δὲ σεμνοὶ τὰ ἥθη καὶ ἐμβριθεῖς Δωριεῖς ζητήσαντες νὰ διαφυλάξωσιν ἀπὸ ἐκθελύνσεως τὴν μουσικὴν δι' αὐστηρῶν νόμων, διέπλασαν αὐτοὶ μάλιστα τὰ περιώνυμα χορικά ᾄσματα· οἱ δὲ περικαλῶς ἔχοντες Αἰολεῖς δι' εὐαισθήτου καὶ αἰσθηματικῆς ποιήσεως πολλοῦ ἄξιον ἀπέδειξαν καὶ ἐν ἰσχύϊ κατέστησαν τὸ μέλος· ἐν τῇ τῶν Ἀθηνῶν ὅμως σχολῇ προήχθη ἀναπτυχθὲν διὰ τῆς ἐνώσεως καὶ συναρμογῆς τοῦ πατρίου ἔπους πρὸς τὴν θρησκευτικὴν λυρικὴν τὸ δρᾶμα, δι' οὗ πᾶσα μὲν ὑπεροχὴ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἐκείναις σχολαῖς πρὸς αὐτὸ συνεζεύχθη καὶ συνηρμόσθη, ποίησις δ' ἅμα καὶ μουσικὴ τῆς μεγίστης ἔτυχον καὶ λαμπροτάτης ἀκμῆς.

Τὸ Ἑλληνικὸν δρᾶμα, οὔτινος ἵχνη εὔρομεν² ἤδη ἐν τοῖς μετὰ σφοδοροῦ πάθους καὶ ζωηρότητος ἀπαγγελλομένοις διθυραμβικοῖς ᾄσμασι κατὰ τὰς τοῦ Βάκχου ἐορτάς, συνίστατο τὸ κατ' ἀρχὰς ἐκ λυρικῶν χορικῶν ᾄσμάτων, ἃ διεκόπτοντο δι' ἐπεισοδίων ὑφ' ἐνὸς ῥαψωδοῦ ἀπαγ-

δώρου Σεβίλλης (originum s. Etymologiarum VI, 3, 3.) οἱ τύραννοι Πεισίστρατός τε καὶ Πολυκράτης. Περὶ τῆς βιβλιοθήκης μάλιστα τοῦ Πεισίστρατου λέγεται ὑπὸ τε Γελλίου καὶ Ἰσίδωρου, ὅτι ἐκόμισε μὲν αὐτὴν εἰς Ἀσίαν ὁ Ξέρξης ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐπανιών, ἐπεμψεν ὅμως ὀπίσω Σέλευκας ὁ νικᾶτωρ, ὅπερ ὅλως ἀπίθανον φαίνεται. Ἰδε Rischl die alexandr. Bibliotheken (Breslau 1838) p. 53 ff.

¹ Σ. Μ. Ἰδε Ἀθῆν. XIV, 624. 625.

² Σ. Μ. Ἰδε σελ. 28. Σημ. 3.

γελλομένων. Πρῶτος, ὅστις οὕτω πως συνδεδεμένα λυρική καὶ ἐπικά τραγωδίας στοιχεῖα ἀπαγγέλλων ἐνώπιον τοῦ πλήθους εὐδοκίμει, ἐγένετο ὁ **Θέσπις** ¹ (535 π. Χ.), περιερχόμενος τὴν Ἀττικὴν ἐξ Ἀμάξης μετὰ τοῦ περὶ ἑαυτὸν θιάσου.² Ὁ μαθητὴς ὅμως αὐτοῦ **Φρύνηχος** πρῶτος ἔδωκεν, ὡς φαίνεται, εἰς τοιαῦτα αὐτοσχέδια δράματα, ὠρισμένον τι θέμα, ὑπόθεσιν. Ἀναβιβάσας διὰ τῆς Ἀλκί-

¹ Σ. Μ. Πρῶτος τραγωδοποιὸς κατὰ ἀσαφεῖς καὶ ἀμφιδόλους μαρτορίας (Θεμιστίος XIX p. 486) Ἐπιγένης λέγεται ὁ Σικυώνιος τρέψας τὴν τραγωδίαν ἀπὸ τοῦ Διονύσου καὶ ἐπ' ἄλλους ἥρωας. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ὑπό τε τοῦ Σουίδα καὶ Ἀποστολίου (ἐν συναγωγῇ παροιμιῶν) ἀναφερομένη παροιμία «οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον». Ἦν δὲ ἡ παλαιότατη τραγωδία εἶδος σατυρικοῦ δράματος ὡς ὁ Ἀριστοτέλης (ποιητ. IV, 15) καὶ οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ λέγουσι (Πρόβλ. Ἀθην. XIV. 630) καὶ τὸ περὶ Ἀρίονος λεγόμενον ἐπιμαρτυρεῖ, ὅτι δηλ. οὗτος ὁ ἐυρετής ἐγένετο τοῦ τραγικοῦ τρύπου, καθ' ὃν χορὸς σατύρων, ὁμοίων πολὺ πρὸς τράγους ὄντων, ἦδε διὰ διθυράμβων τὰ πάθη καὶ τοῖς κινδύνους, τὴν εὐθυμίαν καὶ χαρὰν τοῦ Διονύσου. Ἐκ τούτου λέγεται, ὅτι προῆλθε καὶ ἡ ὀνομασία τραγωδία (τράγου ῥῆν)· ἡ γνώμη ὅμως αὕτη ἀπορρίπτεται ὑπὸ πλείστων ἀποδεχομένων, ὅτι ἡ ὀνομασία προῆλθεν ἐκ θυσίας τράγου, ἄδομένων μετὰ μιμικῶν κινήσεων τῶν διθυράμβων τούτων. Ταῦτα ἐγίνοντο τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν Σικυῶνι καὶ Κορίνθῳ ἐν τῇ τοῦ Διονύσου ἑορτῇ, τοῖς Ἀθηναίοις ἐν Ἀθήναις ὅμως ἡ τραγωδία διεπλάσθη σὺν τῷ χρόνῳ οὕτως. Ἀγομένης τῆς τῶν Ἀθηναίων ἑορτῆς, εἰς τῶν τοῦ χοροῦ, περὶ τὸν Διονύσου βωμὸν ἵσταμένου, προβαίνων τῶν ἄλλων ἀνέβαινεν ἐπὶ τῆς παρὰ τὸν βωμὸν τραπέζης, ἐξ οὗ ἐγένετο ἡ θυσία (ἐλεός), καὶ διελέγετο πρὸς τὸν χορόν. Ὁ προαγαγὼν ὅμως τὴν τοιοῦτω τρόπῳ γινομένην τραγωδίαν εἰς ἀπλοῦν καὶ ἀτελὲς δρᾶμα ἦν ὁ Θέσπις, ὃς εἰσηγητὴς ἐγένετο τοῦ πρώτου ὑποκριτοῦ (ἀπὸ τοῦ ὑποκρίνεσθαι = ἀποκρίνεσθαι εἰς τὸν χορόν), ὑποκρινομένου διαδοχικῶς πολλὰ πρόσωπα τοῦ αὐτοῦ δράματος καὶ φέροντος προσωπεῖα ἐξ ὀθόνης κατεσκευασμένα. Ἐντεῦθεν προῆλθε καὶ ὁ μεταξὺ χοροῦ καὶ ὑποκριτοῦ διάλογος.

² Σ. Μ. Μνδεῖς υπολάβη, ὅτι ἡ τραγωδία προῆλθεν ἐκ τῆς περιαγωγῆς τοῦ Θεσπιδος ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν καὶ τῶν ἐξ Ἀμάξης λεγόμενων σκωμμάτων· αὕτη ἔλαβεν ὑπαρξιν καθ' ἃ ἐν τῇ προηγουμένη σημειώσει ἐξέθεμεν.

στεως καὶ γυναικῶν πρόσωπα ἐπὶ τῆς σκηνῆς, τοσούτων ἔτυχεν ἀκροατῶν καὶ τοσοῦτον συνεκίνει αὐτούς, ὥστε κατεδικάσθη ποτὲ εἰς πρόστιμον, διότι διὰ τινος θέματος ληφθέντος ἐκ συμβάντος τῶν χρόνων ἐκείνων, τῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀλώσεως τῆς Μιλήτου, μέχρι δακρύων συνεκίνησε τὸ πλῆθος.¹ Ἄλλ' ὅπως τοιαύταις τραγικαῖς παραστάσεσιν ἐπακολουθήσῃ ἀρμόζον πρὸς τὴν τοῦ Βάκχου ἐορτὴν φαιδρὸν δρᾶμα, ἐξεῦρε **Πρατίνας** ὁ Φιλίσσιος περὶ τὸ 500 π. Χ. τὸ μυθικὸν σατυρικὸν δρᾶμα, ἐν ᾧ ὁ χορὸς τῶν σατύρων καὶ συληνῶν μιμούμενος χλευαστικῶς δι' ἀσμάτων καὶ ὀρχήσεων τὴν σοβαρότητα τῆς τραγωδίας μετέβαλλε πάλιν τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ ἡθροισμένου πλήθους ἐπὶ τὸ φαιδρότερον. Ἐπεξεργασίας ἐπὶ τὸ βέλτιον τοιαύτης φύσεως δραμάτων, ἐφ' οἷς ὕστερον εὐδοκίμησεν ὁ Αἰσχύλος ὡς ἀριστοτέχνης, ἐποίησαν **Ἀριστίας** ὁ υἱὸς καὶ μαθητὴς τοῦ Πρατίνου καὶ **Χοιρίλος**² ὁ Ἀθηναῖος (590), ὅστις οὐ μόνον ἔγραψεν ἥδη, ὡς λέγεται, πλήρη δράματα, ἰδρύσας πρὸς τοῦτο καὶ θέατρον, ἀλλὰ

¹ Σ. Μ. Καθ' Ἡρόδοτον IV, 21. Οἱ Ἀθηναῖοι «ἐζημίωσάν μιν (Φρυγίχον) ὡς ἀναμνήσαντα οἰκία κακὰ χιλήσιν δραχμῇσιν καὶ ἐπέταξαν μῆκετι μηδένα χρᾶσθαι τούτῳ τῷ δράματι». Ὡς παρὰ τῷ Θεόπιδι οὕτω καὶ παρὰ τῷ Φρυγίχῳ ἐπεκράτει ὡς σπουδαιότατον τῆς τραγωδίας μέρος ὁ χορὸς, ὃν καινοτομήσας οὗτος διήρεσεν εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ ἕργον διάφορον. Ἐπὶ παραδείγματι ἐν τῷ δράματι τοῦ Φρυγίχου **Φοινίσσαις** τὸ μὲν ἐν μέρος τοῦ χοροῦ ἀπετέλουν οἱ τῶν Περσῶν μεγαίστῆνες, οἵτινες μαθόντες τὴν ἐν Ἑλλάδι ἥτταν τοῦ Ξέρξου συσκέπτονται περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἔθνους· τὸ δ' ἕτερον παρθέναι, Φοινίσσαι, αἵτινες ἐν τοῖς περδικοῖς ἀνακτόροις διατρίβουσαι, ἐθρύνουν τὴν ἀπώλειαν τῶν οἰκείων ἐν Σαλαμῖνι (Σχολ. Ἀριστοφ. Σφήκες 220)· ὥστε, ἐπειδὴ καὶ παρὰ Φρυγίχῳ τὸ σπουδαιότατον μέρος ἦν ὁ χορὸς, πολὺ μέρος εἶχε καὶ ἡ ὀρχησις καὶ μουσικὴ, ἥς τὰς μελωδίας διὰ τὸ ἐν αὐταῖς τερπνὸν καὶ θρηνητικὸν πολὺ ἠγάπησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ μέχρις ἔτι τῶν χρόνων τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου.

² Σ. Μ. Περὶ μὲν Πρατίνου καὶ Ἀριστίου ἴδε Πausan. II, 13, 6. Ἀθην. XI, 461. XIV, 417. XV, 686· Περὶ δὲ Χοιρίλου Σουίδαν, ὃς παραδίδωσιν, ὅτι οὗτος ἐποίησεν 150 δράματα.

καὶ πολὺ καθόλου ἐπεμελήθη, ὅπως τελειότεραν ἀποδείξῃ τὴν σκηνικὴν τῶν δραμάτων οἰκονομίαν.

Ἦσαν ἤδη αἱ ἑλληνίδες ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀποικίαι ὑποτεταγμέναι ὑπὸ τοῦ Κύρου εἰς τοὺς Πέρσας, ὅτε ἡ ἀπόπειρα, ὅπως τῇ βοήθειᾳ τῶν Ἀθηναίων ἀποσείσθῃ ὁ ξένος ζυγός, ὀλεθρίαν ἔσχεν ἑκβασιν· οἱ στρατοὶ ὅμως, οὓς ἡ Περσία ἔπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἐκδικήσῃ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν βοήθειαν, ἠττήθησαν ἐντελῶς ἐν ταῖς ἀξιομνημονεύτοις ἐκείναις μάχαις ἐν Μαραθῶνι, Σαλαμῖνι καὶ ἐν Πλαταιαῖς. Αἱ Ἀθῆναι, αἵτινες κατὰ τοὺς δεινοὺς ἐκείνους δι' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα χρόνους αἰέποτε προεμάχοντο, καταληφθεῖσαι ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐνεπρήσθησαν· ἀνεκαινίσθησαν ὅμως αὖθις ὑπὸ τοῦ νικήσαντος ἐν Σαλαμῖνι τοὺς Πέρσας Θεμιστοκλέους, ὅστις καθείλκυσεν αὐτὰς πρὸς τὴν θάλασσαν κατασκευάσας τὰ πρὸς τὸν Πειραιᾶ τείχη.¹ Κίμων ὁ περσοκτόνος ἐλευθερώσας ἔπειτα καὶ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἕλληνας τοῦ πιέζοντος ξένου ζυγοῦ, κατέθραυσε τὴν κατὰ θάλασσαν τῶν Περσῶν δύναμιν τελέως καὶ ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην² (449 π. Χ.), ἥτις προσεπόρισε τῇ πόλει τὴν ἡγεμονίαν ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Τοῦντεῦθεν δὲ ἦ τε δύναμις καὶ ὁ πλοῦτος τῆς τῶν Ἀθηναίων πόλεως ἐπνυξάνετο ἐπὶ μᾶλλον. Ἐπὶ Περικλέους, μάλιστα δ' ἀπὸ τοῦ 470 — 430, ἐκτῆσαντο αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι τὴν μεγίστην καὶ λαμπροτάτην ἀκμὴν. Διὰ τοῦ Ὀλυμπίου Περικλέους ὠραίσθη-

¹ Σ. Μ. Ἴδε τὰς ὑπ' ἐμοῦ τῷ 1888 ἐκδοθείσας «ΑΘΗΝΑΣ» σελ. 73 καὶ ἐξῆς.

² Σ. Μ. Ἡ εἰρήνη αὕτη, κίμωνεος συνήθως καλουμένη οὐδέποτε ἐγένετο, ἐπλάσθη δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηνῆσιν ῥητόρων, ὅπως ψέγῃ τοὺς Σπαρτιάτας ἐπὶ τῇ ἐπ' Ἀνταλκίδου τῷ 387—6 εἰρήνῃ, ἣν ὕβριν τῆς Ἑλλάδος λόγῳ τῷ δικαιοτάτῳ καλεῖ ὁ Πλούταρχος. Ἡ ψευδὴς αὕτη εἰρήνη ὑπελαμβάνετο γενομένη εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπ' Εὐρυμέδοντι ποταμῷ τῆς Παμφυλίας διττὴν τοῦ Κίμωνος νίκην, ἥτις ὅμως δὲν ἐγένετο ὡς ἐσφαλμένως νομίζει ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης διατριβῆς τῷ 449, ἀλλὰ τῷ 465, Θουκ. I, 100. Διόδωρ. XI, 60. 61. Πλουτ. Κίμ. 12. Προβλ. Kurtius Gr. Gesch. II⁶, 140. Dunker. Gesch. des Altertums VIII. 168 Anm. und. 208 ff

σαν αἱ Ἀθῆναι δι' ἐξόχων ἀνδριάντων καὶ μεγαλοπρεπῶν κατασκευῶν, ὧν προεῖχον ὁ ναὸς τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς, τὰ προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τὸ Ὠδεῖον, ὅπερ ὠκοδομήθη ἐξ ἐπίτηδες, ὅπως ἐν αὐτῷ καὶ μουσικαὶ διδασκαλαὶ γίνωνται καὶ ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνες τελῶνται.

Ἀλλ' ὅμως ἡ τῶν Ἑλλήνων φιλολογία τὸ πολυτιμότεον αὐτῆς στόλισμα ἔσχεν ἐν ταῖς τραγωδίαις τοῦ **Αἰσχύλου**, τοῦ **Σοφοκλέους** καὶ **Εὐριπίδου**, αἵτινες ἀναζωπυρηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν μεγαλουργῶν ἐκείνων χρόνων καὶ τῆς συναισθήσεως τῆς ἀνακτηθείσης ἀνεξαρτησίας πολὺ ὑπερέβαλον πάντα τὰ προγενέστερα ἔργα τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως κατὰ τὴν μεγαλομέρειαν καὶ τὸ πλῆθος τῶν θεμάτων, κατὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ὑποθέσεων καὶ κατὰ τὴν τελειότητα τῆς ἐκτελέσεως. Ὁ Αἰσχύλος, ὅστις συνεπολέμησε τὰς πρὸς τοὺς Πέρσας μάχας, ἦν πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἐτῶν, ὅτε μετὰ τὴν ἐνδοξον τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι νίκην τῷ 480 π. Χ. ὁ Σοφοκλῆς πεντεκαίδεκάτης ὧν ἐξελέγη διὰ τε τὴν μουσικὴν ἐμπειρίαν καὶ τοῦ σώματος τὸ κάλλος, ὅπως ὡς ἡγεμῶν τοῦ ἐκ νεανιῶν χοροῦ προηγήθη κρούων τὰς τῆς λύρας χορδὰς ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς νικητηρίου ὀρχήσεως. Ὁ δ' Εὐριπίδης ἐγεννήθη τὸ αὐτὸ ἔτος¹ ἐν Σαλαμῖνι. Ὁ Αἰσχύλος εἰσαγαγὼν εἰς τὸ λυρικὸν δράμα τὸν διάλογον ἀντὶ τῶν μέχρι τοῦδε συνήθων δι' ἐνὸς μόνου ὑποκριτοῦ ἐπεισοδίων ἐδίδαξε μόνος τὸν χορὸν ἀποτελοῦντα ἔτι καὶ νῦν τὴν βάσιν τῆς τραγωδίας ἐν τε τῷ ᾄσματι καὶ τῇ ὀρχήσει. Διαρρυθμίσας δὲ τὴν τε σκηνὴν καὶ τὴν τῶν ὑποκριτῶν στολὴν ἐπὶ τὸ συμμετρικώτερον, διεσκεύασε πρῶτος τὴν τραγωδίαν καὶ κατὰ τὴν ὑφὴν τοῦ λόγου καὶ κατὰ τὴν μουσικὴν καὶ κατὰ τὴν φύσιν αὐτῆς ὡς ἐνέπρεπε τῷ ὄντι εἰς καλλιτέχνημα ἀπαράμιλλον. Ὁ μαραθωνομάχος Αἰσχύλος γεννηθεὶς τῷ 525 π. Χ. ἐν Ἐλευσίνι, ἀπεδήμησε περὶ δυσμὰς βίου δραστηριωτάτου εἰς Σικελίαν, ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ Σοφο-

¹ Σ. Μ. Ἡ γνώμη, ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἐγεννήθη τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ ἐγένετο ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία, τυγχάνει πεπλανημένη οὐσα.

κλῆς, ὅστις ἐγεννήθη ἐν τῷ ἐγγύς τῶν Ἀθηνῶν δήμῳ τῆς Ἀττικῆς Κολωνῷ, ἔλαβε νικήσας αὐτὸν τὸν δάφνης στέφανον. Προσεπαυξήσας¹ ὁ περίτεχνος οὗτος τραγωδοποιὸς τοὺς ὑποκριτάς, κατέστησε σπουδαιότερα τὰ τε ἐπαισόδια καθόλου καὶ τὸν χορὸν καὶ ἤγαγε τὰς ἑαυτοῦ τραγωδίας ὡς πρὸς τὴν διαρρύθμισιν καὶ οἰκονομίαν τῶν ὑποθέσεων εἰς μεγίστην τελειότητα. Ὁ Σοφοκλῆς ἐπέζησε τοῦ Εὐριπίδου, ὅς μᾶλλον ἐπὶ ἐπιδείξει καὶ ἐνεργητικότητι ἢ ἐπὶ βαθυγνωμοσύνῃ διεκρίνετο.² Προσθέσας εἰς τὴν τραγωδίαν τὸν **π ρ ὀ λ ο γ ο ν**³ πολὺν ἐπέδρασεν ἐπὶ τὰς ψυχικὰς τῶν ἀνθρώπων διαθέσεις δι' ἰσχυροτέρων ἐπικουρημάτων, εἰσαγαγὼν τούτου ἕνεκα εἰς τὸ δράμα καὶ πάσας τὰς καινοτομίας τῆς μουσικῆς, αἵτινες πρόσφοροι ἦσαν εἰς τοὺς ἰδίους σκοπούς.

Ἡ **τ ρ α γ ω δ ί α**, ἐξαρθεῖσα ὑπὸ τῶν μνημονευθέντων ἀριστοτεχνῶν εἰς τέλειον καλλιτεχνικὸν ἔργον, τὸ μουσικὸν ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων δράμα, ἐν ᾧ ἀρμονικῶς συννηώθησαν ἡ ποίησις καὶ ἡ μουσική, ἡ μιμικὴ καὶ ὄρχησις καὶ ἡ σκηνικὴ μεγαλοπρέπεια καὶ λαμπρότης. Ἔτι μέχρι τῶν ἐνδόξων χρόνων, καθ' οὓς τοῦ λαοῦ τούτου προέστη ὁ μεγαλοφύεστατος τῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνδρῶν Περικλῆς, ἐδιδάσκοντο ἐν Ἀθήναις ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τρία δράματα (**τ ρ ι λ ο γ ί α**), ὧν αἱ ὑποθέσεις ἐλαμβάνοντο ἢ ἐκ τῶν μύθων ἢ ἐκ τῆς ἱστορίας, ἐκ τοῦ αὐτοῦ κύκλου, καὶ ἐν **σ α τ υ ρ ι κ ὀ ν (τ ε τ ρ α λ ο γ ί α)**. Διδασκομένων τῶν δραμάτων, προσήρχοντο εἰς τὸ εὐρύχωρον θέατρον⁴ ἐν ὑπαίθρῳ 20-30 χιλ. θεατῶν⁵ ἢ δὲ διδασκαλία ἀρχομένη ἀπὸ τῆς πρωΐας

¹ Σ. Μ. Ὁ Αἰσχύλος προσέθηκε τὸν δεύτερον ὑποκριτὴν, ὅπως ἀνταγωνισμὸς τις ἐπὶ τῆς σκηνῆς γίνηται· ὁ δὲ Σοφοκλῆς τὸν τρίτον. Κωφὰ πρόσωπα πολλὰ ἠδύναντο νὰ συμπαρίστανται.

² Σ. Μ. Κατὰ Ἀριστοτέλ. ποιητ. 25 ὁ Σοφοκλῆς ἔλεγεν, ὅτι αὐτὸς μὲν «ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους οἷους δεῖ, Εὐριπίδης δὲ οἷοί εἶδιν».

³ Σ. Μ. καὶ τὸν «ἐκ μηχανῆς θεόν».

⁴ Σ. Μ. Περί τοῦ Ἀθήνησι θεάτρου τοῦ Διονύσου ἴδε τὰς ὑπ' ἐμοῦ ἐκθοθείδας «ΑΘΗΝΑΣ» σελ. 47 καὶ 137 καὶ ἐξῆς.

⁵ Σ. Μ. Ἐν τῷ Ἀθήνησι θεάτρῳ τοῦ Διονύσου πλὴν τῶν 16 χι-

έτελεύτα περὶ ἐσπέραν' ἐν δὲ ταῖς ἐορταῖς, αἵτινες διήρουν πολλὰς ἡμέρας, οἷα τὰ μεγάλα Διονύσια, ἐδιδάσκοντο δώδεκα μέχρι πεντεκαίδεκα κατὰ διαδοχὴν τραγωδίαι. Τῶν δραμάτων ὁ διάλογος, ὅστις πάντοτε μέλος¹ καλεῖται, ἡχοδέστερος ἦν καὶ ῥυθμικῶς συμμετρικώτερος ἢ ὁ κοινὸς λόγος καὶ πιθανῶς ὅμοιος πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν καλούμενον recitative.² Ἐν τούτῳ ἠδύναντο οἱ ὑποκριταὶ τὸν μὲν χρόνον νὰ μεταβάλλωσι, μετριάζοντες ἢ ἐπιταχύνοντες αὐτόν, τὰς δὲ φωνὰς αὐτῶν νὰ ὑποβοηθῶσι διὰ τῶν τόνων τῆς λύρας. Ἐν τῷ μονολόγῳ ὅμως, ἐν ᾧ ὁ ὑποκριτὴς μετὰ παρρησίας ἔδει νὰ ἐκδηλώσῃ τὰ διακατέχοντα αὐτὸν σφοδρὰ τῆς ψυχῆς αἰσθήματα, ὑψοῦτο ἅμα πρὸς τὴν ὑπερπληρώσει τῶν αἰσθημάτων καὶ ἡ φωνὴ ἀποτελοῦσα ῥῆσμα (μονωδίαν).³

λιάδων ἐλευθέρων ἀνδρῶν ἀνῆρχοντο καὶ αἱ πολίτιδες γυναῖκες καὶ πλῆθος πολὺ ξένων.

¹ Σ. Μ. Μέλην ἐκαλοῦντο πάντα τὰ ῥήματα καὶ τὰ τῶν ὑποκριτῶν καὶ τὰ τοῦ χοροῦ.

² Σ. Μ. Ὁ διάλογος μέσον τι ἦν ἀπαγγελίας καὶ φῶνης· ἴσως ἢ παρ' Ἀριστοτέλει παρὰ κατὰ λόγῳ. Προβλ. 9, 6 καὶ Πλουτ. Ἠθικ. p. 1140, F. ἢ καὶ τὸ παρ' Ἀριστοξ. Ἄρμον. I. σελ. 18. Meibom. **ΛΟΓΩΔΕΣ ΜΕΛΟΣ** λεγόμενον «λέγεται γὰρ δὴ καὶ λογῶδες τι μέλος τὸ συγκείμενον ἐκ τῶν προσφειδῶν, τὸ ἐν τοῖς ὀνόμασι. Φυσικὸν γὰρ τὸ ἐπιτείνειν καὶ ἀνίεναι ἐν τῷ διαλέγεσθαι». Ἀπορριπτεὰ δὲ φαίνεται ἡμῖν ἡ ὑπὸ Μάλτου (σελ. 58) μετάφρασις τῆς λέξεως recitative διὰ τῆς φράσεως **ΛΟΓΑΟΙΔΙΚΟῦ ΜΕΛΟΥΣ**· διότι ἡ λέξις **ΛΟΓΑΟΙΔΙΚΟΣ** οὔτι περὶ μέλους κυρίως λέγεται, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ μέτρων. **ΛΟΓΑΟΙΔΙΚΟΙ** ἐπὶ παραδείγματι καλοῦνται οἱ στίχοι, ἐν οἷς ὁ ἰσχυρότερος δακτυλικὸς ῥυθμὸς μεταδίδει εἰς τὸν ἀσθενέστερον τὸν τροχαϊκὸν οὕτως ὥστε φαίνονται ὄντες μέσον μεταξὺ ποιητικοῦ καὶ πεζοῦ ῥυθμοῦ. Ἴδε Διογένη. Λαέρτ. 4, 65. Ἀριστείδ. Κοῖντλ. Gaisf. Hefaeist p. 275.

³ Σ. Μ. Μονωδίαις μακραῖς μάλιστα ἐχρήσατο ὁ Εὐριπίδης σκηνικὸς φιλόσοφος ἐπικληθεὶς δι' αὐτῶν δέ, σπουδαιότατα τοῦ δράματος μέρη ἀποτελοῦσάν, ἐξεδήλου ὁ πρωταγωνιστὴς σφοδρὰ τῆς ψυχῆς αἰσθήματα. Σκώπτων τὸν Εὐριπίδην ὁ πολεμιώτατος αὐτοῦ Ἀριστοφάνης ἐν Βατράχοις λέγει, ὅτι ἀνέτρεφε μονωδία τὸ δράμα· προβλ. στίχ. 1330.

Ἵψος καὶ βάθος, μῆκος καὶ βραχύτης τῶν τόνων ἦσαν σύμφωνα καθ' ὠρισμένους κανόνας οὕτως, ὥστε καὶ δυνατὸν ἦν αὐλὸς συνοδεύων νὰ παρακολουθῇ τόνον πρὸς τόνον τῇ οὕτω πως κανονισθεῖσῃ μελωδίᾳ. Ἄν ὅμως τοιαῦτα κατὰ ῥυθμικοὺς κανόνας (νόμους) συντεθειμένα ἄσματα καὶ χρονικὴν συμμετρίαν εἶχον, ἄδῃλον, εἰ καὶ οἱ τὸ ζήτημα τοῦτο πολλάκις ἐρευνήσαντες καὶ λεπτομερῶς ἐξετάσαντες οὐδέποτε εἰς πιθανόν τι ἐξαγόμενον ἐξίκοντο. Ὁ τραγῳδός, ὅστις συνήθως καὶ αὐτὸς ἐλάμβανε μέρος ἐν τῇ ἐκτελέσει, συνετίθει ἅμα καὶ τὰς μελωδίας καὶ ἐδίδασκεν αὐτὸς τοὺς τε ὑποκριτὰς τοὺς θεατρικοὺς χαρακτῆρας τῶν προσώπων καὶ τὸν χορὸν δι' ἐπαναλαμβανομένης ὑποβολῆς καὶ ὑπαγορεύσεως ἐπεξηγῶν καὶ προάδων μόνος. Ὁ χορὸς ἐπὶ μὲν Αἰσχύλου συνίστατο ἐκ πεντήκοντα¹ προσώπων, ὕστερον ὅμως ἡλαττώθη εἰς πεντεκαίδεκα. Τὰ ἀδόμενα ὑπὸ τοῦ χοροῦ² ἦσαν τῷ ὄντι ἄσματα· αἱ δ' ἁρμο-

¹ Ὁ κύκλιος διθυραμβικός ἐπὶ Ἀρίονος χορὸς συνίστατο κατ' ἀρχὰς ἐκ 50 προσώπων, ἅτινα ὕστερον ἐγένοντο ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα διαιρεθέντα εἰς 4 δωδεκάδας, ὧν πάλιν ἐκάστην δωδεκάδα εἶχον τὰ 4 δράματα τῆς Αἰσχύλου τετραλογίας (3 τραγῳδαὶ καὶ 1 σατυρικός). Ὑστερον ὅμως ὁ Σοφοκλῆς νῦξινσε τοὺς χορευτὰς ἀπὸ 12 εἰς 15 παραμείναντας καὶ ἐπὶ τῶν Εὐριπίδου δραμάτων. Ὁ χορὸς ἴστατο ἐν τῷ κέντρῳ τῷ καὶ χθαμαλωτάτῳ τοῦ θεάτρου μέρει καλουμένῳ ὀρχήστρα, ἥτις κατὰ τὸν κ. Doerpfeld ἰσόπεδος ἦν πρὸς τὴν σκηνὴν, ὑπολαμβανομένην συνήθως πολλῇ ὑψηλοτέρᾳ κατὰ τὰ περιδωθέντα τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου λείψανῳ. Ἡ τοιαύτη ὅμως τῆς σκηνῆς μετασκευὴ ἐφ' ὑψηλοτέρου ἐδάφους ἐγένετο ἐν ὑστέροις χρόνοις, καθ' ἃ ἀπέδειξεν ὁ περιφανὴς ἀρχαιοδιφης οὗτος ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἐν Μεγαλοπόλει θεάτρου. Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ὀρχήστρας ἦν ἡ θυμέλη, περὶ ἣν ἀντικαταστήσαν τὸν τοῦ Διονύσου βωμόν, περὶ ὃν ὠρχεῖτό ποτε ὁ ἐπ' Ἀρίονος χορὸς, καθίστατο τὸ κατ' ἀρχὰς οὗτος ἐν τάξει, κύκλιος· ὅτε ὅμως δραματικὸν προσέλαβε χαρακτῆρα, ἐγένετο κατὰ τοὺς ἀρχαίους γραμματικούς τετραγώνος, τρέψας τὸ μέτωπον πρὸς τὴν σκηνὴν μετὰ αὐτῆς καὶ τῆς θυμέλης, ὅπως μετὰ τῶν δρώντων τῆς τραγῳδίας προσώπων εὐκόλως διαλέγεται.

² Σ. Μ. Ἐναλασσομένων τῶν ῥυθμῶν συμμετεβάλλετο καὶ ἡ ἁρμο-

νίαι, αἱ διὰ τὰ ἄσματα ταῦτα συντεθειμέναι, τοσοῦτον ἦσαν ἀπλαῖ, ὥστε ἐνίοτε οἱ θεαταὶ συνήδων τοιαύτας γνωστάς αὐτοῖς μελωδίας. Ὁ χορὸς συνιστάμενος πάντοτε ἐξ ἀνδρῶν, καὶ ἂν γυναῖκες ἔδει νὰ ἀποτελῶσιν αὐτόν, ὠδηγεῖτο ὑπὸ τοῦ κορυφαίου καὶ ἐξῆρχε τῶν ὑπὸ ὀργάνων συνοδευομένων ἁσμάτων διὰ μεγαλοπρεποῦς βαδίσματος καὶ μιμικῶν ὀρχήσεων ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κινήσεις τῶν ὑποκριτῶν ἦσαν ἀείποτε μεγαλοπρεπεῖς μετὰ χάριτος γινόμεναι καὶ ῥυθμοῦ, ὥστε πᾶσα τῆς τραγωδίας σκηνὴ νὰ ἐνδεικνύη ἅμα πλαστικὴν εἰκόνα εὐστόχως διατεταγμένην. Ἐνίοτε τοῦ ἁσματος ἐξῆρχον εἰς ἡ δύο αὐλοὶ· ἄλλως ὅμως συνώδευον τὰ μουσικὰ ὄργανα τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συλλαβικὸν ἄσμα ἢ ἐν ὁμοφωνίᾳ ἢ ἐν διὰ πασῶν συμφωνίᾳ (ἐν Octave) ἢ συνεπήχουν, ὅπως τηρήσωσι τὸν ῥαψωδοῦντα ὑποκριτὴν εἰς βαρὺν ἢ ὑψηλὸν τόνον, ὅστις ἔπρεπε ν' ἀναλογῇ πρὸς τὴν θέσιν αὐτοῦ. Ἐνίοτε δ' ὑπεδήλουν τὰ ὄργανα καὶ μόνον τὸν ῥυθμόν, ὅστις ἀπετέλει παρ' Ἑλλήσι χάριν ἀπαράμιλλον τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς, καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις ἐνεδεικνυτο διὰ πλαταγήματος κογχυλίων ἢ διὰ τοῦ κρότου, ὃν ἐποίουν τὰ ὑποδήματα σιδηρᾷ ἔχοντα πέλματα.

νία· διότι ὡς δι' ἐκείνων οὕτω καὶ διὰ τῆς μουσικῆς ἐξεδήλου ὁ χορὸς κατὰ τὰ ἐπὶ τῆς σκηνῆς δρώμενα τὰς τῆς ψυχῆς διαθέσεις, ὅτε μὲν ἐκφράζων θαῖψιν ἐπὶ τοῖς γινόμενοις, ὅτε δὲ φόβον περὶ τοῦ μέλλοντος, ὅτε δὲ χαρὰν καὶ εὐθυμίαν. Καὶ αὗται δὲ αἱ στροφαὶ καὶ ἀντιστροφαὶ ἐκ τῶν κόμμων (κοπετῶν, θρήνων) προελθοῦσαι διάφορον εἶχον μουσικὴν σύνθεσιν κατὰ τε τὸν ῥυθμόν καὶ τὴν διάφορον ἐκδήλωσιν τῶν τῆς ψυχῆς διαθέσεων, ἐκδηλουμένων καὶ δι' ὀρχηστικῶν κινήσεων μᾶλλον ἢ ἥττον ζωηρῶν. Ἐν τῷ ποικιλωτάτῳ διαλόγῳ δὲν συνῆδεν ἐν πολυφωνίᾳ ὁ χορὸς ἅπας πάντοτε (Αἰσχύλ. Πέρσ. 153 καὶ 154), ἀλλὰ κατὰ τὰς περιστάσεις ὅτε μὲν μέρος τοῦ χοροῦ, τὸ ἡμιχόριον, (Σχολ. εἰς Αἰσχύλ. Εὐμεν. 139. ἐπτὰ ἐπὶ Θῆβ. 94. 1066. Σοφοκλ. Αἴ. 866. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. 117. Εὐριπ. Ἴων 184), ὅτε δὲ εἰς μόνος χορευτῆς ὡς ἀντιπρόσωπος πάντων.

¹ Σ. Μ. Οἱ νόμοι ἢ ὡς ἐν τῇ συνθηκῇ λέγομεν οἱ σκοποὶ, ἢ ὡς ὁ Πλάτ. ἐν πολιτείᾳ δ' 424. C. λέγει : τρόπος ᾧ δῆς καὶ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἡ χοί.

Ἐν ταῖς Ἀθήνῃσι σχολαῖς ἐδιδάσκετο ἥδη ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῶν ὑπὸ Σόλωνος¹ (594) πλὴν τῆς γυμναστικῆς καὶ γραμματικῆς, τῆς ἱστορίας καὶ μαθηματικῆς καὶ ἡ μουσική. Ἐπὶ Περικλέους ὅμως τοσοῦτον διεδόθη ἡ ἐλευθέριος αὕτη τέχνη, ὥστε ἀπαραίτητος τούντεῦθεν ὑπελαμβάνετο πρὸς παιδευσιν. Περὶ τὴν μουσικὴν ἡσχολοῦντο καὶ ὁ Σωκράτης καὶ αὐτὸς ὁ Περικλῆς, ὅστις διδάσκαλον ἔσχε τὸν κοινὸν ἀμφοτέροις τούτοις φίλον Δάμωνα.² Αἱ ὅλως ἴδιαι καὶ πρωτότυποι συνθέσεις τοῦ μελοποιοῦ τούτου, ὅστις καὶ ὡς σοφιστὴς γινώσκεται, φαίνεται, ὅτι οὐδέποτε ἀπέτυχον τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωκομένης ἐπιδράσεως. Ὅτε δέ ποτε ὁ ἥχος ἀγρίου φρυγικοῦ αὐλοῦ σφοδρῶς ἐξήγειρε καὶ κατετάραξε νεανίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συμποσιάζοντας καὶ οἶνῳ βεβαρυμένους, κατεπράυνεν ὁ Δάμων διὰ τινος σεμνῆς κατὰ δώριον τρόπον ἐκτελεσθείσης μελωδίας. Ὡς δὲ μέχρι τοῦδε ἀγαπητότατον ὄργανον ἦν ἡ λύρα, οὕτω τούντεῦθεν ἡγαπήθη ὁ αὐλὸς μάλιστα. Ἐν θρησκευτικαῖς θυσίαις καὶ τοῖς ἐν θεάτροις χορικοῖς ᾠμασι χοῦσις ἐγένετο αὐλῶν· ἐνίοτε δὲ καὶ ποιηταὶ καὶ ὑποκριταὶ καὶ ῥήτορες ἔτι ὁμιλοῦντες συνοδεύοντο δι' αὐλοῦ, οὗ ὁ ἥχος σύμμετρος ἦν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἀπαγγελλομένων. Ἐν χρήσει δ' ἦσαν ὁ ἀπλοῦς αὐλὸς καὶ ὁ διαυλὸς ἴσου ἢ ἀνίσου μεγέθους κεκοσμημένος δι' ἐπιγλωττίδος, ἐπιτιθεμένης ἐπὶ καλαμίνων

¹ Σ. Μ. Πλὴν τῶν γυμνασίων (γυμναστηρίων), δημοσίων ὄντων, δὲν εἶναι μεμαρτυρημένον, ὅτι ὁ Σόλων ἴδρυσεν σχολὰς καὶ δὴ δημοσίας. Τούναντίον γνωστὸν τυγχάνει μάλιστα, ὅτι ἡ τῶν παιδων ἀγωγή καὶ παιδεύσις καὶ κατὰ τὴν πολιτικὴν ἔτι ἀκμὴν τῶν Ἀθηναίων ἀνατεθειμένη ἦν εἰς τε τὸν οἶκον (μέχρι τοῦ 6 τῆς ἡλικίας ἔτους) καὶ εἰς τοὺς παιδαγωγούς, οἵτινες πρὸς τῇ κατ' οἶκον ἐπιμελείᾳ ὠδήγουν τοὺς παῖδας ἀπὸ τοῦ 6 ἔτους τῆς ἡλικίας εἰς τὰ σχολεῖα, ἰδιωτικὰ ὄντα, ὅπως ἐκμάθωσι τὸν Ὅμηρον, μουσικὴν καὶ ἄλλα μαθήματα καὶ εἰς τὰς παλαίστρας καὶ τὰ γυμνάσια πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἀσκήσιν.

² Σ. Μ. Περὶ Δάμωνος ἴδε Πλατ. Λάχ. 180, Δ. 197, Δ. Πολιτ. γ' 400, Β. Ἀθῆν. XIV, 628.

αὐλῶν διαφόρων εἰδῶν. Ἐπιφανεῖς ἰδίως καὶ πολυθρύλητοι ἦσαν καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διεσπαρμένοι οἱ Θηβαῖοι αὐληταί, ὧν μάλιστα προεῖχεν ὁ **Ἀντιγενίδας**,¹ μαθητὴς γενόμενος τοῦ **Φιλόξενου**² ὀνομαστοῦ καὶ ὡς ποιητοῦ.

¹ Σ. Μ. Ἀντιγενίδαι αὐληταί δύο ἐγένοντο Θηβαῖοι ἀμφότεροι· διὸ καὶ συγχέονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ διὰ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τὸν τῆς γεννήσεως τόπον καὶ διὰ τὸ ἐπιτήδευμα. Τούτων ὁ μὲν ἦκμασεν ἐπὶ Περικλέους, ὅστις Ἀλκιβιάδῃ τῷ ἀνεψιῷ ἐπέστειλεν αὐτὸν διδάσκαλον τῆς μουσικῆς (Γέλλ. XV, 17. Σουίδ.)· ὁ δέ, ὁ καὶ μεταβολὰς ἐπενεγκὼν ἐν τῇ τοῦ αὐλοῦ κατασκευῇ, ἐπὶ Ἐπαμεινώνδου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου. Ἐπώνυμοι ταύτῃ ἐγένοντο οἱ κατὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ σύστημα διδάσκοντες καὶ ᾠσματα συντιθέντες Ἀντιγενίδειοι (Πλουτ. περὶ μουσ. XXI. Περὶ τῆς Ἀλέξ. τύχης II, 2. Θεοφρ. Περὶ φυτῶν ἱστορ. IV, 11, 4. Quintil. I, 11, 7).

² Σ. Μ. Φιλόξενος ὁ Κυθήσιος (Σουίδ. Ἡσίοχ. Διοδ. XIV, 46. Ἀθην. I, 6 καὶ 7. XV, 692) αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ Λακεδαιμονίων τὰ Κύθηρα ἀλόντων καὶ ἀγορασθεὶς εἶτα ὑπὸ Ἀγισύλου τινός, παρ' ᾧ μύργμνη ἐκλήθη, ἐπωλήθη μετὰ τὴν τούτου τελευταίαν ὑπὸ Μελανιπίδου τοῦ διθυραμβοποιτοῦ, ὃς ἐδίδασκεν αὐτὸν τὴν λυρικὴν ποίησιν. Ὁ Φιλόξενος γνωριμώτερος ὢν ὥς διθυραμβογράφος μᾶλλον, διατρίβων ἐν Συρακούσαις παρὰ Διονυσίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ, ἐρρίφθη ὑπὸ τούτου εἰς τὰ λατομεῖα· διότι ἠρνεῖτο νὰ ἐπαινέσῃ τὰ ποιήματα τοῦ τυράννου μολχθὲρ ὄντα (Παυσ. II, 3. Διοδωρ. XV, 6). Διαλλαγείς ὁμῶς ὁ Διονύσιος τῇ τῶν φίλων παρακλήσει πρὸς τὸν Φιλόξενον παρέλαβε πάλιν ἐπὶ τὸ συμπόσιον καὶ ἐπιηρώτησεν αὐτὸν «ποῖά τινα φαίνονται τὰ ποιήματα». Ὁ δὲ «ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶπε, τοὺς δ' ὑπηρετάς τοῦ Διονυσίου προσκαλεσάμενος ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀπαγαγεῖν ἐς τὰς λατομίας. Διὰ τὴν εὐτραπελίαν τῶν λόγων τούτων μειδιάσας ὁ Διονύσιος ἤνεγκε τὴν παρρησίαν, τοῦ γέλωτος τὴν μέμψιν ἀμβλύνοντος». Ἀπὸ Σικελίας ὁ Φιλόξενος ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα κομίζων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ Λαίδα νεωτέραν ὑπὸ Διονυσίου δωρηθεῖσαν (Σχολ. Ἀριστοφ. Πλούτ. 179. Πλουτ. Ἀλκιβ. 39.), ἐντεῦθεν δ' εἰς Ἀσίαν, ἐν ᾗ κατὰ Σουίδαν ἀπέθανεν ἐν Ἐφέσῳ. Ἀλεξάνδρος ὁ μέγας ἠκροᾶτο, τοῦ Ἀντιγενίδου ἀναγινώσκοντος, τῶν ποιημάτων αὐτοῦ (Πλουτ. Ἀλέξ. 8. Σουίδ. ἐν λέξει Ἀντιγενίδας), ἅτινα οἱ μὲν τῶν Ἀρκάδων παῖδες ἐδιδάσκοντο (Ἀθην. XIV, 226. Πολυβ. IV, 20, 9), ὁ δ' Ἀριστοφάνης (κατὰ Πλουτ. περὶ μουσ. XXX) σφοδρῶς προσέβαλε. Λέγει δ' ὁ Πλούταρχος τὰ ἐξῆς. «Καὶ Ἀριστοφάνης ὁ κωμικὸς μνημονεύει Φιλόξενον καὶ φησὶν, ὅτι εἰς τοὺς

Ὁ Ἀντιγενίδας φαίνεται, ὅτι οὕτω διὰ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ὁπῶν ἐβεβλῆκε τὸν αὐλόν, ὥστε ἡδύνατο δι' αὐτοῦ ν' αὐλῇ καὶ τοὺς πέντε ἑλληνικοὺς νόμους (τρόπους ᾠδῆς), ἀναγκαίου ἐν τοῖς προτέροις χρόνοις ὄντος πρὸς πάντα τρόπον ᾠδῆς ἰδίου, κεχωρισμένου αὐλοῦ. Πολλάκις ὁ Ἀντιγενίδας συνώδευε τὰ ἄσματα τοῦ διδασκάλου διὰ τοῦ αὐλοῦ· παρ' ὀλίγον ὅμως ἐποιεῖτο τὸν παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινον. Πρὸς τινα δὲ τῶν μαθητῶν, ὅστις νύλησε μὲν θαυμασίως, ὀλίγον δ' εὐδοκίμησεν εἶπέ ποτε τοῦ λοιποῦ αὐλῆσον ταῖς μουσαῖς καὶ μοί.

Ὡς μέγα δυνάμενοι ἀνακαινιστὰι καὶ προοδισταὶ τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς ἀπαντῶσι περὶ τὸ τέλος τῆς χρονικῆς ταύτης περιόδου **Φρύνης** ὁ Μυτιληναῖος καὶ ὁ τούτου δεινὸς ἀντίπαλος **Τιμόθεος** ὁ Μιλήσιος, οἵτινες ἔτυχον μὲν μεγίστων τιμῶν ὑπὸ τῶν συγχρόνων, θαυμαζόντων αὐτούς, ὑπέστησαν ὅμως καὶ μομφὰς δριμείας ἐπὶ ταῖς καινοτομίαις ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων μάλιστα ὑπελαμβάνοντο ἀμφοτέροι ὥς οἱ αἰτιοὶ τῆς ταχείας μετ' αὐτοὺς παρακμῆς τῆς μουσικῆς. Ὁ Φρύνης προσθέσας δύο ἔτι χορδὰς εἰς τὴν κιθάραν, ἥτις πολέμιον δεινὸν καὶ ἀντίζηλον ἐπικίνδυνον νὰ πολεμήσῃ εἶχε τὸν νῦν προέχοντα καὶ προτιμώμενον αὐλόν, ἐτροποποίησεν ἐπὶ τὸ ποικιλώτερον τὸ ἄσμα. Τούτου ἕνεκα ὅμως τὰ ἄσματα αὐτοῦ φορτικώτερα καὶ ποικιλώτερα ὑποληφθέντα κατεχλευάσθησαν καὶ κατεκρίθησαν δεινῶς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν νεφέλαις (960—975).

Δίκαιος λόγος.

«Λέξω τοῖνυν τὴν ἀρχαίαν παιδείαν, ὥς διέκειτο,
»ἥτι' ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἤνθον καὶ σωφροσύνην νεόμιστο.
»Πρῶτον μὲν γὰρ ἔδει παιδὸς φωνὴν γρύξαντος μηδὲν ἀκοῦσαι·

κυκλίους χοροὺς μέλην εἰσπνέγκατο. Ἡ δὲ μουσικὴ (προσωποποιουμένη) λέγει ταῦτα·

Ἐξαρμόσιους ὑπερβολαίους τε ἀνοσίους
καὶ νιγλάρους (αὐλοῦς, οὓς οἱ παλαιοὶ ἐπὶ τῇ κωπηλασίᾳ ἔχρωντο) ὥσπερ τετὰς
[ῥαφάνους ὀλην

κάμπτων με κατεμέστωσαν.

»εἴτα βαδίζειν ἐν ταῖσιν ὁδοῖς ἐντάκτως εἰς καθαριστῶν
 »τοὺς πωμήτας γυμνοὺς ἀθρόους, καὶ κριμνώδη καταίφει.
 »Εἴτ' αὖ προμαθεῖν, ἅσμι' ἐδίδασκεν, τῷ μηρῷ μὴ ξυνέχοντος,
 »ἢ Παλλὰδα περσέπολιν δεινὰν, ἢ Τηλέπορον τι βόαμα,
 »ἐντεταμένους τὴν ἁρμονίαν, ἣν οἱ πατέρες παρέδωκαν.
 »Εἰ δέ τις αὐτῶν βομολοχεύσαιτ', ἢ κάμψαιέν τινα καμπήν,
 »οἷας οἱ γὰρ κατὰ Φρῦνιν ταύτας τὰς δυσπολοκάμπτους,
 »ἐπετίθετο τυπόμενος πολλὰς εἰς τὰς Μούσας ἀφανίζων».

Ὁ Φρῦνις, τελουμένων τῶν Παναθηναίων τῷ 457, ὁ
 πρῶτος ἐγένετο, ὅστις ἀγωνισθεὶς πρὸς κιθάραν ἐστεφα-
 νώθη· ἐν τοῖς ἐν Σπάρτῃ ὅμως τελουμένοις Καρνείοις θέ-
 λων νὰ μετὰσχη τῶν μουσικῶν ἀγώνων διὰ τῆς ἐννεα-
 χόρδου κιθάρας παρηνέθη ὑπὸ τῶν Ἐφόρων πρὸ τῆς προσ-
 ελεύσεως νὰ ἀποκόψῃ εἴτε τὰς βαρυτέρας εἴτε τὰς ὀξυ-
 τέρας χορδὰς κατ' ἰδίαν αὐτοῦ ἐκλογήν.¹ Ὁ Τιμοθέος
 νικήσας τὸν κρουματοποιδὸν τοῦτον ἐν ᾧδῃ ὑπέστη καὶ
 αὐτὸς ὀλίγον μετὰ τὸ συμβὰν τοῦτο χρόνον ἀτυχίαν ἐτι
 σκληροτέραν ἐξωσθεὶς τῆς Σπάρτης· διότι προσέθηκεν εἰς
 τὴν κιθάραν τέσσαρας ἐτι νέας χορδὰς. Οἱ Σπαρτιάται ἐπι-
 δαλόντες τῷ Τιμοθέῳ τὴν ζημίαν ταύτην, διασωθεῖσαν
 ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Βοηθίου,² ἀφορμὴν ἔσχον, ὅτι τὴν τε ἀκου-
 στικὴν τῶν νέων αἰσθησὶν διέφθειρε διὰ τοῦ πολλαπλα-
 σιασμοῦ τῶν χορδῶν καὶ τὰ πρότερον ἀπλᾶ καὶ συμμε-
 τρικά ἄσματα διελυμαίνετο διὰ τῶν νέων μελωδιῶν, ἐκ-
 τεθυλυμένον καὶ ποικίλον καὶ περίτεχνον χαρακτηῖρα ἔχου-
 σῶν. Παρὰ ταῦτα ὅμως οἱ κιθαρωδικοὶ αὐτοῦ νόμοι, τὰ

¹ Σ. Μ. Παρ' Ἀθηναίῳ (XIV, 636) ταῦτα λέγονται περὶ Τιμοθέου
 ὀλίγον παρηλλαγμένα. Ἐπιθι Ἡσύχ. Πλουτ. Περὶ μουσ. VI. Ἀθῆν.
 XIV, 638. Παρὰ δέ τοῖς Λακωνικ. ἀποφθ. τοῦ Πλουτ. ἀναγινώσκομεν
 ἐν κεφ. VIII «Ἐμνηστῆς, ἔφορος Φρύνιδος τοῦ μουσικοῦ σκεπάρνῳ
 τὰς δύο τῶν ἐννεὰ ἐξέτεμεν, εἰπὼν, μὴ κακούργει τὴν μουσικὴν».

² Σ. Μ. Βοηθ. Περὶ μουσ. 1. Πλουτ. Περὶ μουσ. XII. XXX. Οἱ νό-
 μοι τοῦ Τιμοθέου, ὥσπερ καὶ οἱ τοῦ Φιλοξένου ἀγαπητοὶ ἦσαν
 παρὰ τοῖς Ἀρκάδι. Παρῆν δὲ καὶ ἐν τοῖς γάμοις Ἀλεξάνδρου τοῦ
 μεγάλου μετ' ἄλλων μουσουργῶν. Ἀλλ' ἔζησε μέχρι τῶν χρόνων
 τούτων; (Ἀθῆν. XII, 538. XIII, 565. XIV, 626. 636. 657. Πausan.
 III, 12. 10. Quintil. II, 3. Σουίδ. Πλουτ. Λακεδαιμ. ἐπιτηδεύμ. XVII.

λυρικά καὶ διθυραμβικά ἄσματα τοιαύτης ἔτυχον εὐκλεοῦς φήμης, ὥστε οἱ Ἐφέσιοι χιλίους ἔδοσαν αὐτῷ δαρεικούς, ὅπως πανηγυρικὸν συνθέσῃ ὕμνον ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν ἑγκαινίων τοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ναοῦ.

Ἡ καινοφανὴς καὶ καινότροπος μουσικὴ ἐπαγωγότερα καὶ ἐμφαντικότερα οὔσα ἐκτάτο ἐπὶ μᾶλλον πλείονας ὁπαδούς, εἰ καὶ οἱ προασπισταὶ τῆς παλαιᾶς, ἀπλουστέρας οὔσης, νὰ ἀναστείλωσι προθυμοῦντο τὴν πρόοδον καὶ ἐπίδοσιν αὐτῆς. Πλὴν ἄλλων καὶ Φερεκράτης ὁ Ἀθήνηθεν ποιητῆς δεινῶς μαστιγοῖ καὶ ἐπισκώπτει ἐν τῇ τραγωδίᾳ Χείρωνι τοὺς ἐλευθέραν χρῆσιν τῶν τόγων ποιουμένους διὰ τῶν ἐπομένων, ἅτινα ἡ μουσικὴ προσωποποιουμένην ἀπαγγέλλει ὥς σκληρῶς κακουμένη καὶ ὑβριζομένη.

Λέξω μὲν οὐκ ἄκουσα· σοὶ τε γὰρ κλέειν
ἐμοὶ τε λέγει θυμὸς ἡδοτὴν ἔχει.
Μουσική. Ἐμοὶ γὰρ ἦρξεν τῶν κακῶν Μελανιπιδίης
ἐν τοῖσι πρώτοις, ὅς λαθὼν ἀνῆκε με,
χαλαρωτέρων τ' ἐποίησε χορδαῖς δώδεκα.
Ἀλλ' οὐδ' ὅμως οὗτος μὲν ἦν ἀποχρῶν ἀνὴρ
ἔμοιγε πρὸς τὰ νῦν κακά —
Κινισίας δέ, ὁ κατάρτος Ἀττικός,
ἐξαρμοῖους καμπὰς ποιεῖν ἐν ταῖς στροφαῖς
ἀπολώλεκε μ' οὕτως, ὥστε τῆς ποιήσεως
τῶν διθυράμβων, καθάπερ ἐν ταῖς ἀσπίσιν,
ἀριστέρ' αὐτοῦ φαίνεται τὰ δεξιὰ.
Ἀλλ' οὐκ ἄν εἴποις οὕτως, ἦν ὅμως ὅμως.¹
Φρῦνις δ' ἴδιον στρόβιλον ἐμβαλὼν τινα
κάμπτων με καὶ στρέφων, ὅλην διέφθορεν,
ἐν πέντε χορδαῖς δώδεκα ἁρμονίας ἔχων.
Ἀλλ' οὐδ' ἔμοιγε χ' οὕτως ἦν ἀποχρῶν ἀνὴρ·
εἰ γάρ τι κατήρματεν, αὖθις ἀνέλαβεν.
Ὁ δὲ Τιμόθεος μ', ὦ φιλάττη, κατορώρυχε
καὶ διακέκραικ' ἀλοχίστα.

Δικαιοσύνη

Ποῖος οὕτοσι

Τιμόθεος ;

Μουσική

Μιλήσιός τις πυρρίας

κακά μοι παρέσχεν οὗτος ἅπαντας, οὗς λέγω,
παρὲλθόντων ἄγων ἐκτραπέλους μυρμηκίας.
Κἄν ἐντύχη σὺ μοι βαδίζούσῃ μόνῃ
ἀπέδυσσε, κἀνέλυσε χορδαῖς δώδεκα.¹

¹ Σ. Μ. "Ἡ ἄλλως «ἀλλ' οὐδ' ἀνεκτὸς ἦν οὗτος ὅμως ἐμοί»,

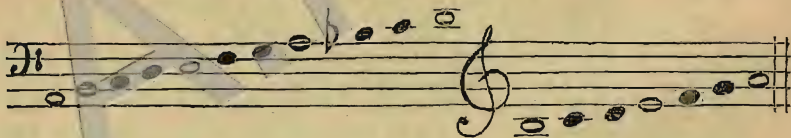
¹ Σ. Μ. Πλουτ. Περὶ μουσ. XXX.

Περὶ τῆς ἐπιτελεσθείσης ἀναπλάσεως τοῦ συστήματος τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα μνημονευθέντων ἀνακαινιστῶν διαφωνοῦσι μὲν οἱ συγγραφεῖς, πάντες ὅμως οἱ μετὰ τὸν προμνημονευθέντα Ἀριστόξενον θεωρίας μουσικῆς συγγράψαντες τὴν ἐξῆς προβάλλουσι κλίμακα, πεντεκαίδεκα περιλαμβάνουσιν τόνους εἰς δύο διὰ πασῶν.

La, Si do re mi fa sol la, si do re mi fa sol la

Ὁ ἐκτός τοῦ τετραχόρδου ὦν βαρύτατος τόνος ἑκαλεῖτο προσλαμβανόμενος. Ἀπὸ τοῦ Εὐκλείδου ὅμως εὗρηται ἐνίοτε τὸ τονιαῖον τοῦτο σύστημα ἔτι ἐπὶ νῦν ξημένον δι' ἐνὸς πρὸς τὸ δεύτερον «συνημμένον τετραχόρδου», δι' οὗ ἀμεταβλήτως καθωρίσθη τὸ ἐξ ὀκτωκαίδεκα τόνων, ἢ, ἐπειδὴ δύο τούτων διττῶς ὑπάρχουσι, κυρίως ἐκ δέκα καὶ ἐξ συνιστάμενον τόνων μέγιστον ἢ ἀμετάβλητον καλούμενον σύστημα τὸ ἐξῆς:

τετράχορδ. τετράχορδ. τετράχορδ. τετράχορδ. τετράχορδ.
ὑπατον. μέσον. συνημμένον. διεzeugμένον. ὑπερβολαῖον.

- 1 προσαυξανόμενος.
- 2 ὑπάτη ὑπάτων.
- 3 παρυπάτη ὑπάτων.
- 4 λιχανὸς ὑπάτων.
- 5 ὑπάτη μέσων.
- 6 παρυπάτη μέσων.
- 7 λιχανὸς μέσων.
- 8 μέση.
- 9 τρίτη συνημμένων.
- 10 παρανήτη συνημμένων.
- 11 νήτη συνημμένων.
- 12 παραμέση.
- 13 τρίτη διεzeugμένων.
- 14 παρανήτη διεzeugμένων.
- 15 νήτη διεzeugμένων.
- 16 τρίτη ὑπερβολαίων.
- 17 παρανήτη ὑπερβολαίων.
- 18 νήτη ὑπερβολαίων.

Ἐν τῷ ἀποσπάσματι τοῦ Φερεκράτους, ὃπερ ἐν τοῖς ἔμ-
προσθεν κατεχωρίσαμεν, προσβάλλεται ὡς πρὸς πάντας
τοὺς ἐν αὐτῷ μνημονευθέντας μετασχηματισμοὺς τῆς μου-
σικῆς, ἡ πρακτικὴ χρῆσις δὲ ὡς δεκάδι ἁφ' ὧν τό-
νων ἡ χορδῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀρχαιότατος τῶν παρ' Ἑλ-
λῆσι περὶ μουσικῆς συγγραψάντων Ἀριστόξενος σπουδά-
ζει καὶ θεωρητικῶς νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι ἡ διὰ πασῶν (Octave)
διαιρεῖται εἰς δώδεκα ἴσα ἡμιτόνια, φαίνεται, ὅτι οἱ μου-
σουργοί, τελευτώσης τῆς ἐνδόξου ταύτης περιόδου τῆς
μουσικῆς, ἦσαν ἥδη χρωματικοί,¹ ὥς οἱ ἐν τῇ ἐσπερίᾳ
Εὐρώπῃ νοοῦσι. Τὰ ἔργα ὅμως αὐτῶν φαίνεται, ὅτι ὁμοίως
διεπολεμήθησαν ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν τῆς παλαιᾶς διατονικῆς
μουσικῆς, ὥσπερ ἐν δεκάτῳ ἔκτῳ αἰῶνι μ. Χ. τὰ ἔργα τῶν
χρωματικῶν, οἵτινες ὀφείλουσι τὴν σύστασιν αὐτῶν εἰς
τοὺς ἀποπειραθέντας νὰ ἐφαρμόσωσι τὰ ἀρχαῖα τῶν Ἑλ-
λῆνων τονιαῖα γένη εἰς τὴν νεωτέραν μουσικὴν.

V

ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

440—μέχρι 506 π. Χ. καὶ πέραγε.

ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ

Οἱ ἐν τῇ προηγουμένη περιόδῳ ἀκμάσαντες λυρικοὶ ποι-
ηταὶ Πίνδαρος καὶ Κόριννα καὶ Σιμωνίδης, ἔτι δὲ οἱ τρα-
γικοὶ Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης καὶ οἱ ἐξοχοὶ
μουσοπόλοι Ἀντιγενίδας, Φρύνιχος καὶ Τιμόθεος σύγχρο-

εῖσθ' ἡν ὁ ἰωνικὸς ἀλφάβητος ἐξ 24 γραμμάτων ἐν χρήσει. Τὸ
ἔτος δὲ τοῦτο, καθ' ὃ καὶ ἡ μετὰ τὴν πτώσιν τῶν 30 τυράννων ἀπο-
κατάστασις τῆς τοῦ Σόλωνος νομοθεσίας ἐγένετο, ἀποτελεῖ ἀρχὴν
χρονολογίας. (Διοδώρ. XIV, 12. Δημοσθ. XXIV § 42. 133 καὶ 134.
XLIII § 51. Λυσίου, λόγος XXI § 4. Πλουτ. Ἀριστείδ. 1, 25. Λουκ.
Ἑρμότιμ. 76).

¹ Σ. Μ. Οἱ δι' ἡμιτονίων συνθέσεις ποιοῦντες μουσουργοί.

νοι ἦσαν ἴσῃν ἔχοντες δημιουργικὴν δύναμιν, ἐξικομένης δι' αὐτῶν τῆς τε ποιήσεως καὶ μουσικῆς εἰς τὸ ἅπτον τῆς τελειότητος. Ἐπειδὴ δ' οἱ λυρικοὶ καὶ τραγικοὶ τὰς τῶν ποιημάτων ὑποθέσεις ἐκ τε τοῦ παρελθόντος ἔλαβον καὶ τοῦ παρόντος περιτέχνως ἐρμηνεύσαντες πάσας τὰς τῆς ψυχῆς διαθέσεις καὶ περιπαθήσεις καὶ τὰς παραφόρους τοῦ ἀνθρώπου ἐπιθυμίας, οὐδὲν τοῖς μουσουργοῖς ὑπελείπετο ἔτι, ὦν τὸ βασίλειον περιελάμβανε τὸ εὐρύτατον τῆς φαντασίας πεδίον, ἢ ν' ἀφαιρέσωσι τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν ἀπὸ τῶν ποιητῶν, οἵτινες ἤρμποζον μέχρι τότε τοὺς τόνους πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ποίησιν, καὶ ἀποδώσωσιν οὕτω τῇ μουσικῇ ἴσῃν τῇ ποιήσει ἐξουσίαν καὶ τιμὴν. Συνέστη ἄρα τούτου ἕνεκα ἀ γ ὠ ν τ ὠ ν μ ο υ σ ι κ ὠ ν π ρ ὸ ς τ ο ῦ ς π ο ι η τ ᾶ ς, οὗ τὴν σφοδρότητα κατείδομεν ἐν τοῖς καταχωρισθεῖσι χωρίοις τοῦ τε Ἀριστοφάνους καὶ Φερεκράτους. Καὶ αὐτὸς δ' ἔτι ὁ Πλούταρχος περιθύμως ἔχει, ὅτι ὁ Λᾶσος καὶ Μελανιππίδης, ὁ Φιλόξενος καὶ Τιμόθεος διὰ τῶν ἰδίων καινοτομιῶν τελέως διέφθειραν τὴν σεμνὴν τῶν παλαιῶν μουσικὴν, καὶ ὅτι ἡ μουσική, ἥτις πρότερον ὑπηρετικὴ ἦν τῇ ποιήσει, ἐκ τότε ἤρξατο ἀμφισβητοῦσα αὐτῇ καὶ ἀντιποιομένη τοῦ πρωταγωνιστεῖν.¹ Καὶ οἱ μὲν δοκιμώτατοι τῶν μουσοποιῶν ἐπεθύμουν ἀπὸ τοῦδε νὰ μὴ ὑπόκεινται πλέον ὑπὸ τὰς μουσικὰς διατάξεις τῶν ποιητῶν, ἀλλ' αὐτοὶ νὰ ἐξευρίσκωσι τὰς μελωδίας πρὸς τὰ ποιήματα ἐκείνων· οἱ δὲ ποιηταὶ αὐθάδεια καὶ δὴ καὶ ὕβριν ὑπελάμβανον νὰ περιβάλωσι τὰ ποιήματα αὐτῶν δι' ἄλλης ἢ τῆς ὑπ' αὐτῶν σκοπομένης καὶ προωρισμένης μελωδίας. Διὸ διαχωρισθείσης τῆς μουσικῆς ὅλως ἀπὸ τῆς ποιήσεως ἕνεκα τῶν ζηλοτύπων τούτων ἐρίδων, διήχουν τὸν τεῦθεν τὰ ὄργανα καθ' ἑαυτὰ μόνον ἄνευ ᾄσματος ἐν τοῖς ναοῖς καὶ τοῖς θεάτροις, ἐν ταῖς σχολαῖς καὶ τοῖς ἰδίοις οἴκοις

¹ Σ. Μ. Πλουτ. Περὶ μουσ. XXIX καὶ ἐξῆς. Σημειωτέον καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ συγγραφεὺς περὶ χωρισμοῦ ποιήσεως καὶ μουσικῆς λόγον ἐποιήσατο καὶ ἐν σελ. 37, ὅτι δηλ. καὶ ἀρχαιότερον ὁ χωρισμὸς αὐτῶν ἤρξατο.

καὶ νύξάνοντο ὁσημέραι καὶ διεδίδοντο αὐτὰ πολλαπλασιαζόμενα. Ὁ **Ἐπίγονος** ἐπὶ παραδείγματι («φύσει μὲν Ἀμβρακιώτης δημοποίντος δὲ Σικυνώνιος») ἐξευρὼν τὸ ὁμῶνυμον τεσσαράκοντα χορδὰς ἔχον ἐπιγόνειον, ὃ δίχα πλήκτρον δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐκρούετο,¹ συνέζευξε πρῶτος, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς μελωδίας τοῦ αὐλοῦ τὰς τῆς κιθάρας. Ὅμοια νέα καὶ πολύχορδα ὄργανα ἦσαν ἡ τε μάγαδις,² ἥς αἱ εἴκοσι χορδαὶ κατὰ ζεύγη διὰ πασῶν (ἐν octaven) ἡρμοσμέναι ἦσαν, καὶ τὸ σιμίκιον³ πέντε καὶ τριάκοντα χορδὰς ἔχον. Τὰς χορδὰς ὅμως τῆς ἀρχαιοτάτης κιθάρας ὥρισαν μὲν νῦν εἰς πέντε, διήρεσαν ὅμως ἐκάστην τούτων εἰς βαθμίδας, ὅπως γίνηται χρῆσις αὐτῶν πρὸς πολλοὺς τόνους. Παλλαπλασιαζόμενου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θαυμαστῶν καὶ μαθητῶν τῶν ἐξόχων μουσουργῶν, συννυξάνοντο ἅμα καὶ αἱ ἀπαιτήσεις αὐτῶν. Οὕτως **Ἀμοιβεύς** ὁ Ἀθήνηθεν περικλυτὸς κιθαριστὴς ἐλάμβανεν ἐπὶ πάσῃ ἐν τῷ θεάτρῳ κιθαρίσει ἐν ἀττικὸν τάλαντον.⁴ Σφόδρα ὅμως ἐπετιμᾶτο καὶ ἐψέγετο ὁ

¹ Σ. Μ. Ἀθην. IV, 183. XIV, 637. Πολυδ. Ὀνομαστ. IV, 59.

² Ἡ λυδικὴν τὴν καταγωγὴν ἔχουσα μάγαδις, ἥς καὶ ἀνωτέρω (σελ. 30. Σημ. 3.) ἐμνημονεύσαμεν, σχεδὸν ὅμοιον τριγωνικὸν ἔγχορδον ὄργανον οὖσα ὡς ἡ πηκτικὴ καὶ ἡ σαμβύκη, τὸ ψαλτήριον καὶ βάρβιτον καὶ αὐτὴ ἡ κοινῶς ἄρπα προσαγορευομένη, εἶχε μὲν εἴκοσι χορδὰς, ἐπειδὴ ὅμως αὐταὶ ἡρμοσμέναι (κεχορδισμέναι) ἦσαν ἀνὰ δύο, κυρίως εἶχε δέκα χορδὰς (Ἀθην. XIV, 634 καὶ ἐξῆς. Ἀλκμᾶνος ἀποσπ. 81 παρὰ Bergk). Ταύτη καὶ Ἀνακρέων ἐχρῆτο καὶ Σοφοκλῆς (Ἀθην. XIV, 637. Πολυδ. Ὀνομ. IV, 61). Ὅμοίως τῇ κρούσῃ τῆς μαγάδιδος ἦδον καὶ χοροὶ ἀντιφώνως, εἰς βαθεῖς μὲν τόνους ἄνδρες, εἰς ὑψηλοὺς δὲ παῖδες (Ἀθην. XIV, 635). Διὸ ἡ μάγαδις καὶ ἀντίφθογγος καὶ ἀντίζυγος καλεῖται. Μαγάδιζειν δὲ σημαίνει συμφωνίαν δύο διὰ πασῶν τόνων ὀξέως καὶ βαρέως (Ἀθην. αὐτόθι).

³ Σ. Μ. Πολυδ. IV, 59.

⁴ Σ. Μ. Παρ' Ἀθην. IV, 623. Ζήνων ὁ φιλόσοφος ἡδέως μετὰ τῶν μαθητῶν ἐν θεάτροις ἠκουεν αὐτοῦ κιθαρωδοῦντος (Πλατ. Περὶ ἠθικ. ἀρετ. 4. Αἰλιαν. Περὶ ζῴων VI. 1). Καὶ ἐν Κορίνθῳ δ' ἐν θεάτρῳ ἐκιθαρώδει (Πλουτ. Ἄρατος 17. Πολυαιν. Στρατηγημ. IV, 6, 1).

κόμπος καὶ ὁ τῦφος τῶν αὐλητῶν, οἵτινες ἐπὶ τὴν σκηνὴν παρήρχοντο πολυτιμοτάτας ἀλουργίδας ἡμφιεσμένοι. Τούτων δὲ καὶ τῶν ἀναριθμῆτων ἐν Ἀθήναις ἐρασιτεχνῶν τῆς μουσικῆς ἢ τε δόξα καὶ τιμὴ τότε μόνον ἐμειώθη καὶ κατέρρευσεν, ὅτε κωμικοὶ καὶ σατυρικοὶ ἀφειδῶς κατέσκωψαντὴν οἴησιν καὶ κενοδοξίαν. Ὁ δ' ἀνεψιὸς¹ τοῦ Περικλέους Ἀλκιβιάδης (440 π. Χ.), ὅστις οὐ μόνον ἐπὶ γένει καὶ φύσει δεξιᾷ καὶ διανοίᾳ θαυμαστῇ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κάλλει ἐξόχῳ διεκρίνετο, εἰ καὶ διδάσκαλον ἐν τῇ αὐλητικῇ ἔσχε τὸν μνημονευθέντα ἔνδοξον Ἀντιγενίδα, «ἐφευγεν ὅμως τὸ αὐλεῖν ὡς ἀγενὲς καὶ ἀνελεύθερον» καὶ ἐβδελύττετο τοὺς αὐλοὺς ἀσχημίζοντας τὸ πρόσωπον τοῦ φουσῶντος ἀνθρώπου. Ἐτι δὲ τὴν μὲν λύραν τῷ χρωμένῳ συμψέγγεσθαι καὶ συνάδειν, τὸν δ' αὐλὸν ἐπιστομίζειν καὶ ἀποφράττειν ἕκαστον τὴν τε φωνὴν καὶ τὸν λόγον ἀφαιρούμενον. «Αὐλείτωσαν οὖν», ἔφη, «Θηβαίων παῖδες· οὐ γὰρ ἴσασι διαλέγεσθαι· ἡμῖν δὲ τοῖς Ἀθηναίοις, ὡς οἱ πατέρες λέγουσιν, ἀρχηγέτις Ἀθηνᾶ καὶ πατρῷος Ἀπόλλων ἐστίν, ὧν ἡ μὲν ἔρριψε τὸν αὐλόν, ὁ δὲ καὶ τὸν αὐλητὴν ἐξέδειρε».² Διὰ δὲ τῶν συντόνων ἐνεργειῶν τῶν φιλοσόφων ἀπεβλήθη ἔπειτα ἡ αὐλητικὴ καὶ ἐκ τῶν σχολῶν καὶ προὔπληκτικὴ ὡς ἀνάρμοστος πρὸς ἐλευθέρων διατριβὰς.

Διὰ τῆς συνετῆς τοῦ Περικλέους διοικήσεως κατέστη μὲν ἐπὶ τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ χρόνων τὸ ἀττικὸν κράτος εὐδαιμονέστατον καὶ δυνατώτατον, ἐπολλαπλασιάσθη ὅμως εὐ-

¹ Σ. Μ. Ὁ συγγραφεὺς ἐξ ἀπροσεξίας μᾶλλον ἢ κατὰ συνειδησιν ἔγραψεν: ἔγγονος· διότι καὶ τοῖς παισὶ γνωστόν ἐστιν, ὅτι ἡ συγγένεια Ἀλκιβιάδου πρὸς Περικλέα ἀνεψιοῦ ἦν πρὸς θεῖον, καὶ διὸ ὡς ἐξῆς. Κλεισθένης ὁ νομοθέτης πάππος ἦν Δεινομάχης τῆς Ἀλκιβιάδου μητρός· Ἰπποκράτης δ' ὁ Κλεισθένου ἀδελφὸς πάππος ἦν τοῦ Περικλέους. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἄρα ἀνεψιὸς ἦν τοῦ Περικλέους ἐκ πρώτης ἐξαδέλφης ὡς ἡμεῖς σήμερον λέγομεν. (Πλάτ. Ἀλκιβ. Ι, 104, Β. Πλούτ. Ἀλκιβ. Ι. Πρὸς. Herzberg Alkibiades S. 53).

² Σ. Μ. Πλούτ. Ἀλκιβ. ΙΙ.

μαρείας είσαχθείσης καὶ ὁ πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν πολυτέλειαν ἔρως. Ἀφθόνως κατεδαπανῶντο χρήματα ἐπὶ ταῖς δημοσίᾳ μετὰ μεγίστης μεγαλοπρεπείας διεξαγομέναις τραγωδίαις, σὺν αὐταῖς δὲ καὶ τῷ σατυρικῷ δράματι διεπλάσθη (450—404) διὰ τοῦ **Ἐπιχάρμου,**¹ **Κρατίνου,**² **Κράτητος,**³ **Φερεκράτους**⁴ καὶ μάλιστα τοῦ

¹ Σ. Μ. Ὁ Ἐπίχαρμος ἀνήκει εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν κωμῶδιαν καὶ δὴ τὴν τῶν Δωριέων, ἥτις ἐπιδόσιν καὶ τελείωσιν ἔλαβεν ἐν Σικελίᾳ. Γεννηθεὶς ἐν Κῷ (478) διήλθε τὸ πλεῖστον τοῦ ἐνενηκονταετοῦς βίου ἐν Σικελίᾳ, ἐν ἧ ἐπαίδευσθαι πρὸς τῇ πατρόθεν ἰατρικῇ καὶ τὴν Πυθαγόρου φιλοσοφίαν. Αἱ κωμῶδαι αὐτοῦ, αἵτινες ἐδιδάσκοντο ἐν Συρακούσαις, δὲν ἔφερον χαρακτῆρα πολιτικόν, ὡς αἱ τοῦ Ἀριστοφάνους, ἀλλ' ἰδιωτικόν. Ἐρανιζόμενος δ' ὅμα τὰς ὑποθέσεις καὶ ἐκ τῆς μυθολογίας, ἔσκωπε τὰς μωρίας τῶν κοινωνιῶν, μὴδὲ τῶν θεῶν αὐτῶν φειδόμενος καὶ ἡρώων, καὶ διέπρεπεν ἐν τῇ περιγραφῇ χυδαίων καθόλου χαρακτήρων. Οἱ συμπολιταὶ εὐγνωμονοῦντες ἀνέγειραν αὐτῷ ἀνδριάντα (Διογ. Λαέρτ. VIII. § 78. Πρβλ. Σουίδαν. Διογ. Λαέρτ. III. § 17. Ἀριστοτ. ποιητ. V, 5. Ἀθῆν. ἐν πλείστοις χωρίοις καὶ O. Müller : Dörer. II p. 351...)

² Σ. Μ. Περὶ Κρατίνου, Ἀθηναίου, (520—423) λέγεται, ὅτι ἔδωκεν εἰς τὴν ἐπὶ ἀγροικον καὶ ἀπειρόκαλον κωμῶδιαν εὐτακτότερον, συμμετρικώτερον καὶ ἐντεχνώτερον τύπον. Οἶον δὲ τὸ δαιμόνιον τοῦ Αἰσχύλου πνεῦμα ἐν ταῖς τραγωδίαις ἦν, τοιοῦτον ἦν τὸ τοῦ Κρατίνου ἐν ταῖς κωμῶδαις. Οἱ δ' ἀρχαῖοι ἐπὶ τὸν αὐτοῦ τὸ ἀδρὸν τῆς ἐπινοίας σκωμμάτων, ἀστειοσύνης καὶ εὐτραπείας καὶ τὸ κομψόν, ἀλληγορικόν καὶ εἰκονικόν γλῶσσης γλαφυρᾶς καὶ εὐτόνου. Εἰς τὸ καταχλευάζειν καὶ κατασκόπτειν τοδοῦτον ἦν ἀδυσώπητος, ὥστε ὁ Ἀριστοφάνης πρὸς αὐτὸν λεπτότερος ἦν. Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου περιπεσὼν εἰς οἰνοποσίαν κατεχλευάζετο ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων ὡς καταπνίξας ἐν τῷ οἴνῳ τὴν κωμικὴν αὐτοῦ εὐφυΐαν διδὼν συνελθὼν ἐποίησε κωμῶδιαν, τὴν Πυτίνην (ψιάλην), δι' ἧς καὶ αὐτὸν τὸν Ἀριστοφάνην ἐνίκησε. Νίκαι δ' αὐτοῦ μνημονεύονται αἱ πᾶσαι ἐννέα. Ἀποσπάσματα παρὰ Meineke : Fragm. com. Graec. Vol. I.

³ Σ. Μ. Ὁ Κράτης. Ἀθηναῖος καὶ αὐτός, ὑποκριτὴς ὢν τὸ κατ'ἀρχὰς τοῦ Κρατίνου, ἐγένετο ποιητὴς κωμῶδιῶν δόκιμος. Δεινὸς δὲ μάλιστα ἦν περὶ τὴν ἐντεχνον πλοκὴν τῶν ὑποθέσεων, αἵτινες ἐλαμβάνοντο οὐχὶ ἐκ τοῦ πολιτικοῦ βίου, ἀλλ', ὡς αἱ τοῦ Ἐπιχάρμου, ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ (Ἀριστοτ. ποιητ. V), ὑποτυποῦσαι καὶ εἰκονίζουσαι ἥθη καὶ χαρακτῆρας, οἷος ὁ τοῦ μεθύσου. Πρβλ. Σουίδαν, ὅς ἐσφαλ-

Ἀριστοφάνους, ὑπερέχοντος ἐπὶ ἀγχινοῖα θαυμαστῇ καὶ ἀστειολογίᾳ σπινθηρίζουσα, ἡ κωμωδία ὡς ἰδία ὄλως καλλιτεχνικὴ ἐκφάνσις, ἐν ᾗ μετὰ τολμηρᾶς εὐτραπείας καὶ ὑπερβαλούσης παιδιᾶς πικρότατα ἐπεσκώπτοντο καὶ ἐχλευάζοντο τὰ γέλωτος ἄξια καὶ αἱ τῶν πονηρῶν κακίαι. Τῶν τοῦ δράματος χορῶν, πρὸς παραινέσεις σπουδαίας χρυσίμων, καταργηθέντων, οἱ μουσουργοὶ ἀντὶ τούτων ἐπλήρωσαν τὰ μεταξὺ χάσματα διὰ μουσικῆς τὰς αἰσθήσεις διαθρυπτούσης. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι μὴ ἀρκοῦμενοι εἰς τὰ ἐν ἡμέρᾳ διδασκόμενα δράματα, ἐώρταζον καὶ ἐν νυκτὶ τὰ **Διονύσια**, ἃ οὐδὲν ἕτερον ἦσαν ἢ ἄγρια καὶ ἀχαλίνωτα ὄργια, ἐν οἷς οἱ τελοῦντες τὴν θριαμβευτικὴν τοῦ Βάκχου πομπὴν ὀρχούμενοι, ὠρυόμενοι, ἐκμαιόμενοι, θορύβου ἐπλήρουν καὶ πατάγου τὴν πόλιν ὅθεν ἂν διήρχοντο. Τὰ παντοῖα ἀνομήματα, ἅτινα ὀλέθριον διέσπειραν δηλητήριον, ἐξεθήλυναν καὶ ἐδηλητηρίασαν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας καὶ τὴν πλείστου ποτὲ ἄξιαν μουσικὴν, χλιδανὴν γενομένην καὶ ἀβράν. Ἐσχατος πάντων, ὃς παρέλυσε καὶ ἐξηδυνάτισε τὴν μουσικὴν, **Σίμων** ἦν ὁ Μάγνης, Αἰολεύς, ὅστις εἰσαγαγὼν τὸν φαιδρὸν τοῦ ἄδειν τρόπον, **σιμωδίαν**¹ καλούμενον κατέσβεσε σχεδὸν τὴν ἱε-

μένως δύο ἀνθ' ἑνὸς ὁμωνύμων ποιητῶν τῆς ἀρχαιοτέρας κωμωδίας μνημονεύει. Ἀριστοφ. Ἰππ. 535. — ¹ Σ. Μ. Καὶ ὁ Φερεκράτης εἰς τῶν τῆς ἀρχαιοτέρας κωμωδίας ἐστίν. Ὑποκριτῆς τὸ πρῶτον τοῦ Κράτητος, ἐγένετο βραδύτερον τῶν ὀνομαστοτάτων κωμωδῶν διακρινόμενος ἐπὶ ἀδρότητι ἐπινοίας καὶ οἰκονομίᾳ περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν κωμωδιῶν. Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἦν γλαφυρά, κεχαριτωμένη καὶ θαυμαστῶς σαφής· διὸ ὁ Ἀθήναιος (VI, 258) καὶ Φρύνιχος (παρὰ Σεφάν. Βυζ. p. 43) καλοῦσιν αὐτὸν ἀττικώτατον. Ἀποσπάσματα παρὰ Meineke (ἐνθα ἀνωτέρω) καὶ Bergk de Reliq. Com. Att. Antiq. p. 284—306.

¹ Σ. Μ. Σιμωδία = ἰλαρῶδία καὶ μαγῶδία (Στράβ. ἰδ' 41. σελ. 648. Ἀθην. XIV, σελ. 620). Διαφέρει δὲ ἰλαρῶδία σιμωδίας. «Φησὶ δὲ ὁ Ἀριστόξενος τὴν μὲν ἰλαρῶδιαν, σεμνὴν οὔσαν, παρὰ τὴν τραγῶδιαν εἶναι, τὴν δὲ μαγῶδιαν παρὰ τὴν κωμῶδιαν. Πολλὰς δὲ οἱ μαγῶδοι καὶ κωμικὰς ὑποθέσεις λαβόντες ὑπεκρίθησαν κατὰ τὴν ἰδίαν ἀγωγὴν καὶ διάθεσιν. Ἐσχέ δὲ τοῦνομα ἡ μαγῶδία

ρὰν τῆς μουσικῆς δᾶδα. Ἐξετάζοντες οἱ παλαιοὶ τὰς ἀφορμὰς τῆς καταφανοῦς παρακμῆς τῆς μουσικῆς, εὗρισκον, ὡς καὶ πρότερον ἐμνημονεύσαμεν, ὅτι διαφθορεῖς αὐτῆς ἐγένοντο οἱ προγενέστεροι ἀνακαινισταί, οἵτινες ἀντικατέστησαν τοὺς παλαιοὺς τῆς μουσικῆς σεμνοὺς τρόπους δι' ἐπιχαρίτων καὶ ἡδέων μελωδιῶν. Ὁ Πλούταρχος ὡς κυρίαν αἰτίαν τῆς ἐντελοῦς τῆς μουσικῆς παρακμῆς ὑπολαμβάνει τὴν ἐπίδοσιν καὶ ἐπαύξινσιν τῆς θεατρικῆς μουσικῆς, ἥτις τοῦ χρόνου προϊόντος διαχωρισθεῖσα ὅλως τῆς ποιήσεως καὶ ὑπερόπτis ἐπὶ τοῦτο ἤδη ἐτράπη, ἀποβαλοῦσα τὴν προτέραν ἀπλότητα, ἰδίαν παντάπασιν ὁδόν. Καὶ διεδόθη μὲν παρὰ τοῖς πολλοῖς καὶ κοινὸν ἅμα ἐγένετο κτῆμα ἡ μουσική, ἐπειδὴ ὅμως λίαν ἄδρᾶ καὶ ἐκτεθηλυμένη ἦν, ὑπελαμβάνετο σφόδρα ἐπιζήμιος καὶ φθοροποιὸς τῶν ἠθῶν τοῦ λαοῦ, ἅτινα ὁσημέραι χαλαρώτερα ἐγίνοντο. Διὸ πολιτικοὶ τε καὶ φιλόσοφοι ἐρρωμένως ἤρξαντο προσβάλλοντες τὴν νέαν ἀνειμένην μουσικὴν, ἥς ἕνεκα τῷ 440 π. Χ. ἐκλείσθησαν τὰ Ἀθῆνῃσι θέατρα. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐνέργεια καὶ σπουδή, ὅπως ἀνασταλῇ ἡ ἐπὶ τὰ χεῖρω ῥοπή αὐτῆς, ματαία ἀπέβη ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, ἐπετράπη νὰ ἀναπετάσῃσι πάλιν αὐτὰ τὰς πύλας.

Ἡ τε αἴγλη τῶν Ἀθηνῶν, ἡ πᾶσαν καταυγάζουσα τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἡ αὐξανομένη αὐτῶν δύναμις καὶ ἐπὶ τὰς ἄλλας ἐλληνίδας πόλεις ἐπιβαλλομένη ἐξηρέθισαν ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου τὸν φθόνον τῆς Σπάρτης. Ἐκ τούτου ἐξεκαύθη, ζῶντος ἔτι τοῦ Περικλέους, ὁ ὀλέθριος πελοποννησιακὸς πόλεμος (431—404), ὅστις τὸ πέρας ἔλαβε διὰ τῆς τῶν Ἀθηνῶν παραδόσεως καὶ τῆς αὐθις ὑπὸ τῆς Σπάρτης ἀνακτηθείσης ἡγεμονίας. Ἐπειδὴ δὲ ἀπαυστοι ἦσαν οἱ πόλεμοι τῶν ἐλληνίδων πόλεων πρὸς ἀλλήλας, τελέως καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν μετεβλήθησαν, καὶ τὰ ἦθῃ τοῦ λαοῦ διὰ τὰς ταραχὰς ἐπὶ μᾶλλον ἐξηχρειώθησαν καὶ εὐ-

ἀπὸ τοῦ εἰσγεῖ μαγικά προφέρεσθαι καὶ φαρμάκων ἐμφανίζειν δυνάμεις». Πρβλ. Ἀθῆν. XIV, σελ 621. — Ὁ Στράβων καὶ Ἀθήναιος καλοῦσι τὸν Σίμωνα Σίμων.

κόλον κατέστησαν Φιλίππῳ τῷ Μακεδόνι, ἐποφθαλμιῶντι εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος, ὅπως εἰσβάλῃ εἰς αὐτὴν στερουμένην ἰσχυρᾶς ἀμυντικῆς δυνάμεως. Διὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης (338 π. Χ.) ἡ μὲν τύχη τῆς Ἑλλάδος ἐκρίθη, εὐκαιρον δὲ τῷ Φιλίππῳ ἦν, ὅπως ἐπιβάλῃ νόμους εἰς τοὺς ἡττηθέντας. Ἀλέξανδρος ὁ μέγας διαδεξάμενος τὸν πατέρα ἐν τῇ βασιλείᾳ συνεπλήρωσε τὴν ὑποταγὴν τῶν ἅπαξ ἔτι τολμησάντων ν' ἀποστήσωνται Ἑλλήνων ὑφ' ἑαυτῷ ποιησάμενος τὰς Θύβας, ἃς ἄρδην ἐκ θεμελίων κατασκάψας οὐδενὸς ἑτέρου ἐφείσατο ἢ τῶν ἱερῶν καὶ τῆς οἰκίας μόνον τοῦ ποιητοῦ τῶν ἐπινικίων ῥόδων Πινδάρου καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ. Ἀπολεσθείσης ὁμῶς τῆς ἐλευθερίας, ἐξέλιπε καὶ ὡς λαμπρὰς ἐσδέσθη καὶ ἡ δημιουργικὴ τῶν Ἑλλήνων δύναμις· διότι τούντεῦθεν ἀναφαίνονται ἀκμάζοντες ἀντὶ μὲν ποιητῶν καὶ δοιδῶν ἱστοριογράφοι καὶ φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες, ἀντὶ δὲ μουσουργῶν ἐνθουσιῶντων καὶ εὐρετῶν ἀρμονιῶν καὶ τρόπων μουσικῶν, ἐρευνηταὶ καὶ ἀνατομικοὶ θεωρητικοί, γινώσται δὴλον ὅτι τῆς μουσικῆς θεωρητικῆς.

ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ διασήμου Ἀριστοτέλους (350 π. Χ.) διδασκάλου Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου διεσώθησαν Πρ ο β λ ἡ μ α τ α εἰς ὀκτὼ καὶ τριάκοντα τμήματα, ἅτινα ὁμῶς ἐξελέγχονται νεωτέρα τις οὔσα συμπίλησις ἢ ἀπάνθισμα ἐξ ἐκείνων. Τὸ δέκατον ἑνατον τμήμα, ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται ἐν πεντήκοντα ἐρωτήσεσι περὶ πραγμάτων, ἀναγομένων εἰς τὴν ἀκουστικὴν μάλιστα, διὰ τοῦτο εἶναι ἀξιομνημόνευτον, διότι ἐκ τούτου δὴλον γίνεται, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἕως τότε μόνον τὴν συνήχησιν καὶ τὴν διὰ πασῶν ἐγίνωσκον ὡς συμφωνίαν. Ὁ συγγραφεὺς δηλ. ἐξηγεῖ τὴν μὲν ὁμοφωνίαν ὡς τὴν ῥοδὴν ὁμοίων φωνῶν ἐν συνηχήσει, τὴν δὲ ἀντιφωνίαν ὡς τὴν συμφωνίαν τῆς διὰ πασῶν (octave), ἥτις συνίσταται ἐκ τῆς συμμίξεως τῶν φωνῶν ἀνδρῶν καὶ παιδῶν. Ἐρωτᾷ δ' ἔπειτα, διὰ τί τέταρται (διὰ τεσσάρων) καὶ πέμπται (διὰ πέντε) δὲν δύνανται οὕτω καλῶς νὰ συμφωνῶσιν ὡς ἡ διὰ

πασῶν συμφωνία ;¹ Μαθητῆς τοῦ τε Ἀριστοτέλους καὶ Ξενοφίλου τοῦ Πυθαγορείου ἐγένετο ὁ ἀρχαιότατος τῶν θεωρητικῶν **Ἀριστόξενος** (320 π. Χ.), οὗτινος ἐκ τῶν πολλαπλῶν ἔργων, ἐξ ὧν οἱ ὕστεροι συγγραφεῖς πολλαχῶς ὠφελήθησαν, τρία βιβλία «ἀρμονικῶν στοιχείων» περιεσώθησαν. Καὶ ὁ μὲν Πυθαγόρας ὑπελάμβανε τὸν νοῦν ὁ δ' Ἀριστόξενος τὴν ἀκοὴν ὡς τὸν μόνον κῦρος ἔχοντα κριτὴν περὶ τῆς σχέσεως τῶν μουσικῶν διαστημάτων. Ἰδρύσας σύστημα ἰσότητος, διήρесе τὴν διὰ πασῶν (octave) εἰς ἕξ πλήρεις τόνους ἢ εἰς δώδεκα ἴσα ἀλλήλοις ἡμιτόνια, γενόμενος οὕτως ὁ πρῶτος, ὅστις ἐζήτησε νὰ θέσῃ τὰς βάσεις ὁμοίως κυμαινομένου χρόνου τῆς μουσικῆς (ἡρμοσμένον σύστημα). Ἡ περὶ τούτου ἀρξαμένη τότε συζήτησις καὶ ἔρις μεταξὺ τῶν Ἀριστοξένου ὁπαδῶν καὶ τῶν Πυθαγορείων, οἵτινες κῦρος ἐχούσας ἐνόμιζον μόνον τὰς μνημονευθείσας καθαρῶς φυσικὰς σχέσεις τῶν διαστημάτων, ἐξακολουθεῖ ἔτι καὶ νῦν ὑφισταμένη μεταξὺ μουσικῶν καὶ ἀκουστικῶν ἄνευ προσπελάσεως εἰς τέρμα τι κρίσιμον καὶ ἀναμφισβήτητον. Ἦδη ὁ Ἀριστόξενος ποιεῖται μνείαν τῆς διαφορᾶς τῶν γνώμων περὶ τῶν τόνων τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς διὸ οὐδαμῶς θαυμαστόν, εἰ διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τοῦτο καὶ οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς. Τῆς ἀοριστίας ταύτης τὴν βάσιν, ἥς καὶ πρότερον ἠψάμεθα, θέλομεν πειραθῆ, ὅπως καταστήσωμεν ἔτι σαφεστέραν διὰ τῶν ἐξῆς. Ἐκ δύο ὁμοειδῶν τετραχόρδων κοινῇ συνεζευγμένων ἐκ τῶν τριῶν ἀρχαιοτάτων συνέστησαν οἱ ἐξῆς τ ρ ό π ο ι ἢ ἀ ρ μ ο ν ί α ι :

1. δώριος $\overbrace{\text{Mi fa sol La}} \quad \overbrace{\text{Si do re Mi}}$
2. φρύγιος $\overbrace{\text{Re mi fa Sol}} \quad \overbrace{\text{La si do Re}}$
3. λυδῖος $\overbrace{\text{Do re mi Fa}} \quad \overbrace{\text{Sol la si Do}}$

¹ Σ. Μ. Ἀριστοτέλ. Προβλ. ιθ' 17, 18, 31, 41. Ἔκδ. Didot. Paris. 1857.

Ὡς ἐν τῷ 1. συνεζεύχθησαν δύο δώρια τετράχορδα ἄνευ «σ υ ν α φ ῆ ς», οὕτω καὶ δι' ἑνὸς κοινοῦ τόνου συνεζεύχθησαν δύο τούτων καὶ τὴν ὑπαρξιν ἔλαβον, προστεθέντος αὐτοῖς ἄνω ἢ κάτω ἑνὸς ἔτι τόνου, (τοῦ προσλαμβανομένου) δύο νέοι τρόποι, οἱ ἐξῆς·

4. ὑποδῶριος (βραδύτερον αἰολικός) La Si do re Mi fa sol La

5. ὑπερδῶριος (βραδύτερον μιξολύδιος) Si do re Mi fa sol La Si

Ὡσαύτως ἐκ δύο συνεζευγμένων φρυγίων ἢ λυδίων τετραχόρδων ἀποτελέσθησαν νέαι ἁρμονίαι διὰ τῆς εἰς αὐτὰ προσθήκης ἑνὸς ἔτι βαρυτέρου τόνου αἱ ἐπόμεναι·

6. ὑποφρύγιος (βραδύτερον ἰωνικός) Sol La si do re mi fa Sol

7. ὑπολύδιος ἢ συντονολύδιος Fa Sol La si Do re mi Fa

Οἱ ἐπὶ τὰ διὰ φ ο ρ ο ι ο ὔ τ ο ι τ ρ ό π ο ι ἦσαν ἅμα καὶ τὰ μόνα ἐπὶ τὰ γνωρίσματα διατονικῆς ὀγδόης (διὰ πασῶν) κλίμακος, ἅτινα διεκρίνοντο ἀλλήλων διὰ τῆς θέσεως τοῦ ἡμιτονίου εἰς τὰ οὕτω πως συνεζευγμένα ἀρχαιότατα τετράχορδα. Οἱ ἐλ λ η ν ι κ ο ἰ τ ό ν ο ι τοῦναντίον ἦσαν πάντες βαρύτεραι ἢ ὀξύτεραι μεταβάσεις (μ ε τ α β ο λ α ί) εἰς ἄλλον τόνον ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὠρισμένου τ ρ ό π ο υ (modns). ἢ τῆς παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει νῦν κλίμακος τοῦ moll.

La Si do re Mi fa sol La

Ἐκαστος τρόπος περιελάμβανε δύο διὰ πασῶν, ὁ δ' Ἀριστόξενος ἀριθμεῖ τρισκαίδεκα τρόπους ἔχοντας ἐν τῷ διαστήματι μιᾶς διὰ πασῶν τὸν πρῶτον αὐτῶν τόνον. Διεῖχον ἄρα ἀλλήλων οἱ τόνοι κατὰ ἓν ἡμιτόνιον. Μετὰ τὸν Ἀριστόξενον προσετίθεντο εἰς τοὺς τρισκαίδεκα ἐκείνους τρόπους δύο ἔτι οὕτως, ὥστε αἱ πεντεκαίδεκα αὗται μεταβάσεις ἀπὸ τῶν βαρυτέρων ἀρχόμεναι ἠκολούθουν ἀλλή-

λαις ὡς ὑφιστάμεναι (ἡ βαρυτάτη τῶν κλιμάκων τούτων ληπτέα ὡς ἡ παρ' ἡμῶν La—la) ὡς ἐξῆς·

1) ὑποδωριος: la minore 2) ὑποῖάστιος (ἀρχαιότερον βαρύτερος ὑποφρύγιος): ♭ si minore. 3) ὑποφρύγιος: si minore 4) ὑποαιόλιος (ἀρχαιότερον βαθύτερος ὑπολύδιος): do minore 5) ὑπολύδιος: # do minore 6) δωριος: re minore 7) ἰάστιος (ἀρχαιότερον βαρύτερος φρύγιος): ♭ mi minore 8) φρύγιος: mi minore 9) αἰόλιος (ἀρχαιότερον βαρύτερος λύδιος): fa minore 10) λύδιος: # fa minore 11) ὑπερδωριος ἡ μιξολύδιος: sol minore 12) ὑπεριάστιος (ἀρχαιότερον ὀξύτερος μιξολύδιος): ♭ la minore 13) ὑπερφρύγιος ἡ λόκριος ἡ ὑπερμιξολύδιος: la minore 14) ὑπεραιόλιος: ♭ si minore 15) ὑπερλύδιος: si minore.

Καὶ ἐνταῦθα τὰ μὲν ὀνόματα τῶν δωρίων, φρυγίων καὶ λυδίων τρόπων τὰ ἀρχαιότατά εἰσι, τὰ δὲ τῶν ἰαστίων καὶ αἰολίων τὰ μεταγενέστερα. Καὶ πάντες μὲν οὗτοι οἱ τόνοι (modi) διακρίνονται ἀλλήλων μόνον διὰ τοῦ ὑψους τῶν ἐαυτῶν τόνων, ἀλλ' οἱ τρόποι οἱ ἀλλήλων διακρινόμενοι διὰ τῆς θέσεως τῶν ἡμιτονίων αὐτῶν, πάντες ἐδύναντο νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἐντὸς μιᾶς μόνης ὀγδόης (διὰ πασῶν) π. χ. la la):

δωριος τρόπος:

δωριος τόνος: re mi fa sol la ♭. si do re mi fa sol la ♭. si do re

φρύγιος τρόπος:

φρύγιος τόνος: mi # fa sol la si do re mi # fa sol la si do re mi

λύδιος τρόπος:

λύδιος τόνος: # fa # sol la si # do re mi # fa # sol la si # do re mi # fa

Οἱ συγγραφεῖς χρῶνται ὅτε μὲν τοῖς ἀρχαιοτέροις, ὅτε δὲ τοῖς νεωτέροις ὀνόμασι τῶν τρόπων καὶ τόνων

ἀριθμοῦντες τὴν θέσιν τῶν ἡμιτονίων, ὅτε μὲν κάτωθεν, ὅτε δὲ ἄνωθεν π. χ.

mi	fa	sol	la	si	do	re	mi	} ὀνομάζεται ὅτε μὲν δώριος, ὅτε δὲ λύδιος.
^{1/2} do	^{1/2} si	la	sol	fa	mi	re	do	
sol	la	si	do	re	mi	fa	sol	} ὅτε μὲν ὑποφρύγιος, ὅτε δὲ ὑπο- δώριος.
la	sol	fa	mi	re	do	si	la	
fa	sol	la	si	do	re	mi	fa	} ὅτε μὲν ὑπολύδιος, ὅτε δὲ μιζολύδιος
si	la	sol	fa	mi	re	do	si	
re	mi	fa	sol	la	si	do	re	} καλοῦνται πάντοτε φρύγοι· διότι ἡ θέσις τῶν ἡμιτονίων καὶ πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω ἡ αὐτὴ ἐστίν.
re	^{1/2} do	^{1/2} si	la	sol	fa	mi	re	

Συχνάκις ἐναλλάσσονται αἱ ἔννοιαι: τ ρ ό π ο ι καὶ τ ό ν ο ι πρὸς ἀλλήλας, ὅπερ σαφῶς διαπιστοῖ καὶ ἐξηγεῖ τὸ ἀβέβαιον καὶ ἀμφίβολον ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν.

Εἰς ἕκαστον τῶν μνημονευθέντων τ ρ ό π ω ν (ἡ *modi*), συχνάκις καὶ τ ό ν ω ν καλουμένων καὶ ν ό μ ω ν ἢ ἀ ρ μ ο ν ι ῶ ν, ἀπεδίδετο ἴδιον γνῶρισμα, δι' οὗ ὅμως ἐδηλοῦτο ὁ χαρακτήρ μάλιστα οὐ μόνον τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκείνων με λ ω δ ι ῶ ν, κυμαινομένων ἐν ταῖς μνημονευθείσαις σειραῖς τόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ῥυθμῶν αὐτῶν. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ μὲν δώριος ἀρμονία σεμνὴ ἦν καὶ μεγαλοπρεπής, ἡ δὲ λύδιος λεία καὶ τερπνὴ, ἡ δὲ φρύγιος βακχικὴ καὶ διεγερτικὴ, ἡ δὲ αἰολίς ἀπλὴ καὶ χαρίεσσα καὶ γλυκεῖα, ἡ δὲ παλαιὰ ἰαστὶ ἀρμονία σκληρὰ καὶ αὐστηρά. Ἄλλ' ὅμως οἱ συγγραφεῖς διαφωνοῦσι καὶ ἐν τούτῳ ἔνεκα τῶν μνημονευθέντων λόγων. Ἦδη Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους γενόμενος μεμψιμοιροῖ, ὅτι ἐν τοῖς ἐφ' ἑαυτοῦ χρόνοις ἡ τῶν ἠθῶν διαφθορά, ἥτις πάντα ἀνέτρεψε, συναπώλεσε καὶ συνδιέφθειρε καὶ τὰ γνήσια καὶ ἀρχαιότατα τῶν ἀρμονιῶν χαρακτηριστικά. Οἱ Ἕλληνες ἐγίνωσκον ἅμα τὴν μετὰθεσιν (με τ α θ ο λ ἡ ν) ἕκ τινος ἀρμονίας εἰς ἑτέραν καὶ ἕκ τινος μουσικοῦ γένους ἢ

δυθμοῦ εἰς ἕτερον. Ὁ Πλούταρχος λόγον ποιεῖται περὶ ἄσματος, ὅπερ ἀρχόμενον ἀπὸ ὑποδωρίου ἀρμονίας μετεβάλλετο εἰς ὑποφρύγιον καὶ φρύγιον καὶ ἐτελεύτα εἰς μιζολύδιον καὶ δώριον.¹

Τὰ λοιπὰ κεφάλαια τῆς θεωρίας τῆς τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς, καθόσον διασαφηνίζονται ὑπὸ τε τοῦ Ἀριστοξένου καὶ τῶν ὑστέρων συγγραφέων, συγκεφαλαιοῦνται ὡς ἑξῆς. Ἡ μεταξὺ μὲν δύο τόνων διαφορὰ κατὰ ὀξύτητα ἢ βαρύτητα ἐκαλεῖτο **δ ἄ σ τ η μ α**.² τὰ δὲ διαστήματα πάλιν διηροῦντο εἰς ἐλάσσονα καὶ μείζονα.

Ἐλάσσονα διαστήματα.

- 1 ΔΙΕΣΙΣ ΕΝΑΡΜΟΝΙΟΣ.
- 2 ΔΙΕΣΙΣ ΧΡΩΜΑΤΙΚΗ.
- 3 ΗΜΙΤΟΝΙΟΝ.
- 4 ΤΟΝΟΣ,
- 5 ΤΡΙΗΜΙΤΟΝΙΟΝ (=μικρὰ τρίτη).
- 6 ΔΙΤΟΝΟΣ (=μεγάλῃ τρίτη).

Μείζονα διαστήματα.

- 7 ΔΙΑ ΤΕΣΣΑΡΩΝ (=μικρὰ τετάρτη).
- 8 ΤΡΙΤΟΝΟΣ (=μεγάλῃ τετάρτη ἢ μικρὰ πέμπτη).
- 9 ΔΙΑ ΠΕΝΤΕ (=μεγάλῃ πέμπτη).
- 10 ΤΕΤΡΑΤΟΝΟΣ (=ὑπέρμετρος πέμπτη ἢ μικρὰ ἑκτη).
- 11 ΕΞΑΧΟΡΔΟΝ (=μεγάλῃ ἑκτη).
- 12 ΠΕΝΤΑΤΟΝΟΣ (=μικρὰ ἑβδόμη).
- 13 ΕΠΤΑΧΟΡΔΟΝ (=μεγάλῃ ἑβδόμη).
- 14 ΔΙΑ ΠΑΣΩΝ (=ὀγδόη).

¹ Σ. Μ. Πλουτ. περὶ μουσ. XXXIII. Πρβλ. Εὐκλδ. Εἰσαγ. ἀρμον. σελ. 20. ἔκδ. Meibom.

² Σ. Μ. Πρβλ. Πορφύρ. pag. 298. «Ὅθεν καὶ Ἀριστόξενος ὠρίδατο τὸ μεταξὺ δύο φθόγγων ἀνομοίων τῇ τάσει λέγων εἶνε **δ ἄ σ τ η μ α**». Πρβλ. I. Papastamatopoulos Studien z. alt. Gaich. Musik S. 9.

Οὐδεμίαν ἄρα οἱ Ἕλληνες ἐποιοῦντο διαφορὰν μεταξὺ ὑπερμέτρου δευτέρας καὶ μικρᾶς τρίτης, ἢ μεταξὺ ὑπερμέτρου πέμπτης καὶ μικρᾶς ἑκτης κ. κ. ἐξῆς· διότι διὰ πάντα τὰ ὁμοίως ἡχοῦντα τεχνικὰ ἢ φυσικὰ διαστήματα τοιούτου εἶδους **ἐν** μόνον εἶχον πάντοτε ὄνομα.

Σύμφωνα διαστήματα.

Τὰ σύμφωνα διαστήματα ἦσαν τοιαῦτα ὥστε, εἰ ὁμοφῶως ἦχουν, πρὸς ἓνα καὶ μόνον ἅμα τόνον, φαίνεται, συν-εμίγνυντο· ἦσαν δὲ 1) ἡ τετάρτη (διὰ τεσσάρων), 2) ἡ πέμπτη (διὰ πέντε)· 3) ἡ ὀγδόη (διὰ πασῶν)· 4) ἡ ἑνδεκάτη, ἡ ὀγδόη μετὰ τῆς τετάρτης (διὰ πασῶν σὺν διὰ τεσσάρων)· 5) ἡ δωδεκάτη, ἡ ὀγδόη μετὰ τῆς πέμπτης (διὰ πασῶν σὺν διὰ πέντε), 6) ἡ διπλῇ ὀγδόη (δις διὰ πασῶν).

Διάφωνα διαστήματα.

Διάφωνα διαστήματα ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε, εἰ ὁμόφωνα ἦσαν, οὐδαμῶς συνεμίγνυντο, ἀλλ' ἐχωρίζοντο, φαίνεται· ἦσαν δὲ πάντα τὰ ἄλλα μὴ μνημονευθέντα ἐνταῦθα διαστήματα, αἱ τρίται ἄρα καὶ αἱ ἑκται. Τὸ ἐν συνηχήσει ἥσμα ἐκαλεῖτο ὁμοφωνία, τὸ δ' ἐν ὀγδόαις (διὰ πασῶν) ἀντιφωνία, τὸ δὲ συνηχεῖν διὰ τεσσάρων ἢ διὰ πέντε ἐκαλεῖτο συχνάκις παρὰ φωνία.

Διὰ μὲν τῆς μετρικῆς τοῦ ποιητοῦ ἐμετροῦντο αἱ συλλαβαὶ ἢ κατὰ βραχεὰ (—), ὅτε προὔκειτο περὶ ἀπλῆς χρόνου διαρκείας, ἢ κατὰ μακρὰ (—), ὅτε προὔκειτο περὶ διπλῆς χρόνου διαρκείας, διὰ δὲ τῆς ῥυθμικῆς τοῦ μουσικοῦ τούναντίον ἐρρυθμίζετο μὲν καὶ διετάττετο τὸ μέτρον τῶν ὑπὸ τῶν τόνων συνοδευομένων λέξεων πρὸς εὐγνώστως καὶ σαφῶς καθωρισμένας ἐλάσσονας ἢ μείζονας περιόδους, χρῆσις δ' ἰδίως τῆς ῥυθμικῆς ἐγίνετο ἅμα μὲν ἐν τοῖς τόνοις (δηλουμένοις ἐν τῷ χορῷ τῆς τραγῳδίας ὑπὸ τοῦ κορυφαίου), ἐν τῇ ἀρσει δηλ. καὶ θέσει τοῦ

τόνου, ἅμα δὲ ἐν ταῖς τοῦ μαῖς, αἵτινες γινόμεναι ἐν μέσῳ ἢ ἐν τέλει τῶν στίχων, διήρουν καὶ ἐχώριζον τὰς ρυθμικὰς περιόδους ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ ἐλαχίστη διάρκεια χρόνου ἐκαλεῖτο **μόρα**¹ ὁ δ' ὑπὸ τοῦ Fr. Bellermann ἐκδοθεὶς **Ἀνώ-
νυμος**² τὰ ἐπόμενα δίδωσι γνωρίσματα ὡς πρὸς τὴν νῦν ρο-
νικὴν διάρκεια τῶν τόνων. Ἡ μονόχρονος δύναμις εἶνε ἀνευ σημείου³ (κατὰ τὸν Gaforio Pract. Mus.
lib. 2. cap. 2 ἡ μονόχρονος δύναμις ἔχει τὸ σημεῖον —)·
καὶ τὸ μὲν σημεῖον — δείκνυσι δίχρονον δύναμιν⁴ (κατὰ
Gaforio)· τὸ δὲ τρίχρονον (τρίσημος χρόνος)
τὸ δὲ τετράχρονον· τὸ δὲ πεντάχρονον δύναμιν.
Τὸ σημεῖον **Λ** τιθέμενον μὲν ὑπὸ τὰ προμνημονευθέντα
σημεῖα σημαίνει παῦσιν (ἥχου) τοῦ ἀντιστοιχοῦντος χρό-
νου· μόνον δὲ ὃν ὑπελαμβάνετο ὡς μονόχρονον παύ-
σεως σημεῖον. Ἡ ἄρσις ἐδηλοῦτο διὰ στιγμῆς προστιθεμέ-
νης εἰς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα. Ἐκ δύο μὲν ἢ πλειόνων συλλα-
βῶν ἀπετελοῦντο πόδες, ἐκ δὲ τούτων στίχοι, ἐκ δὲ τῶν
στίχων συμπλέγματα (στροφαί). Οἱ πόδες ἦσαν ἢ δισύλλα-
βοι ὡς ὁ ἱαμβος — —, ὁ τροχαῖος — — καὶ ὁ σπονδεῖος
— — ἢ τρισύλλαβοι ὡς ὁ βακχεῖος — — —, ὁ κρητικὸς — — —,
ὁ ἀνάπαιστος — — — καὶ ὁ δάκτυλος — — —, ἢ τετρασύλ-
λαβοι ὡς ὁ χορίαμβος — — — —, ὁ ἀπὸ μείζονος — — — —
καὶ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικὸς — — — — καὶ ἄλλοι. Οἱ πόδες
οὗτοι διηροῦντο εἰς δακτυλικοὺς μὲν, εἰ ἄρσις καὶ θέσις
ισόχρονοι ἦσαν, ὡς — — ἢ — — — — εἰς ἱαμβικοὺς δέ, εἰ
ἄρσις καὶ θέσις ἐσχετίζοντο ὡς 2 πρὸς 1, ὡς — — — — ἢ — — — —
εἰς παιονικοὺς δέ, εἰ ἐσχετίζοντο ὡς 3 πρὸς 2, ὡς — — — — —,
ἢ — — — — —. Ἀλλ' ὅμως ἢ τε ἄρσις καὶ θέσις ἐδύναντο οὐ

¹ Σ. Μ. Μόρα = μ ο ῖ ρ α (μ ε ῖ ρ ο μ α ι) Πρὸς H. Mendel u. A. Reiss-
mann Musikal. konwers. Lexicon Bd. VII ἐν λέξει mora καὶ metrum καὶ
τὸ ὅμοιον τοῦ E. Breslaur. Ὁ Ἀνώνυμος ὅμως καλεῖ τὴν ἐλαχίστην
χρόνου διάρκεια «κενὸν β α χ ὺ ν» χρόνον.

² Berlin 1841 bei Förstner.

³ Σ. Μ. Κατὰ Ἀνώνυμ. «ἀσημος χρόνος».

⁴ Σ. Μ. «Δίσημος χρόνος» κατὰ Ἀνώνυμον.

μόνον ὑπὸ μιᾶς συλλαβῆς ἢ ἐνὸς τόνου νὰ συμπληρωθῇ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ δύο μέχρις ὀκτὼ συλλαβῶν ἢ τόνων, ἔχόντων σχετικῶς μικροτέραν χρόνου διάρκειαν. Περίοδοι καθ' ὠρισμένην τάξιν καὶ κανόνας ἐπαναλαμβανόμεναι καὶ μετρικῶς καὶ ῥυθμικῶς κατεσκευασμένοι, αἷς ξένη μὲν ἴσως ἦν ἡ ἀναλογία τοῦ νῦν παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει χρόνου, δι' ἧς ὅμως διὰ τοῦτο μάλιστα μείζων ἐλευθερία πρὸς κατασκευὴν γοργοτέρων καὶ ποικιλωτέρων τύπων ὑπῆρχεν, οὐδαμῶς δ' ἐμειονέκτουν ἐν χάριτι καὶ εὐρυθμίᾳ, ἀπετέλουν οὐ μόνον ἁρμονίαν ἀπλῶν στίχων, ἀλλὰ καὶ συμπλεγμάτων τούτων (στροφῶν). Οἱ ῥυθμικοὶ καὶ μετρικοὶ τύποι ἐκαλοῦντο ὅτε μὲν ἀπὸ τῶν εὐρετῶν, ὅτε δὲ ἀπὸ τῶν τόπων, ἐν οἷς τὴν ὑπαρξιν ἢ διάπλασιν αὐτῶν ἔλαβον. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ παράταξις τῶν ἐξῆς ποδῶν

— — — — — | — — — — —

ἐκαλεῖτο στίχος ἀλκαϊκός· τὸ δὲ ἐπόμενον σύμπλεγμα ποδῶν (στροφή)

— — — — — | — — — — —

— — — — — | — — — — —

— — — — — | — — — — —

— — — — —

ἀπετέλει τὸν τύπον τῆς σαπφικῆς ᾠδῆς. Ὁ Ἀπουλῆιος χαρακτηρίζει τοὺς ὅλως ἀλλήλων διαφέροντας μετρικοὺς τύπους ὡς ἐξῆς· τὸ μὲν λύδιον μέτρον ἰδιάζει εἰς ἐλεγείας μάλιστα καὶ θρηνῶδη ᾄσματα, τὸ δὲ δώριον εἰς πολεμικά, τὸ δὲ φρύγιον εἰς θρησκευτικὰς πανηγύρεις.

Ἄρμονίαν οἱ Ἕλληνες λέγοντες ἐνόουν τὴν σύμμετρον σχέσιν τῶν διαφόρων μερῶν ᾄσματός τινος, τὴν ὀρθὴν καὶ εὐτακτον ἀκολουθίαν τῶν τόνων, τὴν διάταξιν αὐτῶν κατὰ μουσικὸν γένος καὶ νόμον καὶ ῥυθμόν, ἔτι δὲ πολλάκις καὶ ἅπαν τὸ τῆς μουσικῆς σύστημα. Ὁ Λουκιανὸς ἐπὶ παραδείγματι λέγει, ὅτι ἐκάστη ἁρμονία πρέπει νὰ

¹ Σ. Μ. Περί ἁρμονίας (πολυφωνίας) ἴδε τὴν 1 Σημ. ἐν σελ. 32.

διαφυλάττη τὸν ἴδιον χαρακτῆρα, ἡ φρύγιος τὸ ἔνθεον, ἡ λυδία τὸ βακχικόν, ἡ δωρὶος τὸ σεμνόν, ἡ ἰωνικὴ τὸ γλαφυρόν.¹ Καὶ μελωδία μὲν ἦν τὸ ἄσμα τῶν λέξεων κατὰ τόνους ὠρισμένου ὕψους, μελοποιεῖται² δὲ ἡ τέχνη τοῦ διαπλάττειν τοιαύτας πρὸς ᾧδὴν ἐπιτηδεΐας σειρὰς τόνων. Πᾶσα μελωδία ἔπρεπε νὰ συντίθεται ἐν ὠρισμένῳ τινὶ μουσικῷ γένει καὶ ὠρισμένην ἀρμονίαν κατὰ δὲ τὸν Ἀριστόξενον οὐχὶ πλέον τῶν δύο διέσεων ἢ δύο ἡμιτονίων πρέπει νὰ ἀκολουθῶσιν ἀμέσως ἀλλήλαις, τὸ πολὺ δὲ δύο ἢ τρεῖς πλήρεις τόνοι· διότι ἄλλως ἐκμελεῖς συνίστανται καὶ ἀσύνμφωνοι ἀλληλουχίαι τόνων.³ Παρὰ δὲ τῷ Εὐκλείδῃ εὗρονται αἱ τονιαῖαι ἀλληλουχίαι διηρημέναι κατὰ βαθμίδας (βαθμυδὸν) καὶ πηδημάτα (σκιρτηδὸν) καὶ ἐν τῇ συζεύξει ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν προσέτι δὲ κατὰ τοὺς ἀνιόντας καὶ κατιόντας τονιαίους πόδας (κλίμακας) καὶ ἐν τῇ ἐναλλαγῇ ἀμφοτέρων τούτων. Λόγον ἐν τελείῃ ποιεῖται καὶ περὶ διαρκείας (τόνων ἤς) καὶ πολλακίς ἐπαναλήψεως τόνου τινός. Ἐπειδὴ δὲ ἅπαν τῆς μουσικῆς τὸ σύστημα ἐστήριζον οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τετραχόρδων, ἐν χρήσει πρὸς ἄσκησιν εἰς τὸ ἁδεῖν εἶχον καὶ τέσσαρας μόνον διαφόρους συλλαβὰς. Αἱ συλλαβαὶ δ' αὐταὶ ἀντίστοιχοι ἦσαν πρὸς τὰς ἰταλικὰς *mi, fa, sol, la* τοῦ Guido ἐξ Arezzo, ὅστις ἐν τῷ ἰδίῳ συστήματι, ἐπὶ ἑξαχόρδου ἐδραζομένῳ, ἐξ τούτων ἐχρῆτο. Οἱ Ἕλληνες ἤδον ἕκαστον πρῶτον τόνον τετραχόρδου διὰ τῆς συλλαβῆς *τα*, ἣ εἶποντο αἱ συλλαβαὶ *τη, τω, καὶ τε*. Εἰ δὲ ὁ τέταρτος

¹ Σ. Μ. Λουκ. Ἀρμονιδίης. 1.

² Περί μελοποιίας ἴδε Papastamatopulos Studien alt. gr. M. s. 46.

³ Σ. Μ. Πρόβλ. Ἀριστοξ. ἀρμον. στοιχ. III. σελ. 65 ἔκδ. Meibom. «Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ γένει τούτῳ δύο ἡμιτονιαῖα ἐξῆς οὐ τεθῆσεται..... ἐκ μελῆς ἔσται τοῦ ἡμιτονιαίου ἡ θέσις ὥστε δῆλον, ὅτι ἐν διατόνῳ δύο ἡμιτονιαῖα οὐ τεθῆσεται ἐξῆς. Ἐπιθὶ καὶ Ἀριστείδ. Κοῖντ. Περί μουσ. σελ. 19.— Τί δ' ἔστιν ἀμελῶδον τὸν ὀρίζει ὁ Ἀριστόξενος ἐν I. σελ. 25. Πρόβλ. καὶ σελ. 28.— Περί δὲ ἀσύνμφωνων ἴδε αὐτόθι σελ. 54.

⁴ Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον ἐκλέξει πρὸς τὸν ὑποδωδεκάηχο

τόνος ἀπετέλει ἅμα καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπομένου τινὸς τετρα-
χόρδου μετὰ τοῦ προηγουμένου συνδεδεμένου, ἐλάμβανεν
αὐθις οὗτος τὴν πρώτην συλλαβὴν τ α.

Μουσικὰ σημεῖα ἐν χρήσει ἀπὸ Πυθαγόρου καὶ
ἐντεῦθεν οἱ Ἕλληνες εἶχον τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου
τεθειμένα ὑπὲρ τὰς πρὸς τὸ ᾄδειν συλλαβάς. Ἐπειδὴ δὲ
ταῦτα οὐδαμῶς ἐπῆρκουν μετὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν διαφό-
ρων μουσικῶν γενῶν καὶ τρόπων, ἐτίθεντο εἰς τὰ πλάγια, ἢ
ἀντεστρέφοντο, ἢ ἐκόπτοντο· προσέτι δὲ διὰ τε τὴν φωνητι-
κὴν καὶ ὀργανικὴν μουσικὴν τοσαῦτα ἐξευρέθησαν ποικίλα
μουσικὰ σημεῖα, ὥστε ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐξέικετο μέχρι 1620.
Ὅμοια μουσικὰ σημεῖα εἶχον μόνον οἱ ἀκίνητοι¹ ἐκά-
στης ἀρμονίας τόνοι ἐν τοῖς τρισὶ τῆς μουσικῆς γένεσι
(τῷ ἑναρμονίῳ, χρωματικῷ καὶ διατόνῳ). Εὐρίσκομεν δ' αὐτὰ
πάντα σεσημειωμένα καὶ ἠρμηνευμένα παρὰ τῷ Ἀλυσίῳ,
περὶ οὗ ἐν τοῖς ἐξῆς γενήσεται λόγος. Τῆς δυσκολίας καὶ
ἀτελείας τῆς μουσικῆς ταύτης γραφῆς ἀποτρεπόμενοι οἱ
ποιηταί, οἵτινες, ὡς προείπομεν, αὐτοὶ διέτασσον καὶ ἐρ-
ρύθμιζον τὰς μελωδίας πρὸς τὰ ποιήματα, προὔτιμων ὡς
ἐπὶ τὸ πολὺν νὰ διδάσκωσι τὰς μελωδίας πρακτικῶς προά-
δοντες, ἢ δι' ὀργάνου τινὸς ἀσκοῦντες, καὶ κοινότερα νὰ
καθιστῶσι διὰ τῆς διαδόσεως αὐτῶν. Ἐκ πασῶν δὲ τῶν
τοσοῦτον ἐπαινουμένων ἀρμονιῶν τῶν Ἑλλήνων οὐδεμία
ἔνεκα τῆς ἀτελείας τῶν μουσικῶν σημείων περιεσώθη μέ-
χρις ἡμῶν γνησίως καὶ ἀναμφισβητήτως παρασεσημα-
σμένη. Τὰ δὲ νῦν ἄσματα τῶν νεωτέρων
Ἑλλήνων, ὧν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μεταδιδομένων
καταχωρίζω τινά, (εἰλημμένα ἐκ τῶν ἀρίστων παλαιότερων

πὸν πάντως τέσσαρας διαφόρους ἡχοῦσας συλλαβάς ἢ φθόγ-
γους· διὸ καὶ προὔφερον πιθανῶς τὴν συλλαβὴν τ η ὡς τ ι ὁμοίως
πρὸς τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας. — Σ. Μ. Ἡ σημείωσις αὕτη τοῦ συγ-
γραφέως ἔστω ὡς διαμαρτυρία πρὸς τὴν κατ' Ἐρασμὸν προφορὰν τῆς
ἐλληνικῆς γλώσσης.

¹ Σ. Μ. «Ἐστῶτες φθόγγοι» παρὰ τοῖς παλαιοῖς. Πρὸς. G.
Papastamatop. Studien e. c. t. σελ. 39.

καὶ νεωτέρων πηγῶν), ἐν τῷ παραρτήματι τῆς διατριβῆς ταύτης, θέλουσιν ἡμῖν δώσει σαφῆ τινα ἔννοιαν αὐτὰ μᾶλλον περὶ τοῦ χαρακτηῖρος τῶν μελωδιῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἢ τὰ ἥδη προμνημονευθέντα μελωδιῶν δείγματα, ἅτινα ἐγένοντο ἐν οἷς χρόνοις ἡ ἀκμὴ τῆς μουσικῆς καὶ ἄλλως ἀπὸ μακροῦ εἶχεν ἐκλείψει.

Ὁ ἀστὴρ τῆς Ἑλλάδος δύσας ἐπέτειλεν ἐν Αἰγύπτῳ. Ἦδη ἐπὶ Ψαμπτίχου (660 π. Χ.), ἐνθέρμως οἱ Ἕλληνες δεκτοὶ γενόμενοι, αὐτοὶ μὲν ἐδίδαξαν τοὺς παῖδας τῶν Αἰγυπτίων τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὰς ἰδίας γνώμας, ἐκεῖνοι δὲ ἐμύησαν αὐτοὺς τὰ ἴδια μυστήρια τῆς ἥδη παρακμαζούσης λατρείας αὐτῶν. Ἐν Αἰγύπτῳ λοιπόν, ἐν ᾗ Ἀλέξανδρος ὁ μέγας τῷ 332 τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἰδρύσας ὥρισεν εἰς πρωτεύουσαν τοῦ ἰδίου βασιλείου καὶ τῆς παγκοσμίου ἐμπορίας, θαυμασίως εὐδοκίμησε ῥιψθεις ὁ σπόρος ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν σποδὸν αἰγυπτιακῆς σοφίας. Παρακμασάσης τῆς τῶν Ἀθηναίων πόλεως, πατρίδα ἔσχον αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Οἱ δὲ Πτολεμαῖοι, οἵτινες τελευτήσαντος Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου τῷ 323 π. Χ. διάδοχοι αὐτοῦ ἐν τῇ ἐν Αἰγύπτῳ βασιλείᾳ ἐγένοντο, προήγαγον τοὺς σκοποὺς τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς πρωτευούσης ταύτης πόλεως, συλλέξαντες ἅπαντα τὸν θησαυρὸν τῆς τε ἑλληνικῆς καὶ ἑβραϊκῆς καὶ Ἰνδικῆς καὶ τῆς ὕστερον ἐν ἀκμῇ γενομένης ῥωμαϊκῆς φιλολογίας ἐν πολυτιμωτάτῃ βιβλιοθήκῃ, περιεχοῦσῃ 100,000¹ τόμους. Ἐν δὲ τῷ μεγαλοπρεπεῖ Μουσείῳ συνοικοῦντες καὶ συσσιτούμενοι ἄνδρες σοφοὶ καὶ πεπαιδευμένοι συνειργάζοντο ἀσχολούμενοι περὶ τὴν γραμματικὴν καὶ ῥητορικὴν, διαλεκτικὴν καὶ ἀριθμητικὴν, γεωμετρίαν καὶ ἀστρονομίαν καὶ τὴν μουσικὴν.² Ἐπὶ Πτολε-

¹ Σ. Μ. Ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκη εἶχε κατὰ τὰς τῶν παλαιῶν μαρτυρίας 400—700 χιλ. τόμων. Πρὸς. Rietschl. Die alexandrin. Bibliotheken Breslau 1838. S. 3 u. s. W.—Parthey Das alexan. Museum, Berlin 1838 S. 77.

² Σ. Μ. Ὁ σύγγραφεὺς καλεῖ πάσας ἐσφαλμένως ἐλευθερίους τέχνας «die sieben freien Künste». Τούτῳ δ' ἀκολουθεῖ παραδόξως καὶ ὁ κ. Μάττος.

μαίου τοῦ Σωτῆρος († 284 π. Χ.) ἀκμάσας **Εὐκλείδης** ὁ μαθηματικός, ἴδρυσεν σχολὴν τῆς μαθηματικῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ πολλὰ συνέταξε συγγράμματα, ἐξ ὧν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φέρονται δύο μουσικὰ ἔργα «εἰσαγωγὴ ἀρμονικὴ» καὶ «κατατομὴ κανόνος» (μαθηματικὴ μουσική). Καὶ ὁ προμνημονευθεὶς δ' Ἀλύπιος ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει τὰς διατριβὰς ποιούμενος συνέγραψεν «εἰσαγωγὴν (εἰς τὴν) μουσικὴν», ἧς ἀπόσπασμα σφύζεται ἔτι περιέχον πλῆθρες σύστημα τῶν μουσικῶν σημείων ἐν πᾶσι τοῖς ἑλληνικοῖς τρόποις καὶ γένεσι τῆς μουσικῆς. Ἐσχατος σπουδαῖος ἀρμονικὸς συγγραφεὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διαβιώσας, ὃς καὶ ὡς ἀστρονόμος μάλιστα καὶ γεωγράφος καὶ μαθηματικός ἐκλείσθη, εἶνε ὁ **Κλαύδιος Πτολεμαῖος** (τὸν β' μ. Χ. αἰῶνα), ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι «ἀρμονικὴ μουσικὴ» νὰ συνδέσῃ ἐσπούδασεν τὰς ἀντιτιθεμένους γνώμας τοῦ Πυθαγόρου καὶ Ἀριστοξένου, δεξάμενος ὡς κοινὰ κριτήρια τῆς μουσικῆς τὴν τε ἀκοὴν καὶ τὸν νοῦν. Ἀνάγων δὲ τὰ 15 γένη τῆς τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς εἰς τοὺς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθέντας ἑπτὰ τρόπους (δωρίον, φρύγιον, λύδιον, ὑποδωρίον, ὑπερδωρίον, ὑποφρύγιον καὶ ὑπολύδιον), δηλοῖ, ὅτι ὁ **Διόδωρος** πρῶτος ἐξεῦρε τὴν ὀρθὴν σχέσιν τοῦ διτόνου (μεγάλῃς τρίτης) 5 : 4 καὶ τοῦ τριμητόνου (μικρᾷς τρίτης) 6 : 5. Καὶ ὁμως ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ἀρνοῦνται, ὅτι τὰ διαστήματα ταῦτα συμφωνοῦσιν.

Ἔργα τοῦ α' μετὰ Χ. αἰῶνος περιεσώθησαν ἱστορικὴ τις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συγγραφὴ τοῦ Πλουτάρχου «περὶ μουσικῆς» καὶ περιληπτικόν τι σύγγραμμα θεωρητικὸν ἐν τρισὶ βιβλίοις **Ἀριστείδου Κοῦντελιανοῦ**, ὃπερ ἐν τῷ β' βιβλίῳ περιέχει ἀξιόλογον περὶ ῥυθμοῦ πραγματείαν. Δὴλον δ' ἐντεῦθεν, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο μάλιστα τῆς μουσικῆς παρ' Ἑλλήσιν ἐκαλλιεργήθη, καὶ ἐν τούτῳ ἰδίως τὴν κυρίαν δύναμιν καὶ μεγίστην τῆς μουσικῆς σπουδὴν ἐποίησαντο οἱ Ἕλληνες. Ἀξιομνημόνευτοί τοῦ β' μ. Χ. αἰῶνος συγγραφαὶ εἰσι πλὴν τῶν προμνημονευθεῖσων τοῦ Πτολεμαίου καὶ Ἀλυπίου καὶ «ἐγχειρίδιον ἀρμονικῆς» **Νικομά-**

χοῦ τοῦ πυθαγορείου, «ἀρμονικὴ εἰσαγωγή» τοῦ **Γαυδεντίου** καὶ «εἰσαγωγή τέχνης μουσικῆς» **Βακχείου** τοῦ γέροντος, ὅστις ἦν μὲν ὁπαδὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀριστοξένου, ἀπεδέχετο ὅμως, ὡς ὁ Πτολεμαῖος, ἑπτὰ μόνον διαφόρους ὡς πρὸς τὰ ἡμιτόνια τρόπους ἀντὶ τῶν πρότερον 15 ὁμοιομόρφων. Ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἀπὸ τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἐντεῦθεν ἀκμασάντων συγγραφέων εὗρηνται ἤδη ὑποδηλώσεις τινές, ἐξ ὧν ἀποδείκνυται, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτῶν αἱ μὲν τέταρται, πέμπται καὶ διὰ πασῶν (octave) ἐν χρήσει ἦσαν καὶ ὡς συμφωνίαι, οἱ δὲ τόνοι αὐτῶν ὁμοχρόως ἥδοντο ἢ ὀργανικῶς ἐξετελοῦντο· ὁ Γαυδέντιος μάλιστα λόγον ποιεῖται περὶ τίνος μεταξὺ συμφωνίας καὶ διαφωνίας ὑπαρχούσης παραφωνίας, ἐν ᾗ ὅμως οἱ συνηχοῦντες ἢ συμφθεγγόμενοι τόνοι φαίνονται συμφωνοῦντες, ὡς π. χ. τὸ τρίτονον (τὸ μεταξὺ τετάρτης καὶ πέμπτης διάστημα) fa — si καὶ τὸ δίτονον (ἢ μεγάλη τρίτη) sol — si. Ἀλλ' ὅμως ἐν οὐδενὶ τῶν προμνημονευθέντων ἔργων εὗρηται ὁδηγία κατὰ τίνας καθόλου περιπτώσεις συνηχήσεων χρῆσις δύναται νὰ γένηται· πολὺ δὲ μάλλον φαίνεται, ὅτι χρῆσις αὐτῶν ἐγένετο ὡς διπλασιασμῶν μελωδίας ἐν δεδομέναις συμφωνίαις, οὐχὶ ὅμως ὡς ὀργανικῶν μελῶν ἀρμονικῆς ἀκολουθίας, ὥσπερ ἡμεῖς νοοῦμεν. **Αἰλιανὸς** ὁ πλατωνικὸς φιλόσοφος, ἀκμάσας τὸν γ'. μ.Χ. αἰῶνα, κυροῖ τὴν θεωρίαν ταύτην, λέγων, ὅτι συμφωνία εἶνε ἡ ἔνωσις δύο καὶ πλειόνων ὀξύτητι ἢ βαρύτητι διαφόρων (ἀνομοίων) φωνῶν καὶ ἡ ἐν ἴσῃ κινήσει προαγωγή τοῦτων.

Ἐν παρακμῇ γενομένης τῆς δυνάμεως τῆς ἐλευθερίου τέχνης τῆς μουσικῆς ἀντὶ μὲν ἐπινοίας καὶ εὐφυίας παρεισῆλθεν ἡ κριτικὴ, ἀντὶ δὲ δημιουργῶν καὶ προβιβαστῶν τῆς τέχνης ἀνέστησαν πεπαιδευμένοι θεωρητικοὶ καὶ συλλογεῖς καὶ ἐρμηνευταί. Ἀπὸ τοῦ 146 π. Χ., ὅτε τῆς τύχης τῆς Μακεδονίας μετασχοῦσα καὶ ἡ Ἑλλὰς ῥωμαϊκῇ ἐγένετο ἐπαρχία, οὐ μόνον πάντα τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα εἰς Ῥώμην μετνήχθησαν, μητρόπολιν τότε οὔσαν σύμπαντος

τοῦ καλλιτεχνικοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ καλλιτέχναι ἐκεῖσε μετενάστευσαν. Ἀλλ' ὅμως ἡ μουσικὴ οὐδ' ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τῆς ῥωμαϊκῆς φιλολογίας (περὶ τοὺς χρόνους τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως) νέαν ἐπίδοσιν ἐδύνατο νὰ λάβῃ· διότι ἡ τῶν Ῥωμαίων μουσικὴ οὐδεμίαν ἔχουσα ἀρχέγονον πηγὴν εἰσῆχθη παρ' αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς τέχνη, ἥτις ἀπὸ μακροῦ ἤδη ἀπώλεσε τὴν ζωογόνον αὐτῆς δύναμιν. Διὸ παρὰ λαῶ τοσοῦτον πολεμικῷ καὶ μαχίμῳ οὐδέποτε ἡ μουσικὴ ἐδύνατο νὰ ἐξίχθῃ εἰς ὕψος γονίμου εὐφυΐας. Κωνσταντῖνος ὁ μέγας μεταθέσας τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους τὴν ἔδραν εἰς Βυζάντιον καὶ βαπτισθεὶς τῷ 308 κατέστησε τὸν χριστιανισμὸν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ. Ἐν τοῖς χρόνοις τῆς περιόδου ταύτης, ἐπιδιδούσης μετὰ μεγίστου ἐνθουσιασμοῦ τῆς τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας καὶ αὐξανομένων τῶν πιστῶν Θεοδόσιος ὁ μέγας κατήργησε τῷ 392 πάσας τὰς ἐθνικὰς λατρείας, ὅπερ ἀφορμὴ ἐγένετο, ὅπως χριστιανοὶ βάρβαροὶ καταφθεῖρωσι μὲν καὶ κατεδαφίσωσι τοὺς λαμπροτάτους τῶν ναῶν, καταβλάψωσι δὲ καὶ ἀκρωτηριάσωσι πολλὰ καὶ ἄλλα τῆς ἀρχαιότητος ἀριστοτεχνήματα. Καὶ ἡ προμνημονευθεῖσα δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκη καὶ μετ' αὐτῆς ἅπας ὁ μετὰ κόπου πολλοῦ καὶ δαπάνης ἀμυθῆτου συλλεγεὶς θησαυρὸς ποικίλων γνώσεων παρεδόθησαν εἰς τὰς φλόγας, θύματα δεισιδαιμονίας γερόμενα.¹ Ἐκ τῶν λειψάνων τῶν περὶ ἑλληνικῆς μουσικῆς συγγραψάντων ἐκπορίσας Ἀμβρόσιος ὁ Μεδιολάνων ἐπίσκοπος, πολλοῦ ἄξιος ἐν τοῖς ἐξηγούμενοις καὶ τεταραγμένοις τούτοις χρόνοις γερόμενος, τέσσαρας τρόπους, ὑπέθετο τὰς διατονικὰς ταύτας κλίμακας ὡς βάσεις τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθέντων ἐκκλησιαστικῶν

¹ Σ. Μ. Ἀφορμὴ τῇ πυρπολήσεως τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἐγένετο ὁ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν χριστιανὸς καὶ δεισιδαίμων ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος ὁ καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου διώκτης ἀμείλικτος. Τὰ λείψανα τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἐκάνθαν ἐπὶ Ἀμυρόν, στρατηγοῦ τοῦ καλῆφου Ὁμάρ, τῷ 640. Ἐπιθι τὰς ἐν σελ. 79 Σημ. 1 συγγραφὰς τοῦ Rietschl καὶ Parthey.

αισμάτων. Ὅτε δὲ καὶ οἱ ἔσχατοι ἀστέρες τῆς δοκίμου τῶν Ῥωμαίων φιλολογίας ἔδυσαν, **Βοήθειος**, ὁ καὶ ὡς φιλόλογος καὶ πολιτικὸς διακριθεὶς, ἔγραψε τὸν 5' μ. Χ. αἰῶνα ἐν λατινικῇ γλώσσῃ περὶ μουσικῆς ἔργον, ὃ διὰ τοῦτο σπουδαιότητος τυγχάνει ὄν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἀφορμὴν ἔδωκεν, ὅπως τὰ μέχρι τότε ὑπάρχοντα μουσικὰ τῶν Ἑλλήνων συγγράμματα, ἧς πολλαχῶς καὶ αὐτὸς ἐχρήσατο, ἐπισταμένως ἐρευνηθέντα ὠφέλειάν τινα ἐκπορίσωσιν εἰς τοὺς διψῶντας τῆς θαυμαστῶς ποτε ἐπιδρώσης καὶ συγκινοῦσης μουσικῆς τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου λαοῦ.

Ἡ φήμῃ ὅμως περὶ τε τῆς δόξης καὶ λαμπρότητος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διεδίδετο ὁσμημέραι καὶ ἐξυπλοῦτο ἐπὶ μᾶλλον ὡς δὲ μετὰ τὴν τῶν ἐθνῶν μετανάστασιν, οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἐπὶ 15' αἰῶνος ἀρξαμένην τῶν τε τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἀναγέννησιν, ἐξεζητήσαν δι' ἐνθέρμου σπουδῆς καὶ ἐρεύνης τῶν ἀπολειφθέντων ἀρχαίων συγγραμμάτων καὶ μνημείων νὰ ἐπαγάγῃσιν οἱ ἐπαίοντες τὴν ἔνδοξον ἐκείνην τῆς Ἑλλάδος ἀκμὴν εἰς τὰ νεώτερα ἔθνη. Εἰ καὶ αἱ θεωρίαι τῶν Σχολαστικῶν τοῦ μέσου αἰῶνος περὶ μουσικῆς καὶ καθόλου πάσης παιδεύσεως ἐδράζονται πᾶσαι ἐπὶ συγγραφῶν Ἑλλήνων, ἡ σπουδὴ ὅμως, ὅπως ἐπανακτηθῇ τὸ ἀπολεσθὲν ἐκεῖνο ἰδεῶδες τῆς καλῆς ταύτης τέχνης, πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ δι' ὅλης τῆς ἱστορίας τῆς μουσικῆς ἡμῶν μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων. Καὶ τὸν μὲν 1' αἰῶνα αἱ πρῶται ἐγένοντο ἀρμονικαὶ ἀπόπειραι ὑπὸ τοῦ HUCBALD περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων παγίως ὠρισμένων συμφωνιῶν τῆς τετάρτης, πέμπτης καὶ ὀγδόης, τὸν δὲ 12' GUIDO ὁ ἐξ AREZZO ἰδίαν ἵδρυσε κλίμακα (G a m m a), προσθεὶς εἰς τὸ μέγα τῶν Ἑλλήνων μουσικὸν σύστημα τὸν βαρὺν τόνον Γ'. Ἦν δὲ ὁ τόνος οὗτος γνωστὸς ἤδη Ἀριστείδῃ τῷ Κοϊντιλιανῷ· διότι οὗτος πλὴν τῶν προμνημονευθέντων πεντεκαίδεκα τόνων παραδίδωσι καὶ δέκατον ἕκτον, οὗ ὁ προσλαμβανόμενος ἓνα ὀλόκληρον τόνον ἦν ὑπὸ τὸν τῶν ὑποδωρίων. Ἐν 15' αἰῶνι ἐξευρέθη ἐκ τοῦ σιμικίου τῶν Ἑλλήνων, οὗ αἱ χορ-

δαὶ ἀντὶ διὰ πλήκτρον ἐκρούοντο διὰ τοῦ κανόνας, κεκο-
 σμημένου διὰ τῶν ἄκρων τῶν πτερῶν κοράκων, ἐξευρέθη,
 λέγομεν, τὸ Clavicymbalum ἢ Spinet, ὅπερ εἶνε
 ἡ βᾶσις τοῦ νῦν ἐν πολλῇ τῇ χρήσει Κλειδοκυμβά-
 λοῦ. Διὰ δὲ τῆς προθυμίας καὶ ἐπιμελείας τῶν μελοποιῶν
 τοῦ 15 αἰῶνος, ὅπως μετενεχθῇ τῶν ἀρχαίων ποιημάτων ὁ
 ῥυθμὸς καὶ εἰς τὴν νεωτέραν μουσικὴν, ἔλαβε μὲν τὴν σύστα-
 σιν δημιουργικὴν τις περὶ οὗτος, ἥς τὰ ἔργα μᾶλλον
 ἀπλᾶ καὶ συμμέτρως ἐκπεπονημένα ἦσαν, εἰς φῶς δὲ προ-
 ῆλθεν ἡ τῶν χρόνων ἐκείνων χρωματικὴ, ἥτις ἐπιτηδεῖα
 οὔσα πρὸς θερμότερας καὶ παθητικώτερας ἐκφράσεις καὶ
 διαπλασθεῖσα, ὡς ἐλέγετο, κατὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, πα-
 ρηγκώνισε καὶ ὑπεσκέλισε τὴν ἐπὶ τὸ φλεγματικώτερον καὶ
 ψυχρότερον διερρυθμισμένην σεμνοτέραν διατονικὴν
 τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ἀγλαὸς δὲ τῶν ἐρευνῶν
 τούτων καρπὸς ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς
 ἦν, τελευτῶντος τοῦ αἰῶνος τούτου, ἡ τε μονωδία, ἐκ-
 φραστικώτερα καὶ ἐπιτηδειότερα οὔσα πρὸς τὰς λέξεις τῆς
 ποιήσεως, καὶ τὸ μελόδραμα, ἐν ᾧ συνηνώθησαν αὐ-
 θις ποίησις, μουσικὴ καὶ ὄρχησις. Ἀναμνηνέσκομαι δ' ἐτι
 τὸν Gluck, ὅστις πολλῶν ἀγαθῶν αἷτιος γενόμενος ἐσπού-
 δασεν ἅμα, ὅπως ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν τῶν ἀρχαίων ἐνδο-
 ξον περιοπὴν καὶ ἀκρίθειαν καὶ ὁλοκλήρως ἀνακαινίσῃ
 τὸ δρᾶμα, ἐκπεσόν ἐκ ἀνούσιον μουσικοδιδασκάλων σο-
 φιστικῆν. Προσέτι δὲ καὶ ὁ ἑξοχος MENDELSSOHN προύθυ-
 μήθη, μελοποιήσας διὰ μεγαλοπρεποῦς μουσικῆς τὰ χο-
 ρικὰ τῶν ἑλληνικῶν τραγωδιῶν ἄσματα, νὰ ἀνακαλέσῃ
 αὐτὰ πάλιν ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις εἰς τὴν ζωὴν. Τε-
 λευτῶντες προστίθεμεν, ὅτι καὶ τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦ
Ῥιχάρδου Βάγνερ, ὅστις καὶ ὡς ποιητὴς καὶ ὡς μου-
 σουργὸς ἑξοχα διεκρίθη, «ἡ μουσικὴ», λέγω, «τοῦ μέλλον-
 τος», οὐδὲν ἐστὶν ἕτερον ἢ ἰδέα μόνον, ὅπως συμφῶνως
 πρὸς τοὺς νῦν χρόνους καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἡμετέρου
 ἔθνους ἀναζωογονηθῇ παρ' ἡμῖν ἐκεῖνο τὸ μεγαλοπρεπὲς
 ἐθνικὸν τῶν Ἑλλήνων δρᾶμα, ὅπερ καὶ πάσας τὰς καλὰς

καὶ ἐλευθερίους τέχνας ἐν ἑαυτῷ συννεοῖ καὶ ἀφιερωμένον τυγχάνει ὃν εἰς ἅπαν τὸ ἔθνος.¹

¹ Σ. Μ. Ἐν τέλει τῆς διατριβῆς ταύτης ἐπισυννημμένον ἔχει ὁ συγγραφεὺς Παράρτημα μελωδιδῶν τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ μὲν τῶν νεωτέρων μελωδίαὶ καὶ οἱ χοροὶ γνωστοὶ τυγχάνουσι πᾶσιν ὄντες, ἡ δὲ εἰς τοὺς παλαιούς μάλιστα ὕμνους πίστις ἀμφίβολος· διότι παντάπασι ἀνθαίρετός ἐστιν ἡ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων μελοποιήσις αὐτῶν, ὡς καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης διατριβῆς ἐν σελ. 78 καὶ 79 λέγει, εὐλογον ἐκρίναμεν νὰ παραλείψωμεν ὅλως τὰ ἐν τῷ παραρτήματι ἔσματα. Διότι οὐδεμίαν ὄντως δυνατόν νὰ ἔχη τις ἀκριβῆ δι' αὐτῶν ἔγνοιαν τῆς παλαιᾶς ιδίως τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς, περὶ ἧς μάλιστα ὁ λόγος ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Ὅπως ὅμως ἐπαρκέσωμεν εἰς τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸν ζῆλον τῶν ἡμετέρων συνδρομητῶν καὶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν καθόλου τῶν ἀναγνώστῶν τοῦ ἀντ' χειρὸς ἔργου πολὺ ἐσπουδάσαμεν, ἵνα ὡς παράρτημα συναφθῇ ὁ πρὸ οὐ πολλοῦ χρόνου ἀνακαλυφθεὶς ἐν Δελφοῖς μεθ' ἑλληνικῆς παρασημαντικῆς, εἰς τὴν τῶν Εὐρωπαίων ὡς οἶόν τε πιστῶς μετενεχθείσης, ὅ μιν οἱ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, περὶ οὗ πολὺς καὶ ἐγένετο καὶ γίνεται ἔτι λόγος. Ἀτυχῶς ὅμως ἐν Ἑλλάδι τοιαύτη ἐργασία οὔτε εὖνος οὔτε εὐκολος νὰ παραχθῇ εἶνε. Διὸ ἠναγκάσθημεν, ἐπειδὴ μυρία αἱ δυσχέρειαι, νὰ ὑποκύψωμεν εἰς τὴν ἀνάγκην, εἰς ἣν καὶ αὐτοὶ οἱ Θεοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπείθοντο, καὶ παραιτηθῶμεν δαπάνης, ἣν οὔτε ἡμεῖς νὰ ὑποστῶμεν ἡδυνάμεθα, διότι τὸ ἔργον κατὰ ἐν τυπογραφικὸν ἥνελλον νῦν ἔστι, οὔτε οἱ φιλόμουσοι συνδρομηταί, οἷς ἐνταῦθα τὴν ὀφειλομένην χάριν ἀπονέμομεν. Τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον ἐπείσθημεν εἰς τοῦτο, ὅσῳ καὶ διὰ μικρᾶς δαπάνης πᾶς τις δύναται νῦν κάτοχος νὰ γένηται τοῦ ἐκδεδομένου ἤδη ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐνταῦθα πωλουμένου πολυτιμοτάτου τούτου κειμηλίου τῆς τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς.

AN 20311

B.91. Ec. 13884

A.Π.Ο.

0010109698

Α.Π.Θ.

ΚΕ
ΒΙΒΛ

Δ.Π
Α.